

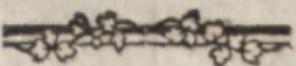
Fortale.

Fansledning af nogle gamle Gilde-Skraer, som ved Hændelse ere faldne mig i Hænder, er jeg ført paa den Tanke, (Læseren maa skonne, om jeg har tænkt ret,) at det i een og anden Henseende kunde have sin Nytte, at noget udforsligere, end hvad man har, blev frevet om vore gamle Gilder; En saa mærkværdig Levning af Alderdommen, at den fortiner at erindres.

Nær var jeg derved bleven forført til at arbeide paa en omstændelig Historie om Gilder og Gildeskraer, omtrent efter Terpagers Plan i hans Ripis Cimbricis pag. 456 seqv., om ikke min Hovedsag havde holdt mig derfra. I Lovhistorien havde jeg taget mig for at give nogen Undreretning om vore gamle Retter. Da nu og endel Gilder havde deres egne Retter, saa fandt jeg mig forbunden til at udbrede mit Arbeide ogsaa til samme. Denne Undersogning, saa godt som i en uret Materie, om jeg ellers skulde forklare Oprindelsen og Grunden til Gildernes særdeles Jurisdiction, førte mig endel videre ud, end min egentlige Hensigt medførte. Tilsidst vilde jeg ikke, og maaske heller ikke burde, i en Materie, hvis Vigtighed og Indflydelse i Lov og Ret ventelig ikke erkendes af alle, udstrække mit Arbeide saa vidt, at jeg maatte synes at have glemt min Hovedsag. Jeg har dersfor indskrænket nærværende Afhandling derhen,

hen, at jeg foruden den fornødne Oplysning af nogle gamle Gildefraaer og Historien, ikkun har taget Gildernes Juridiske Forfatning under Betragtning, for derved at viise det Statstridige i Middelalderens Gilder, som forboldte om sider deres Undergang. Under den Indskräfning søgte jeg at giøre Gilde-Historien nyttig og brugbar; Af en vidtløftig Historie vilde Nytten maaſkee blive saa meget mindre, som Arbeidet blev større.

Hvem der videre vil være underretted om Gildernes Historie, han finder, i Henseende til de gamle Gilder og Kalander, ingen bedre Veileder end du Canges ypperlige Glossarium, Tit. Fraternitas, Confratria, Gilda, Kalendæ. Eigeledes har Cangler Westphal i Fortalen til Tom. III. Monum. p. 4, 5. og p. III seqv. med megen Flid samlet alt hvad der samles kunde, om adskillige Gilder, samt Skribenterne om samme. Til Oplysning om vore Danske Gilder er det usfor-

bigiængelig fornødent, at lade sig under-
rette om Gildernes Oprindelse, samt sær-
deles Natur og Bestaffenhed paa adskillige
Steder. I den Henseende skulde jeg
holde følgende Skribenter, iblant dem jeg
kiender, for nogle af de vigtigste. Om
gamle Angel-Saxiske Gilder og Gildes-
Love giver Hickesius in Dissert. Epist.
Vol. I. Thes. Septentr. p. 20 seqv. en-
deel gode Efterretninger. Om de Braun-
schweigske Kalandss-Brodrestaber kan sees
Rethmeyers Braunsch. Kirchenhist. I Th.
Cap. 12. og 13. Om de Pommeriske,
Schroders Wismar: Erftlinge, pag. 121
seqv. Om de Saxiske, Beemans Hist.
Anhalt. VI. Th. Cap. 4. Om dem i Zwi-
ckau især, D. Blumberg i sin Abbildung
des Kalandes. Om endeel andre Thydske,
Joh. Georg Leuckfeld i adskillige af hans
Antiquitates, Katlenburgenses, Gronin-
ganæ, især Walckenredenses Cap. 13.
Jochum Feller den ældre holdt ved en Ma-
gister-Promotion i Leipzig i Aaret 1691

en Oration de Fratribus Kalendariis,
der var et Udtog af en større Afhandling,
han havde i Sinde at udgive om det samme.
Den blev trykt til Frankfurt efter
hans Død, Aar 1692, med Paulini An-
merkninger, og dediceret til de Hrr. Sam-
lere af Actis Eruditorum, eftersom de
publicerede deres Acta den første Dag i
Maaneden. I Tengels Monathl. Unter-
red. i Martio 1692, p. 182 seqv., fin-
des den recenseret. Fremfor dem alle har
D. Blumberg i bemeldte hans Abbildung
des Kalandes, udgiven i Chemniz 1721,
med særdeles Flid samlet alt hvad han har
funnet forefinde, med nogle Statuter og
Breve desangaaende.

I det Slesvig-Holsteenske især ha-
ve været mange Kalande og Gilder; I
Alpenrade, Hadersleb, Tondern, Husum,
Slesvig, Eiderstad, Nordstrand, Tonnin-
gen, Hjelhoe, Kiel, Ditmarsken &c., eftersom
Cantzler Westphal beretter Tom. III.
Monum. p. 112 seqv., samt D. Muh-

lius i sin Dissert. de Reformat. Religio-
nis in Cimbria. Heimreich i sin Nord-
fresiske og Dithmarske Kronike, samt Sles-
vigste Kirke-Historie, melder ogsaa endeel
derom. Alleene i Flensborg have været
12 Gilder, Hellig Trefoldigheds, stiftet
1362, (som Dronning Margrethe i sam-
me Åar har givet meget Gods til,) St.
Giertruds af Åar 1379, ic. Skraaerne
har jeg seet hos Hr. Professor Møller, der
med megen Fliid samler alt hvad han kan
overkomme af Breve og andre Hjelpe mid-
ler til vores Danske saavel som Fyrsten-
dommenes Historie.

Af de Holsteenske ere især beromte
det Monstervorfske, og Kieliske Præste-
Kaland; Angaaende det sidste kan sees
Liber Fundationis, indført i Westphals
Monum. III. p. 559; Det Monstervorfs-
ke, tilforn kaldet Brødrestabet til Velna,
er stiftet Åar 1304 af Grev Henrik den
Anden, (ikke den Første, som endeel have
meent,) og siden efter hans Død stadfæstet
af

—

af hans Enke-Grevinde, Hedevig. Bre-
vene herom ansføres af D. Blumberg i det
12 Cap. af hans Abbildung des Kalan-
des, samt i Steinmanns orig. & increm.
Fraternit. Calend. in Welna, Westphal
III. pag. 550. Begge disse Gilder finder
man udførlig beskrevne i Justitsraad Chri-
stiani smukke Slesvig-Holsteenske Historie
III. p. 372 sq., samt Hr. Geusses i Fior
udgivne Beyträge zur Kirchen-Geschichte
und Alterthums Kunde, p. 113 sq.

Om vore Danske Gilder finder man
den beste Underretning hos Bartholin An-
tiqvit. Dan. p. 127 seqv., Keysler Anti-
qvit. Septentr. p. 349 seqv., Terpager
Ripæ Cimbr. Sect. 13, Raadm. Flens-
burg i sin Berättelse om St. Knuts Gil-
det, og Canzler Westphal i sin Fortale til
Tom. 3. Monum.

Etatsraad Gram i sine Anmerkn. til
Meurs. pag. 258. (F), Udgiveren af den
Flensborgske By- og Gilde-Skraa i De-
dicationen p. 31 seqv., Justitsraad Bir-

—
Cherod i sin Afhandling om gamle Gilber
og Gildefraaer i Odensee, i Samlingen
til D. Hist. pag. I. seqv., Pontoppidan
Annal. Eccl. I. p. 250, med fleere, an-
førte af Etatsraad Langebek T. 3. Script.
Dan. p. 383, give ogsaa endeel gode Ef-
terretninger desangaaende.

Ind-

S i n d h o l d.

I. Afdeeling.

Om vore gamle Gilder, efterat den christne Religion var indført, deres Oprindelse, Bestæffenhed og Hensigt.

§. 1.

Om det Ord: Gilde, pag. 1.

§. 2.

Om Gilder hos os, efterat den christne Religion var blevet indført, p. 3.

§. 3.

Om de gudelige Gilder, pag. 5.

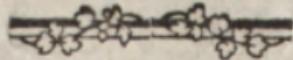
§. 4.

Oprindelsen til samme, p. 7.

§. 5.

Ogsaa hos os have de Heilige indført nogle saadanne gudelige Selskaber; Og endskønt adskillige af vore Gilder have tillige haft forskellige Med-Hensigter, saa vare de dog alle foreenede med nogen Slags Religions-Duelse, p. 10.

§. 6.

§. 6.

Vræbdrestab og dermed foreenede Pligter vare det væsentlige i alle Gilder, p. 12.

2. Afdeeling.

Om Hellig Kong Knuds, samt Hertug Knuds og Kong Eriks Gilder og Gildestraaer.

§. 7.

Kong Knuds Gilde er af disse tre det ældste, p. 14.

§. 8.

Kong Knuds Gilders rette Alder er uvis, p. 14.

§. 9.

Maadmand Flensburg meener, at Kong Knuds Gilde er først indgaet efter hans Canonisation, p. 17.

§. 10.

Etatsr. Gram derimod, at det er skeet før den Tid, p. 19.

§. 11.

Efter Formodning er det skeet efter. Beviser dersor, p. 20.

§. 12.

Overfisten over Kong Knuds Gildestraa hos Westphal, som har Aarstal af 1100, bedømmes, p. 23.

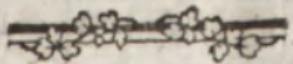
§. 13.

Titlerne ore ofte uesterretlige. To andre Kong Knuds Gildestraaer har intet Aarstal, p. 25.

§. 14.

Kong Knuds Gildestraaers rette Alder vides heller ikke novie. Om Aarstallet 1100, ansørt af Bartholin, p. 27.

§. 15.

§. 15.

Beviis paa Kong Knuds Gildestraaes hoie Alder af den
Sjællandste Kronike, samt af Skraagens Overeens-
stemmelse med Vitterlags-Retten, p. 30.

§. 16.

Om den vedtrykte Odenseiske Gildestraaes Alder, p. 32.

§. 17.

Om den Flensborgste Gildestraaen, p. 34.

§. 18.

Kong Eriks Gildes Alder kan man omrent slutte af
Gildestraaens. I Henseende til Hertug Knuds
derimod, veed man vel Gildestraaens, men ikke
Gildets, p. 35.

§. 19.

Beviis, at Skraen af 1256 er skreven for Hertug,
ikke Kong Knuds Gilde, p. 38.

§. 20.

Dog kan man ikke deraf slutte noget vist om Gildets
Alder, p. 39.

§. 21.

Om Hertug Knuds Gildestraa, astrykt i Pontoppidans
Annales, p. 40.

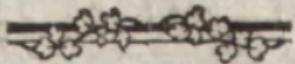
§. 22.

Formodentlig har Hertug Knuds Gilde havt en Skraa,
forend Aar 1256, p. 42.

§. 23.

De Kongelige Gilder ere i de fleste Stykker indbydes
des overeensstemmende, dog ikke uden al Forstiel,
p. 46.

§. 24.

§. 24.

Forskiel paa K. Knuds Skraa paa den eene Side, og Hertug Knuds samt K. Eriks paa den anden, p. 47.

§. 25.

Forskiel paa den Odenseeske og Glensborgske Kong Knuds Gildestraa, p. 48.

§. 26.

Om den Malmoeske Kong Knuds Gildestraa, p. 49.

§. 27.

I samme synes ect og andet at være indløben, egentlig henhørende til Hertug Knuds Skraa, p. 52.

3. Alfdeeling.

Om store og smaa Gilder, samt Forskiellen paa samme.

§. 28.

Forskiellen paa store og smaa Gilder, p. 56.

§. 29.

De Kongelige Gilder, især Kong Knuds, vare de største og anseeligste, p. 57.

§. 30.

Deres Fortrinne i Rettergangs-Sager, p. 62.

§. 31.

Især i Vidnesbyrd og Eed, p. 63.

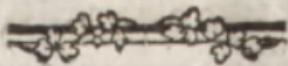
§. 32.

Grunden til deres criminelle Jurisdiction, p. 65.

§. 33.

Hvorledes Drab er blevet anset, p. 66.

§. 34.

§. 34.

Om Nodøerge, p. 69.

§. 35.

Naar Drab var begaaet enten af eller paa en Gildess-
broder, p. 70.

§. 36.

Hvorvidt de mindre Gilder besatte sig med at straffe,
p. 72.

§. 37.

Hvorvidt med Rettergangs Sager, p. 74.

4. Afdeeling.

Om Gildernes Undergang og dens Aarsager.

§. 38.

Oprør og Sammenbindelser mod Staten vare ikke rette
Aarsag, p. 77.

§. 39.

Endeel gamle Kirke-Anordninger gave Anledning til
Misbrug, p. 79.

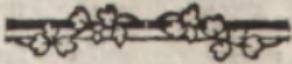
§. 40.

Den Magt, Kong Knuds Gilder havde tiltaget sig, at
straffe paa Liv og Gods, var alt for stor; hvor-
for den ogsaa er bleven de to andre Gilder nege-
tet, p. 81.

§. 41.

Selvhævn strider imod den almindelige Sikkerhed; Mas-
get alligevel, der ester de Tiders Bestaffenhed ikke
kunde hammes, p. 82.

§. 42.

§. 42.

Gildernes Jurisdiction var stadelig. Gildebrødrenes store Fortrin i Vidnesbyrd og Fed, foreenet med andres Hornørnmelse; Og at de ingen Appel vilde taale, var Retten ofte til Hinder, p. 83.

§. 43.

Kongerne funde ikke med alle opnæve Gilderne, de søgte derimod at indskrænke dem, især i Henseende til deres Jurisdiction, p. 84.

§. 44.

Kirke-Reformationen befordrede især Gildernes Undergang, p. 90.

§. 45.

Gilderne bortfaldt omsider af sig selv; Ikkun Præstes Calenter blev udtrykkelig forbudne, p. 91.

§. 46.

Nogle saa blev staende ved Magt, men under nogen Forandring, p. 94.

§. 47.

Hvorledes der blev forholdet med deres Gods, p. 99.

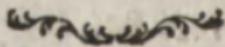
§. 48.

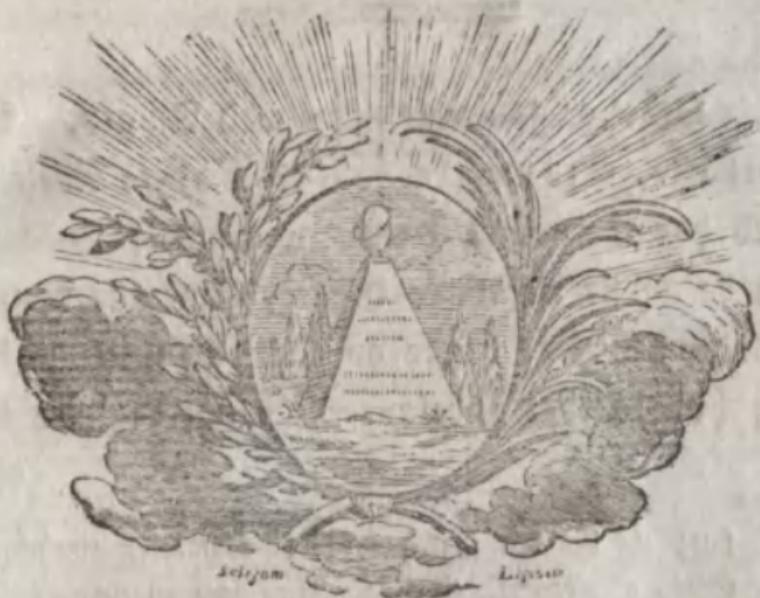
Risbmænds og Haandverks Gilder blev længst staende ved Magt, p. 102.

A. Den Odenseiske Gildestraa, p. 105.

B. Kong Eriks Gildestraa, p. 127.

C. Nogle Artikler af Gildestraaen for St. Anne Lagh i Svenborg, samt nogle Artikler af K. Christ. I. Stadsfæstelse paa samme, p. 144.

I. Afdeeling.

Om vore gamle Gilder, efterat den christne Religion var indført, deres Oprindelse,
Bestkaffenhed og Hensigt.

§. I.

Ge private Selskaber, der fordum blev indgaaet, for at befordre særdeles Venst Kab og indbyrdes Hielp, kaldte man Gilder eller Laug, og Lovene, de vedtog inhellem sig, Gilde-Skraer (a).

Ordet

(a) Det Ord Gilde har ellers alt fra gammel Tid af været brugt, som det bruges endnu, om Giessebud og Driftekav;

Ordet er gammelt tillsige med Tingen. Alt i det 1ste, eller maaskee først i det 2de, Alarhundred har Cornelius Tacitus vidst at fortælle os om de gamle Nordiske Gilder, hvor alle vigtige Handlinger blevne haade overlagte og sluttede (b). Og hvad Ordet anbelanger, da forekommer det
oste

lav; thi det var saaledes hos de Gamle en almindelig Skif, at alle Selskaber, Overlag og Handlinger skulde begyndes og endes med Drif. Denne Tingenes Forening fodde af sig Ordets sælles Brug. Især meente man, at det broderlige Kierligheds-Baand, som disse Gilder sigtede til, ikke funde sammenknyttes bedre og sterkere end i Drifkelav. Den naturlige Hæde synes ikke nok dertil; Veneskabet maatte drives ved Drif. Spørgsmaal: Hvilken Ordets Bemærkelse er den første og oprindelige? Har Ordet sin Oprindelse af: at gilla o: stadfæste, eller giore, at noget staer ved Magt, ikke af: gild, gildum, gilda, Betaling, betale, erstatte, som endel andre høde for, (see Somner, Spelman, du Cange, Wachter, Holtavz, Ihre,) da sluttet deraf, at det bemærker først og fornemmelig et Selskab, hvor noget imellem fleere indgaaes og forhandles; og at Ordets Brug om Drif-Selskaber derimod er kuns en tilkommende Bemærkelse.

(b) Sed & de reconciliandis invicem inimicis, & jungen-
dis affinitatibus, & adsciscendis principibus, de pace de-
niqve ac bello plerumque in conviviis consultant; tan-
quam nullo magis tempore, aut ad simplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incalescat. De morib.
German. Cap. 22.

ofte i gamle Thyske, Engelske og Skotske Breve
og Skrifter anførte hos du Cange, Tit. Gilda.
Saa det er ikke uden Grund i Historien, at vos-
res lærde Gram meener, at Gilderne, baade hvad
Ordet og Tinget anbelanger, have deres første
Udspring fra Morden (c).

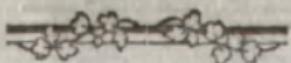
§. 2.

Efterat den christne Religion hos os var
indført, blev Gilderne staaende ved Magt, ik-
ken at man søgte at giøre det tilforn uchristelige
til christeligt. Som nu de hedeniske Gilder vare
samlede med nogen Slags Religions Øvelse: De
havde deres Offer-Gilder, og brugte i Gilderne,

A 2

ikke

(c) Vocabulum *Gildi*, convivium denotans, ab antiquissi-
mis usque seculis in Septentrione, usque in hunc diem,
usitatum; In Britanniam per Jutos & Anglos nostros
quinto seculo eadem vox cum re ipsa allata, in Germaniam & Italiam cum Gothis transit. Postquam vero in
prisco idolorum cultu & cōventibus, factorum causa
habitum, semper ejusmodi Gilde seu Convivia partem re-
ligionis constituerunt, abrogata idolatria convivandi
mos tamen retinebatur, ita verò, ut emendatus aliquan-
tum, alias & castiores leges acciperet. Hinc gilda tum
convivium, tum socialitum seu fraternitatem notat. &c.
Ad Meursii Hist. Dan. p. 258. (c). Conf. Westph. Præf.
ad Tom. 3. Monum. p. 112.

iske alleene til store berømmelige Mænds eller afdede Venners, men ogsaa til Gudernes Afmindelse, at udtemme de saa kaldte Bragebægere, eller Bragasull; saa maatte dette i Christendommens Alder forandres. Det blev ogsaa forandret, dog ikke anderledes, end at der fremdeles blev drukket Skaale, vel ikke længere Afguders eller hebenske Mænds, men Guds eller Helgenes (d). Thi som Gilderne gemeenslig bleve stiftede enten Gud, eller visse Helgene, til Ere, (det sidste var det almindeligste); saa maatte og disse deres Patroner og Forbedere øres og tilbedes, og deres Skaale fremfor alle drikkes til deres øres fulde Afmindelse; Man kaldte dem dervor Minnæ

(d) To særdeles Beviser har man derpaa i Norriges Historie. Det cene i Oddur Munkes Ole Trygvesens Saga, udgiven af Reenhielm, Cap. 24, som fortæller, at Kongen, advaret derom i en Drøm, esterat han havde antaget den christne Troe, indførte den Skif, i Steden for Thors, Odins og andres tilforn, efterdags at drikke St. Mortens Skaal. Det andet i den Norske Hirdstaa Cap. 49, som iblant de Rettebeder, Kong Magnus gav sit Hof, ansører ogsaa denne, at Jule-Aften skulde drikkes Skaale til St. Olafs Minde. Hvitfeld i sin Udgave sætter, at der skulde drikkes den evige Guds og vor Herres Jesu Christi Skaal. See Dolmer ved dette Cap. Lit. (e).

næ (e). Alt dette finder man stadsæstet ved adskillige historiske Brønner af Bartholin og Keyssler paa de i Fortalen ansette Steder.

§. 3.

Men det gudelige i Gilderne blev ikke staaende inden disse Grændser. Man saae de Geistlige, Munkene især, paa adskillige Steder i den christne Kirke, at indgaae nogle gudelige Selskaber, under Navn af Brødrestaber, Fraternitates, Sodalitates, Fratrit. I England, Neder-Saxen og hos os i Norden bleve de indbefattede under det almindelige Navn af Gilder. Paa endeel Steder, især i Tyskland, hedde de: Raland-Gilden, Raland Brüderschaften.

Som de Geistlige kaldte sig efter de første Christnes Exempel: Brødre, saaledes og hvad

A 3

Sels-

(e) Det synes vel, at de Gamle have giort Forskiel paa Skaalene, der blevne drukne ent n Guderne, eller store navnkundige Helte, eller andre Afsøde til Ere, og at de sidste især blevne kaldte Minnæ; Hvorom kan sees Worm, Schefer, Bartholin, Keyssler. Men den Negligtighed kan gierne tilsidestlettes, da Ordets egentlige Betegnelse er almindelig, og man seer af Kong Eriks Güdesraa, at vor Frelzers, Jomfru Marie, samt h. Eriks Skaale kaldes alle uden Forskiel: Minnæ.

Selskaber, de oprettede imellem sig: Brødre-skaber. Omendskønt nu de tiltogte sig Brodre-Navnet alleene, og derfor i Forstningens udelukke de Verdslige fra deres Brødreskab, tvertimod de første Christnes Maade, som udstrakde det Navn af Brødre til alle Troende; fordi, skriver Minutius Felix, de vare alle Born af samme Fader, følles lodtagne i Troen, og Haabets Medarvinger; saa sandt de dog omsider for godt, at tage ogsaa Verdslige i Selskab med, for at giere dem delagtige i deres formeentlige Fortjenester, imod at hine kisbie sig Broderskabet til med Skenk og Sielegaver (f).

Saavidt jeg skionner, da er det kuns i Henseunde til Navnet, at der gisres Forstiel paa Kalander, og andre Brødreskaber. Hvad en Deel brugte at kalde Gilder, det havde Navn hos andre af Kalander. For Resten vare de alle nogle Gudelige Selskaber, af samme Natur og Bestands-
senhed,

(f) Saaledes seer man i de fleste Middelalderens Brødreskaber, baade Angel-Saxiske hos Hikkeius, saavel som Lydse og andre, Verdslige tillige med Geistlige. Hospianus kalder derfor Munkenes Brødreskab: Monstrum ex Monachis & Laicis. Pro-Canzler Pontoppidan giver dem et mildere Navn af halvgeistlige Gilder.

fenshed, sigtende til samme Hjemaal. At de Geistliges Gilder gemeenlig bare Navn af Kaland, det reiser sig formodentlig deraf, fordi Navnet tillige med Tingen kommer fra dem; og gave de den det Navn, fordi de holdt deres Forsamlinger singularis Calendis, eller først i Maanedten, for at beraadslaae, om hvad der kunde være Brødrestabet til Nyte (g).

§. 4.

Naar og ved hvid Anledning disse gudelige Selskaber først ere opkomne, veed man ikke

A 4

vist

(g) Saaledes meener du Cange, Blumberg, Rethmeier, Muhlius, Buri (Lehen-R. P. 2. p. 981.) og vel de fleste. Wachter derimod, Westphal, Christiani, Geuss, med flere, holde for at dette Navn er kommet af at Falde, kalla, esterdi, siger Hr. Geuss, Brødrene kom ikkun sammen een eller to Gange om Aaret, og det ikke iust paa den første Dag. Spørgsmaalet er tildeels historisk. Det kommer meget an derpaa, om man veed vist, at de Geistliges Kalender (hvorsra de Verdsliges uden Evil have deres Herkomst) i de ældre Tider især bleve holdne den første Dag i Maanedten. Derom meener jeg ikke kan være nogen Evil. Man see, foruden andre, du Cange Tit. Kalenda. Overalt er gamle Ords Oprindelse ofte meget uvis; hvad man seer langt borte, seer man sielden saa noie, at man kan give det ud for noget vist.

vist (h). En Deel ansee dem for en Esterlignelse af de første Christnes kierlige Forbindelser, for at foreene Andagts Øvelser med Kierligheds Gierninger; andre derimod for Levninger af Hedenska-
bet, fordi man seer af adskillige geistlige Anord-
ninger, at Hedningenes ryggeslese Kalender-Fest
har varet brugelig ogsaa i blant de Christne; da
dog de Geistliges Brodreskaber ingen Samfund
havde med den saa kaldte Daare-Fest, uden paa
endeel Steder i Henseende til Navnet. Vil man
bedemme dem, saaledes som Billighed udfordrer,
ester deres Hensigt og Stiftelses Maade, da kan
de ikke ansees anderledes ester den da herskende
Kirke-Lærdom (Misbrugen tilhødesat, en almindel-
lig Skue, endog for de allerbeste Indretninger!)
end som christelige og gode, sigtende til Gudeligs-
heds

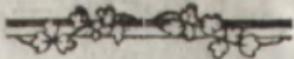
(h) Tenkel i sine Monathl. Unterredungen for Martii Ma-
ned 1692, p. 197, er falden paa en særlig Oprindelse
til Calender-Brodreskabene. Den store Leibniz havde
ladet ham saae et Diploma, udgivet af Otto I. Hertug
til Brunsvig i Aaret 1234, hvorved Munk og Nonner
forbydes at boe sammen i Klosterne. Dette giver Ten-
kel Anledning til at slutte, at det maaske kan have væ-
ret en betragtende Grund til Brodreskaber, at ikke Bro-
drene og Søstrene med alle skulde være skilte fra indbyr-
des Selskab.

heds og Kierligheds Besordring (i). Og hvorfore skal Op.indelsen søges i Hedeneskabet, da man ingen Esper finder til disse gudelige Selskaber, førstend længe efter Christendommens første Alder? Er det saa, som Hospiianus med flecre meener, at de Thidtes Apostel Bonifacius har i det 8de Aarhundred først indsett disse Brødreskaber, de

A 5

orig.

(i) Johanns de Indagine, en Skribent af 15de Aarhundred, i sin Tractat de Societatibus Kalendariis, som forvares paa Pergament i Pauliner-Bibliotheket i Leipzig, beskriver Gilderne som Sociitates religiosas, in quibus convenient se mutuo ad communicandum bona sua & ad subveniendum animabus defunctorum. Rethmeyer I. p. 151. Hifikesus falder dem Fraternitates qvas Episcopus & Canonici Exonieles communes instituerunt cum aliis piis hominibus ad conservandam charitatem & pietatem promovendam. Dissert. Epist. ad Shower p. 18. Man ansaae Gilderne for virksomme Midler til at besørde den christne Kierlighed. „Gud i Gud er Kierlighed, og hvo som bliver i Kierlighed, han bliver i Gud, og Gud i ham, saa have vi Kjøbmænd og Kjøbsvenne,” ic. Saaledes begynde de to Odenseiske Straær af 1476 og 1496, i Saml. til D. Hist. p. 15 og 22. Især blev dette antaget som en tilstrækkelig Grund at bygge Gilderne paa, efterat de ferrige falste Grunde ved Evangelii Lys forsaldt. Saaledes seer man en vidlestig Prædiken om den christne Kierlighed, at aabne Dør for den Kun-diske Gildestraæ af 1586, i Hr. Lagerbrings Monum. Scan. I. p. 162. seqv.

orig. Monach. Lib. IV. cap. 28, da er det ille troeligt, at han derudi har villet tage nogle gamle hedenske Skikke til Regel og Kettesnor. Meget mindre, naar man, med en Deel unhere, Feller, Blumberg, Leucksfeld &c., ikke vil føre deres Oprindelse (eller, maaskee rettere salt, deres fulde Flor) længere ud, end til først i det 13de Aars hundred, efterat Dominicauer-Ordenen og Rosenkreuzes Brødresekabet var begyndt.

§. 5.

I Overeensstemmelse med disse Brødresekaber tænker jeg, at vores Geistlige ligeledes have oprettet endel gudelige Gilder, s. Ex. det Lollandiske Guds Legems Gilde, (Convivium Corporis Christi) oprettet Aar 1388, og siden stadfæstet af Bisshop Navne i Odense Aa. 1434 (k). Men vores Gilder vare, efter deres adskillige Hensigt, forskellige; nogle blot gudelige, andre tillige verdslige. Endeel af dem sigtede fornemmelig, efter de gamle Hostbrødre-Lavs Maade, til at hævne,

og

(k) I Bisshop Navnes Stadfæstelse-Brev kaldes dette Gilde Kalende. Gilde-Skraen staer i Pontopp. Annal. Eccl. II. p. 232. seqv. og Bisshopens Stadfæstelse-Brev i D. Mag. III. p. 264.

og derved at afværg Drab, Vold og Overlast paa en Gildes-Broder. Andre, omendskjont de ikke just lode deres broderlige Kierlighed gaae saa vidt, saa seer man dog edskilligt Verdsligt alt meer og meer at beblande sig med det Gudelige. Thi naarsomhelst fleere af een og samme Haandtering, enten i geistlige eller verdslige Sager, havde noget at beraadslaac og foreene sig om, maatte det alt skee ester gammel Skik i Gilder.

De Geistlige havde deres, ligeledes de Verdslige. De geistlige Gilder vare to Slags: heel eller halv geistlige. De, der vare bestukkede til fælles Religions Øvelser, vare gemeenlig, som tilsorn er bleven erindret, en Samling af Geistlige og Verdslige tillige. De derimod, som holdtes, for at afhandle geistlige Embeds Sager, vare blot Geistlige, bestaaende af geistlige Personer alleene. Om saadanne geistlige Forsamlinger, som holdtes gierne hver Maaned, for at bestemme f. Ex. hvad Fester og aarlige Erindringer der skulde holdes, hvad for Almisser uddeles, med videre, enten deres Menighed eller Gilderne angaaende, meldes der ofte i Middelalderens Skrifter. See du Cange, p. 1167. Tom. III. Edit. Paris. Af det Slag ere og de i Kong Christian den Hierdes

Fors-

Forordninger, samt i Kong Christian den Femtes Lov benævnte Calenter. Men hvad heller Gilderne vare verdslige eller geistlige, saa blev de dog anseete som gudelige Selskaber, gemeenlig stiftede enten Gud selv eller Hælgene, een eller flere, til øresuld Dyrkelse, og altid sammenbundne med nogen Slags Religions Øvelse. Ingen Forsamling, den jo blev begyndt og endt med Sang, Messer, Venner, Forbønner.

§. 6.

Hovedsagen var Bredresskabet og dermed foreenede Pligter, at de, som Bredre og Sostre, maatte være hinanden særdeles forbundne til indbyrdes Kierlighed, Forsvar og Hielp; Dette kan ansees for det væsentlige i alle Gilder (1). Blev nogen overfalden, forurettet, sagsegt, underkastet ulykkelige Hændelser, Skibbrud, hedensk Gangen-

skab

(1) Hellig Kong Oles Gildestraa, vedtaget i Storchedinge, Museum Reg. Edit. ult. p. 423. No. 15. (thi at Hellig Oles Messe er bleven helligoldt ogsaa i Danmark, samt Anledningen dertil, beretter Heimskr. II. Cap. 58.) begynder saaledes: Fratres & sorores, notum sit vobis, istud convivium non causa potionis esse inchoatum, sed ordine adjutorii & canone legis & justitiae, & ut frater fratri auxilietur. Terpager p. 428.

Sfab eller Armod, maatte den eene komme den anden til Hielp. Var een bleven sng og senge-liggende: Brødrene maatte vaage over ham. Brødrestabet varede saalenge, som Livet; ja ille engang Deden maatte aldeles giore Ende derpaa. Døde en Broder, da skulde de andre følge ham til Graven, osre for hans Siel, og i deres Gils-delav holde heitidelig Messe for ham: I endeel Gilder maatte de endog give Ligskot, det er at sige, synde sammen til en død Broders Begras-velse, med videre.

2. Afdeeling.

Om H. Kong Knuds samt Hertug Knuds
og Kong Eriks Gilder og Gilde-
Straær.

§. 7.

Iff vore gamle Gilder, som man har noget ester-
retligt om, ere Kong Knuds, Hertug Knuds
og Kong Eriks de ældste. For at indbesatte dem,
der, i Henseende til Rettigheder og Love, kunde
ansees saa godt som Eet, under et almindeligt
Navn, vil jeg kalde dem alle Tre: De Konges-
lige Gilder. I blant dem igien er det, der bæ-
rer Navn af Kong Knud den Hellige, det første
og allercældste, formodentlig Kilden til de to ans-
dre. Ingen vil om, at jo Gilder hos os have
været i Brug alt længe tilforn; men Gildes Love-
ne ere borte, og man har ellers ingen vis Unders-
retning om samme.

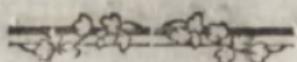
§. 8.

Endog Kong Knuds Gilders rette Alder
veed man ikke med neiagtig Bisped.
Af de æld-
ste

ste Skraer, man har i Behold endnu, ere de fleste uden Aarstal og andre visse Data til at udgiøre samme. Endeel af dem nævne vel Kongerne, som de vare stadsfæstede af (m). Den Odenseiske, under Lit. A, af Kong Erik (n); den Malmoiske

(m) Gildeskraaerne fordum blevе forsattede og samtykte af Brodrene selv, og derpaa, for at give dem fuldkommen Forbindelses-Kraft, of Kongerne stadsfæstede. Thetta er the law och statuta soin forsynligæ inmen och beskedeligæ woræ forfætræ hawæ optaget och stadæliga skulæ holdes: Saaledes heder det i Skr. Lit. A. Ista statuta fuerunt inventa vel compilata in Skanör ab XVIII senioribus qui dicuntur Alderman de convivio S. Canuti, Flensb. p. 45. Pontopp. II. p. 346. Barthol. Ant. Dan. p. 130. Hac est lex convivii b. Erici R. Ringestad. quam homines senes & devoti olim invenerunt. Gilder Skr. Lit. B.

(n) I Begyndelsen af denne Skraa vidne Brodrene i Kong Knuds Gilde i Odensee, der har udstæd samme, at K. Erik har fastgiort og stadsfæstet dette Gilde ikke alleene i Fohn, men ligesaavel over al Daunemarkes Nige. Gandiske rimeligt, at Kong Erik, der har Navn af Eiegod, har, om ikke stiftet, saa dog stadsfæstet K. Knuds Gilde. Thi hvad kan være rimeligere, end at han der tilveiebragte sin dræbte Broder Sted iblant Helgene, og gav derved Anledning til, at Gilder bleve stiftede, for at ære og dyrke ham, at han ogsaa har villet stadsfæste denne Stiftelse? Men i denne Gilde-Skraa her, sigtes uden Evil til en anden Konge af samme Navn, efter som Kong Knuds Gilde den Sid har været udbredt

moiske i Hr. Lagerbrings Monum. Scan. I. pag. 132. seqv. af Kong Valdemar (o); den Flensborgske, trykt ved Statutum der Stadt Flensburg a. 1763, p. 41. seqv. af Kong Knud (p); Men til al Uheld har man adskillige Konger af disse Navne, uden at vide den rette.

§. 9.

det over alt i Danmark, hvilket formodentlig ikke kan være skeet strax.

(o) Qvoniam itaqve statuta convivii qve dicuntur Skraa per magnificum principem Dnum Waldeinarum Regem & alios suos successores confirmata &c. siges der i den Malmøiske Gilde-Skraa hos Hr. Lagerbring Monuin. Scan. p. 133. Hvad for en Kong Valdemar? Formodentlig den første af det Navn, som kaldes den Store, Flensb. pag. 74.

(p) Naar der ansøres ved Slutningen af den Flensborgske Skraa, p. 52, Kong Knuds Beskyttelses-Brev for Brødrene af St. Knuds Gilde: Kanutus mæth gwths nathe Konning allæ danæ, allæ Knuths gilde brøthær hyælsvin och san fryth. Wy göör allæ mæen witlichth thær ær i sænte Knuts gilde at wy taghem them allæ vnder wort værn og wor fryth so svim them thæ ws daghlich thyene. hwosvin iher for vræter ælder vræt gör. thet wile wy hæven mæth wort konynglich swærth; da kan ikke denne benævnte Kong Kanutus være den 4de af det Navn, siden der meldes om Brødrene i St. Knuds Gilde. Thi forend Kong Knud den 4des Dod, var hverken nogen St. Knud eller St. Knuds Gilde til.

§. 9.

Der spørges iblant andet: Om Kong Knuds Gilde er indgaaet før eller efter hans Canonisation? Raadmand Flensburg, i sin Berättelse om St. Knuts Gilde, udgiven i Lund Aar 1743, holder det for afgjort, at intet Kong Knuds Gilde kan have været til, førend Kongen var blevet gjort til Helgen. Under denne Forudsætning slutter han, at dette Gilde maa først være blevet oprettet i Kong Nielses Tid før Aar 1117, eftersom Kongens Gavmildhed imod Knuds-Bredrene besremmes i et Brev fra Paschalis 2. af 1117, (rettere maaskee 1107 (q)) og Knuds Bredre ikke nævnes i Historien tilforn, p. 24. 37. 38.

Skade,

(q) Grunden til denne Hr. Flensborgs Sætning er, fordi Paven Paschalis 2. i et Brev (uden Divil til Kong Niels) dateret Anagniæ 1117, stadsfører St. Knuds Kloster i Odense, og tillige høiligt borsimmer Kongens Gavmildhed mod Knuds-Bredrene; see p. 37. I Kongernes Historie pag. 95. tillægger Hvitfeld dette Brev Aarstal af 1107, men i Bispetron. p. 33. derimod 1117. I Bini Lobbei og Coleti Samlinger af Conciliis, som ellers have bevaret en stor Deel af denne Paves Breve, findes ikke dette. Men siden at Klosteret blev stiftet i Aaret 1107, saa er det og rimeligt, at Pave-Brevet er af samme Aar.

B

Skade, at den gode Raadmand, som i ov-
rigt giver os mange, ikke almindelige, Efterret-
ninger om St. Knuds Gilde, i den gamle Histo-
rie ikke har vidst at brygge sin Sag paa faste Grun-
de. Foruden det, at han ofte sammenblander
Hertug Knud med den dræbte Konge af samme
Navn, naar han siger f. Ex. pag. 44, at Kong
Knud 4. er begravet i Ringsted, selgelig hentyd-
der de Ringstedtske Artikler paa Kong Knuds Gil-
de, p. 46, da ere Beviiiserne, han anfører paa
Kong Knuds Gildes og Gilde-Skraaes Alder,
de fleste uesierrelige. Thi hvad Hvitfeld beret-
ter om St. Knuds Kloster og dets Orden, p. 95,
Bispekr. p. 37, er at forstaae om Benedictiners
Munkene i Odensee Kloster, ikke om Gildesbre-
dre; Som heller ikke de Privilegier for Knuds-
Brødrene (r), at de maatte vælge Biskop i Hjhū,
samt

(r) Det Navn af Knuds Brødre synes at have bragt Raad-
mand Glensborg derhen, at han har hentydet paa Gil-
des-Brødre, hvad der figes om Munkene. De der hav-
de forenet sig sammen i et Gilde, kaldtes vel ogsaa Brø-
dre; et Navn, der blev givet ikke alleene dem, der ved
sælles Fødsel af samme Fader eller Moder, men mange
andre, der ved nogen særlig Forening eller Hierlig-
heds Baand vare hinanden forbundne; Dog veed man,
at Munkene især have kaldet sig saaledes, efter de første

samt at ingen maatte tages til Erkebiskop, uden en Knuds-Broder, p. 40. 47. 85, ber hentydes paa dem.

§. 10.

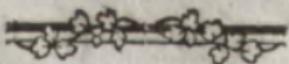
Gemeenslig var det vel saa, som Flensburg sætter, at Gilder forдум blev oprettede Helgene til Ere, og derfor ikke kunde være ældre end des res Canonisation; dog ikke altid. Vores beremmelige Gram meener, at Kong Knud selv har stiftet et Gilde i Odensee, der har sit Navn af ham, som Stifter, ikke just som Helgen (s). Er det saa,

B 2

da

Christines Exempel. Kan ellers nok være, at det er, som Hr. Flensburg meener pag. 41. (k), at Kong Knuds Gilde har sin første Herkomst fra Munkene i Kong Knuds Kloster, og at derfor Bisshopen Hubaldus kan ansees som første Stifter af dette Gilde; thi Munkene, hvis selvstæbelige Liv var indelukt inden Kloster-Murene, vare meget for at udbrede Gilder. Men da Kloster- og Gildes-Brodre ikke ere eet og det samme, saa kan heller ikke, hvad der figes om hine, saa længe man ingen anden Grund har derfor, end det blotte Navn af Knuds Brodre, hentydes ogsaa paa disse.

(s) *Gilde nonnunquam à fundatorum, plerumque vero à Sanctorum, qvorum honori dicatae, interdum tantum ab urbiis, ubi habebantur, nominibus adpellatae — Tale convivium S. Canutus Othiniensis suo tempore Othiniæ, in ipsa urbe, ubi postea trucidatus fuit, instituerat. ad Meursii Hist. Dan. p. 258 (c).*

da maa hans Dyrkelse i disse Gilder være siden
kommen til, efterat han var blevet canoniseret,
og derved berettiget at tilbedes og dyrkes.

§. II.

Jeg vil dog snarere troe, at Kong Knuds Gilde først er blevet oprettet i Odensee, i Anledning af hans voldsomme Død samme steds, og at derfor baade Gildet og Gilde-Skraen har faaet Navn af Odenseisk; ligesom han selv af hans Begravelses-Sted, Knud Othense, hvilf. p. 92, *Canutus Othoniensis*, Pontanus p. 199, *Helga Knut i Othenso*, Bitterl. R. ex edit. Resen. p. 548. Thi da Kong Knud var dræbt, og derudover, som Martyr, gjort til Helgen, har de, i Odensee især, udest over ham al muelig Eres Beviisning (t). Der blev han strax antagen til Patron; Benedictiner-Klosteret i Odensee, ved Bisfopens Husbaldi Tilskyndelse, stiftet af Kong Niels, samt Steenkirken samme steds (u), som Kong Knud selv havde

(t) Cujus (sc. Canuti S.) tam vite quam miraculorum virtutem privatum Othiniensibus venerandam, publica etiam religio consecravit. Saxo p. 221.

(u) Den kaldes Steenkirke, i Modsetning mod S. Albani Kirke, opbygget af Træ. Hos Alnothus, Cap. 32, beskrives

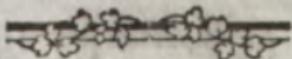
havde begyndt med at lade bnygge; og hans Liig siden blev henslyttet til, sit Navn af ham, og bleve oposrede til hans Dyrkelse. Bhens samt Raadstuens Vaaben være endnu Afmindelse efter ham. Ælnothus hos Westph. IV. p. 1432 seqv. samt Bircherod i sine Anmerkn. til Ælnoth. Lan-gebeck Script. Rer. Dan. III. p. 383 (c). Hvits. p. 92. 95. Bispekrøn. p. 37. Suhms Forbedr. p. 144.

At Erik Eiegod lod sin Broder canonisere, er vel fornemmelig Peet af broderlig Kierlighed, men ventelig ogsaa til sin egen Sikkerhed, som Professor Bircherod erindrer i Anmerkn. til Ælnoth (254). Ligeledes tænker jeg, at eet eller maastke fleere Gilder ere blevne oprettede, vel til- deels til denne deres nye Patrons ærefulde Dyr- kelse, men tildeels ogsaa til Sikkerhed for Gildes- Brødrene. Grunden til denne min Formodning er fornemmelig Kong Knuds Gilde-Skraa, der handler saa omstændelig om Drab, og især med

B 3

megen

Krives den saaledes: Bafilica australis insigni lapideo ta-
bulatu è fundamentis erecta, sed non penitus constructa.
Denne Kirke blev bnygget ved Kong Knuds Kloster, og
har i Forstningen været Klosterkirke. Bircherod ad Æl-
nothum hos Westph. IV. p. 1430 seqv. (237. 250. 251.
263). Pontopp. Atlas Dan. III. p. 441. Hvits. p. 92.

megen Forsynlighed stadfoester denne Hoved-Lov, der siden har udbredet sig ogsaa til Hertug Knuds og Kong Eriks Gilde, at naar en Gildesbroder blev dræbt af en udengildes Mand, Brødrene da skulde hævne hans Død; hvem der vægrede sig derved, blev anseet for Nidding.

Formodentlig maa denne Lov ved de Tider have haft nogen særdeles Anledning, ester Omstændighederne ingen rimeligere, end det grusomme Mord, udevet paa Kong Knud 4. Thi endskjent vore Førstædre vel have brugt alt længe før Kong Knuds den Helliges Tid, at hævne hinanden's Drab (v); (Den almindelige Usikkerhed for dum i de urolige Tider, da Regieringen ikke havde Styrke nok til at beskytte sine Undersaatter, hvorfore Undersaatterne selv med foreenede Kræfter maatte se sig satte i Sikkerhed, forbant dem dertil.) saa beroede det dog i de ældre Tider ikke paa een og anden privat Forcening, uden Støtte af

(v) Adskilligt hos Jhere, Tit. Fosterbroder, og Spelinan, Tit. Gilda, tiener, foruden andet, til Beviis derpaa. Af den Angel-Saxiske Kong Inæs Lov hos Wilkins p. 18. a. 21: si quis alterum pro fute occiderit, non solvat occisi socialibus (gegyldan) nec domino ejus, sluttet, at Gildesbrædre hos Angel-Saxerne har funnet øste Mandebod af Manddraberne.

af Regieringen, der ikke kan have strakt sig syns-
derlig viidt, neppe videre, end til at hævne Drab
paa en Medbroder, ikke til Forsvar for ham, naar
han selv havde begaaet Drab; i det mindste ikke,
naar Drabet var forsæligt: Si aliquis socius
qvenqvam temerè & petulanter occiderit, ipse
compensato, heder det i den Canterburyiske Skraa
hos Hikkes. Dissert. Epistol. p. 21. Maar man
undtager den Rettighed, som Frænderne fordum
havde til at hævne Drab, vil man ellers neppe
finde Spor til nogen saadan af Kongerne stadfæ-
stet Lov, der gav Undersaatter i Hænde Jus vitez
& necis.

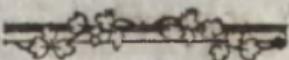
§. 12.

Overskriften over den gamle Gilde-Skraa
hos Canzler Westphal, i den 3die Tome af hans
Monum. Cimbr. Præfat. p. 4. (x), omendskjont
den ikke udtrykkelig forklarer, naar dette Gilde
først er blevet oprettet, saa vidner den dog om
dets høie Alder, og da den saa noie beskriver den

B 4

Kong

(x) Gilde Skraa, convivium S. Canuti Regis in Ecclesia B.
Albani Otheniaæ a rebellibus subditis A. C. MLXXXVI.
VI. id. Julii martyrisati, qvod confirmavit magnificus
Dominus noster R. Ericus Otheniaæ A. C. MC.

Kong Knud, som det har sit Navn af, at det er hellig Knud, der i Albani Kirke i Odense, Aar 1086 den 10 Julii, blev gjort til Marthyr af sine oprørste Undersætter, saa synes denne usiagtige Beskrivelse at give tilkiende, at bencovnute Gilde ikke har været stiftet af ham selv, imedens han levede, men først efter hans Død og Canonisation oposret til ham som Marthyr og Helgen.

At der sattes Aar 1100, da man dog veed, at han ikke er bleven skrivenlagt, førend Aar 1101, (Gram. ad Meurs. pag. 226 (g). Hr. Kammerh. Suhms Forbedr. pag. 149. Langeb. ad Ælnoth. Scr. Dan. III. p. 379 (d).) gior intet til Sagen. Thi foruden det man veed, at de Gamle have brugt i Aarstallene at indberegne ikke det begyndte Aar, saaledes som vi bruge nu, men fulde Aar alleene; hvorfore det gierne kan være, at hvad en Deel falder 1100, har været hos andre samme Aar under Navn af 1101; da kan man ikke slutte af Aarstallet 1100, at der har været noget Kong Knuds Gilde til, førend han blev gjort til Helgen. Thi hans Hellighed, og deraf findende Ret til at tilbedes og dyrkes, var alt længe tilført, ved Beviis om jævnlige Mirakler ved hans Grav, samt den i Knutlings-Saga Cap. 77. omtalte

meldte Ildprøve, (relata refero) blevet lagt for Dagen. Sandt nok, at Helligheden i de Tider som fornemmelig an paa den Pavelige Canonisation og Indskrivelse i Helgenes Register; (thi fra det 10de Seculo af blev Canonisations Ret, tilforn udøvet af Bisperne, henregnet iblant causas majores & arduas, som det tilkom Paven alleene at paaskionne;) men ogsaa dette var skeet førend Skruunlæggelsen, maaske Aaret tilforn. Overalt kan det gierne være, at man har oprettet Gilder Kong Knud til Ere, saasnart han blev antaget for Helgen, uden at oppebie Stadfestelse derpaa fra Rom; ligesom Elnothus fortæller Cap. 22, at Almuen strax henvendte deres Bonner til Kong Knud, saasnart Rygtet om Miraklerne havde udbredet sig.

S. 13.

Men det kommer her fornemmelig an paa Titelens Troeværdighed, om og samme er af den Alder og Herkomst, at den kan aflagge et tilforsladeligt Beviis. Overalt ere Titlerne ikke meget at lide paa, thi som de fleste gamle Love og Skrifter ere uden Titler, sia ere disse i nyere Tider først komne til, ofte af ukendige Personer, i Henseende

til Aarstallene især, undertiden tillagte, uden fast Grund i gode gamle Haandskrifter, efter Skribentens eget Tylle, aabenbar urigtige. To andre Haandskrifter af Kong Knuds Gilde-Skraa, aldeles eensemme med denne, som man kan slutte af Registeret paa Artiklernes Indhold, have intet Aarstal, omendskjont de alle udtrykkelig nævne Kong Knuds Gilde-Skraa. Den ene er den Malmøeske, som Hr. Cancellieraad Lagerbring har ladet astrykke i Monum. Scanens. Den anden een, som Rigshosraad Uffenbach har eiet, anført i hans Bibli. Univers. Tom. III. p. 115, samt i Catalogo Mssorum pag. 219 (y). Da nu alle disse 3 Exemplarer ere af samme Indhold, følgelig ligesom den Malmøeske, have adskillige Artikler tagne af Hertug Knuds Skraa, skrevet A. 1256, hvorom siden, §. 19 og 27; saa er det og klart, at hverken den ene eller anden er fra Aar 1100.

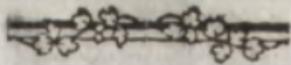
§. 14.

(y) Der seer man, foruden Registeret paa 50 Artikler, følgende Titel: Convivium (h. e. Leges Convictus) S. Kanuti Regis in Ecclesia B. Albani Othenisæ à propriis suis subditis martyrisati. Hoc est Statuta Convivii S. Kanuti quæ dicuntur Skraa per magnificum Principem Dominum Waldemarum Regem & alios suos successores confirmata antiquis temporibus. Der lægges til, at disse Statuta, udskrevne af adskillige gamle Haandskrifter, forekomme to gange i Vol. 157..

§. 14.

Saa lidet som man noie veed Kong Knuds Gildes, saa lidet og Gilde-Skraaens rette Alder. Var det saa, at Kong Knuds Gilde var bleven stadsæstet i Aaret 1100, estersom nys bemeldte Overskrift fører med sig, da kunde man deraf slutte ogsaa Gilde-Skraaens Alder; om det ellers staar fast, at Gilde-Skraaen tillige er bleven stadsæstet (z); men Beviiset dersor er uesterretligt
i Det

(z) I den Odenseiske, Glensborgiske, samt K. Eriks Gilde-Skraer seer man kuns Gildet stadsæstet, uden at melde noget om Skraaen. Man kan vel udtyde det derhen, at Gildets Stadsæstelse indbefatter alle dets Rettigheder, folgelig ogsaa den Ret, at indgaae ester eget Tynke Gildes-Love; Allerhøst den Malmoseiske Skraa i Fortalen udtrykkelig vidner, at samme er bleven stadsæstet af K. Valdemar og hans Esterkommere; Jeg tor dog ikke sætte det med fuldkommen Visshed. Fortalen til den Odenseiske taler ifkuns om et Kongeligt Protectorium, „at „Kongen havde taget alle Gildes-Godskende under sær- „deles Værn og Forsvar, saa at den der forurettede no- „gen uden lovlig Sag, eg ikke ville lade sig bedre, ikke „skulle undgaae Kongelig Hevn; „Brevet af K. Knud ved den Glensborgiske Skraa p. 52, 53, er ligeledes et blot Beskyttelses-Brev. Men at slige Protectoria ikke ere det samme, som Lovenes Stadsæstelse, seer man af den forskiel der blev gjort paa begge Deele i gamle Konge-Breve angaaende Kibstæder. At domme derom af andres Exempel, da sigtede gierne Gildernes Stadsæstel-
se

i det cene, som i det andet. Ikke destominstre har vores laerde Thom. Bartholin den yngre, der besaß megen Kundskab i Danne Oldsager, været af den Tanke, at Kong Erik i Aaret 1100 har paabudt St. Knuds Gilde (a) overalt i Danmark nogle Skraer; paa hvad Grund, veed jeg ikke, han har maaskee havt for sig en Gilde-Skraa med lige saadan Titel, som den hos Westphal; eller meent, at i samme Aar Kong Knud blev gjort til Hælgen, er baade Gilder for hans Skyld oprette de, samt Gilde-Skraa skreven; thi i gamle Krøniker

se af Landsherren, enten til at understøtte gndelige Gaver, eller at tillade i dertil oprettede Kapeller visse Religions-Qvæsser, med videre, hvorom kan sees Brevene hos D. Blumberg Cap. 12. Saa meget er vist, at i scenere Tider blev brugt den Forsigtighed, at lade ikke alleene Gilderne, men ogsaa Gilde-Skaærne især stadsæsse. Maaskee sligt først er skeet fra Kong Valdemars Tid af, esterat eet og andet i de ældre Skaær er bleven forandret.

(a) Ericus Rex, in honorificam memoriam fratris sui b. Canuti Regis, Statuta qvædam Convivii b. Canuti Regis & Martyris per omnem Daniam observanda tulit, quorum vetustissimam editionem necdum nactus sum, sed eadem lingua Danica conscripta ex satis vetusto membraneo manuscripto, descripta habentur T. I. p. 542. Annal. Barthol. ad annum 1100, Tomo XVII. Collestanor.

niker har jeg intet funnet finde derom (b). Og om den Kong Knuds Gilde-Skraa, hvoraf Bar-
tholin har satet en Uffskrift indrykke i den 1ste Te-
me af sine Collectan., har været forsynet med no-
get Aarstal, kan jeg heller ikke sige, da vi ere saa
uheldige, at samme er forgaaet i Københavns sto-
re Ildebrand, og ikkun Titelen, ansett paa Re-
gisteret, er i Behold (c).

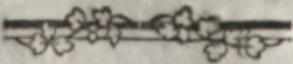
Skulde end Sagen i sig selv, nemlig at K.
Knuds Gilde-Skraa bør hensores til Aar 1100,
have sin Rigtighed, saa er dog neppe Stilen rig-
tig, naar det heder, at Kongen har forestrevet
heele Dannemark, i Henseende til Kong Knuds
Gilde, nogle Gildes-Love. Thi gemeenlig var
det private Personers, ikke Kongernes, Sag at
indgaae Gilder og Gilde-Skraer; disse stadfæste-
de kuns, hvad hine indgik (d).

§. 15.

(b) Den Odenseiske Gilde-Skraa Lit. A. har intet Aarstal,
ikke heller melder den om nogen Kongl. paabuden Gilde-
Skraa, men figer kuns, at Kong Erik har fastgiort St.
Knuds Gilde over alt Dannemarkes Rige.

(c) Titelen anfores af Etatsraad Langebeck ved Tom. III.
Script. R. Dan. p. 383. saaled §: Lex Convivii B. Canuti
Regis, Danice, ex MSto vetusto membraneo, in 8vo penes
Janum Schult Otthoniensem, Anno 1688 descriptum.

(d) Herimod maa jeg dog erindre, at som man veed, at
Kon-

§. 15.

Aarstallet af 1100 tilsiidesat, saa kan man dog med nogen Vished sætte, at Kong Knuds Gilde maa have haft en Skraa, ældre end enten Her-
tug Knuds eller Kong Eriks. Den store Over-
eensstemmelse mellem disse Skraaer, vidner om en
almindelig Kilde, der ikke kaa med Føie søges an-
densteds end i Kong Knuds. At Kong Knuds
Gilde maa have haft nogen Skraa eller Vedtægt
ikke længe efter dets første Stiftelse, derpaa har
man et Bevis i den Danske Kronike, udgiven
først af A. Magnæs, siden indrykket i blant Script.
Rer. Dan. II. p. 602, vel ikke fuldkommen over-
bevisende, men som har alligevel megen Rimel-
ighed paa sin Side. Thi naar den beretter ved
Aar 1130, at Borgerne i Slesvig havde i deres
Gilde en meget stræng Lov, (districtissimam legem)
som

Kongerne selv undertiden har brugt at indgaae Gilde-
laug med deres Undersætter, saa kan det gierne bestaae
tilsammen, at en Konge s. Ex. har begyndt med at op-
rette eet eller andet Gilde, eller formaet andre dertil,
og i den Henseende kan ansees som Stifter, omendskont
ikke uden de andres Samtrykke og Bisald. Om sligt er
seet med Kong Knuds Gilde af Kong Erik Eiegod, er
vel i adskillige Henseender ikke utroeligt, men hverken
Gilde-Skraaerne eller Historierne melde noget derom.

som de kaldte Hezlagh (e), der forbundt dem til, ikke at lade en Gildesbroders Drab gaae uhaevnet bort, da er det uden Evil saaledes, som Bartholin Antiqu. Dan. p. 131, og Westphal Praef. ad Tom. 3. p. 5, holde for, at ved dette Gilde forstaaes Kong Knuds; da man veed, dette var i Kong Knuds Gilder en Hovedlov, formodentlig foranlediget ved Kong Knuds voldsomme Død; samme ogsaa billigen fortinerer Navn af en haard Lov; thi naar Manddraberen ikke kunde sætte den Drechtes Arvinger Bissen for 40 Marks Boder, da maatte det vendes ham til Livs Baade, som det heder i den Odens. Skraa Lit. A. art. 3. (f).

Der-

(e) En Deel forstaae ved Hezlagh det samme som høieste Gilde, der ofte nævnes i Slesvigs Stads Ret. Etatsraad Lægebek derimod forklarer Ordet med megen Rimelighed om Hethes eller Slesvigs Lagh, Script. Dan. II. p. 612. Men hvorsore, vil man spørge, faldes den just Slesvigs Lov, da det dog ikke er rimeligt, at den har sin første Herkomst derfra? Aarsagen kunde være, fordi de i Slesvig holdt saa strængt over denne Lov, at de ikke undsaae sig for et fuldsøre den, endog imod deres Konge. Men denne Evilsgrund bortsfalder desuden af sig selv, naar man merker, at Lagh i det Ord Hezlagh bemærker ikke Lov, men Gilde. Thi i Krøniken heder det: Burgenses districtum Legem tenent in convivio suo, quod appellatur Hezlagh.

(f) Tha skal liif bærtæis (der skal uden Evil læses: bærtærs eller bæthræis) for liif. Glensb. Gildestr. Art. 1.

Derimod veed man ikke nogen anden gammel Skraa, som dette med god Fsie kan hentydes paa. Endog Indholdet af Kong Knuds Gilde-Skraa, der har saa megen Lighed med Vitterlags-Retten, s. Ex. i Henseende til Livsstraf for Drab, 40 Marks Beder, Udviiisning med Navn af Nidding, den Landflygtiges Ledsgning til Skov eller Hav, ic. vidner om dens høie Alder, med Formodning, at den maa være skreven imidlertid at Vitterlags-Retten stod endda ved Magt, nemlig henved K. Erik Eiegods Tid, thi under hans Eftersølgere Kong Niels begyndte den at forfalde. Vitterl. R. i Resenii Udg. p. 548.

§. 16.

Den ældste af Kong Knuds Gilde-Skraer, jeg har seet, eller een af dem i det mindste, er den Odenseiske, iblant det Danske Selskabs Skrifter, No. 17. i Octav, som jeg har ladet astrykke under Lit. A. (g). Den er skreven paa Pergament

(g) Maaskee denne Haandskrift er den samme, som Bartholin har haft Copie af. Bartholins, ligesom denne, er en temmelig gammel Haandskrift paa Pergament, (satis vetustum Membranum MStum) skreven paa Dansk, i Octav, og kommen fra Odense. At ellers denne Skraa

ment med en Haand af 15de Aarhundred, og har formodentlig tilhørt Kong Knuds Gilde i Odensee, siden den er kommen deraf, og har haft vedhængende Segl. Samme kan ikke nægtes den Ere, at den jo er en god gammel Haandskrift; og som denne Skraa er forfattet af Gildesbroderne i Odensee, saa kan det ikke seile, at man jo finder der endeeel af dette Gildes ældste Love. Men at enten denne, saadan som den findes der, eller nogen anden af vores ældste Skraaer, der havdes i Behold endnu, skalde være den første og allercældste, (Kong Eriks Lit. B. maa alleene være undtagen,) kan jeg neppe troe. De ere alle alt for vidtlostige og omstændelige til at kunne antages for ældgamle. Gildeskraaer, ligesom andre gamle Love, vare i Førstningen ilkun saa, forte, utilstrækkelige; Statuta convivii, qvæ dicuntur Skraa, in antiquis temporibus ex hominibus simplicibus secundum exigenciam & condicio-

nem

Skraa har været for Kong Knuds Gilde, seer man ikke alleene af Titelen, streen med en gammel Haand paa det yderste Blad: Statuta Convivii beati Canuti Regis & martyris, men ogsaa Indholdet, ligget med Hertug Knuds og Kong Eriks Skrager, saavelsom den Omstændighed, at den angaaer St. Knuds Gildesbrødre i Odensee, vidner det samme.

nem temporis illius, verbis paucis & brevibus fuerunt edita, heder det i Fortalen til den Mal- mœsse Skraa i Brings Monum. Scan. I. p. 133. Man seer desuden af Overfæsten over den Odens- sœsse Skraa: Thæræ æræ the low och statuta som forsynligæ woræ forfædræ hawæ optrager, at den ikke er den første, men har sin Udspring fra nogle ældre Anordninger.

§. 17.

Foruden den Odenssœsse har man en Kong Knuds Gildestraa ved den Flensborgske Stads- Ret, p. 41. seqv., udgiven af Stads-Secretarius i Flensborg, Hr. Lüders, Aar 1765, paa gammel Dansk med en Tysk Oversættelse. At domme derom, iblant andet af dens haarde Straffe, da maa den være endeel ældre, end den Odenssœsse. Endog Stilen og Skrivemaaden paa de fleste Steder, meener jeg, kan ansees for gammel, ikun at den ofte er beblendet med en Platthøst Dialekt, hvorom kan sees Hr. Lüders Dedication p. 36. At denne Flensborgske Gildestraa har veret en Lov for Kong Knuds Gilde, ikke for Hertugens af samme Navn, kan man slutte af Indholdet, overeensstemmende med den Odenssœsse.

soesse. Maaskee denne Skraae har været brugt i Hertugdommet Slesvig, ligesom den Odenssoesse i de andre Danske Lande.

§. 18.

Næst efter Kong Knuds ere Hertug Knuds og Kong Erik Ploppenges Gilder af de ældste og merkeligste. Om Kong Eriks Gildes Alder, forudsat at det først er blevet oprettet efter Kongens Canonisation, veed man, at det er indgaaet i Skanør i Slaane, imellem 1257, da han blev canoniseret, og 1266, som er Aarstallet af den under Lit. B. vedtrykte original Gilde-Skraa, der forvares iblant A. Magnæi Haandskrifter, skrevet paa Latin, med en Haand og Skrivemaade, der passer sig paa det 13de Aarhundred, stadsfæstet med Gildets vedhængende Segl (h). Den har til sidst en Anordning om Minnæ: Hæc sunt con-

C 2 stituta

(h) Dette afstrykte Exemplar af Kong Eriks Gilde-Skraa er uden Twil det samme, som Resenius og Worm have havt efter Terpagers Beretning p. 423. §. 13. Til Beviis derpaa kan sees det af Terpager paa adskillige Steder ansorte, p. 419. §. 5, p. 420. §. 7, p. 425. §. 23, p. 428 og 429. §. 29. 30, samt hvad der meldes pag. 428. om den Danske Oversættelse under Datum af 24 Mai 1584; hvilket altsammen forefindes ligeledes i A. Magnæi Haandskrift.

stituta de Minnis à fratribus sancti Erici , §. 43, som bestandig siden, i henseende til Sangen saa- velsom Asmindelsses-Skaalene , under Pavedem- met har været Regel for Kong Eriks Gilder (i).

Angaaende Hertug Knuds Gilde, veed man vel Gilde-Skraaens, men ikke Gildets, rette Al- der. At dette Gilde har haft en Skraa for sig selv, 10 Aar før Kong Eriks, nemlig af Aar 1256, det vidner, foruden de af Raadmand Glens- burg , p. 43 - 45, paaberaabte Ringstediske Artis- kler, Bartholin Antiqu. Dan. p. 130, samt den i Biblioth. Uffenbach. MSta pag. 220. bemeldte Haandskrift (k). Titelen er overalt den samme, nemlig

(i) At man har brugt i Kong Eriks Gilder, lige indtil Re- formationen, at drikke Asmindelsses Skaalene saaledes, som denne Anordning foreskriver, derpaa tiener til Ge- viis en forgylt Kalk i Kirken til Krummendick , som bærer Aarstal af 1515 , hvorpaas staaer oven til: Ericus, i Midten: Jesus, nedentil: Maria , og formodentlig har tilhørt Kong Eriks Gilde. See herom Hr. Geusses Ven- tråge p. 135, 136.

(k) Jeg veed ikke, om den af Terpager, Ripæ Cimbr. p. 423. §. 14, ommeldte Skraa, som Resenius har haft paa Latin og Dansk, stadfæster det samme. Thi i Bi- blioth. Resenii, p. 316, nævnes f. k. Leges Convivii B. Canuti Ringstad, Latin. & Dan. MSt. , uden Tillæg af Aarstal. Hertug Knuds Skraa i Resenii Atlas, astrykt hos Pontoppidan , har vel samme Titel, som de hos Bar-

nemlig følgende: Hæc est Skraa (Lex) convivii
 Sti Canuti Ringstadiensis (l), qvam homines se-
 nes & discreti olim invenerunt, & ad utilitatem
 Congildarum ejusdem convivii ubiqve in pro-
 speritate & necessitate observandam statuerunt.
 Slutningen, hvorved Årstatlet gives tilkiende,
 er ligeledes paa alle tre Steder den samme: Ista
 statuta fuerunt inventa v. compilata in skanor
 ab octod. senioribus, qvi dicuntur Aldermän de
 convivio Sti Canuti (m) Anno Dni 1256 septi-
 mo Idus Septembr. Da nu Årstatlet, hos
 Bartholin og Uffenbach, kommer uden Ewil fra
 gamle troeværdige Haandskrifter, saa kan man
 ikke vel andet, uagtet een og anden Ewiils-
 C 3 grund

Bartholin og Uffenbach, men ikke den ansatte Slut-
 ning; ikke heller er den betegnet med noget År.

(l) I denne Overskrift over Hertug Knuds Gilde-Skraa,
 meener jeg, at Ringstadiensis bør forstaaes om Hellig
 Knud, ikke, efter Raadmand Flensburgs Forklaring,
 om Gildet, siden der handles om et Gilde og Gilde-
 Skraa i Skanor, ikke i Ringsted.

(m) Slutningen underretter os om, at denne Skraa er
 forsattet i Skanor af 18 Oldermænd i St. Knuds Gil-
 de. Derved maa jeg erindre, at den egentlig saa kaldte
 Olderman, eller Gildets Formand og Forstander, var
 gemeenlig ifkuns En, hvorsore her maa forstaaes, ved
 de 18 Oldermænd, 18 af de ældste og beste Gildesbrodre:
 homines senes & discreti, som de kaldes i Titelen.

grund derimod (n), end antage Aaret 1256 for det rette.

§. 19.

At denne Straa egentlig er givne for Hertugens, ikke for Kong Knuds Gilde, slutter man forinden andet deraf, at den bencvnte Hellig Knud beskrives overalt ved Navn af Ringstadiensis; en Beskrivelse, der hodelig giver tilsiende, at det er at forstaae om Hertug Knud, der var bleven skruulagt i Ringsted, og dersor heder Ringstadiensis, (sli gesom Kong Erik ogsaa for den Aarsags Skuld i Gilde-Straaen Lit. B. baerer samme Navn,) ikke om Kong Knud, der blev indsat i Odensee.

Det

(n) Foruden det at Consler Wessphal i Fortalen til Tom. 3. Monum. p. 4. ansor er af en Haandskrift, han har havt, bet Aar 1231 i Steden for 1256; da opvækter den fuldkomne Overeensstemmelse imellem Slutningen af Hertug Knuds Gildestraa, og Kong Eriks Lit. B, uogen Misstanke, at der af Wildfarelse er tillagt den eene noget, som med Rette ikun tilhører den anden. Thi den er paa begge Steder Ord efter andet den samme, ikun at der nævnes Sri Canuti og Marstallet 1256 i den første, i Steden for beati Erici og 1266 i den sidste; for Resten er endog Datummet paa begge Steder eens. Men i Mangel af gamle Haandskrifter, der kan legge os det rette for Nine, maa man lade disse Indvendinger staae ved sit Værd.

Det samme bestyrkes ogsaa derved, at denne Skraa har været en Lov for Hell. Knuds Gilde i Hedinge, hvorfra ogsaa GildesSkraaen i Resenii Atlas har sin Herkomst, Pontopp. Annal. II. p. 346, Resenii Atlas p. 290. i det Kongel. Exemplar. Thi endskisnt Kong Knud den Hellige var en Protomartyr, ved Pavelig Myndighed beskyldet til almindelig Patron i Dannemarke, saa var dog Hertug Knud tillige antaget til Sctysgud for Sielland især. Den Tid Hertug Knuds Liig blev ført til Ringsted, raabte alt Folket: Benedictus dominus Jesus Christus qui Sanctum Canutum Syalandiae præfecit Patronum. Chron. Sel. ad an. 1170.

§. 20.

Men af Hertug Knuds Gildeskraaes Aarskal kan dog ikke sluttet noget vist i Henseende til Gildets første Stiftelse. Gildet maa være endeel ældre. Hvem vilde troe, at det først skulde være blevet oprettet i Skauser, 85 Aar efter Hertugens Canonisation? Enarere troeligt, at det efter de Tiders Maade er skeet i Ringsted, strax efter at denne berømmede Hertug var blevet nedsat. Elige Gilder, opofrede til nogle nye Helgenes

Dyrkelse, bleve gierne stiftede strax, i det mindste ikke længe efter deres Helgens Canonisation, saa at sige, i første Heede, da den Afsedes Hellighed og Fortienester, lagte for Dagen ved foregivne Mirakler, levede endda i frisk Minde, og man dersor sagte ved Gilders Oprettelse at erhverve den nye Patrons Undest, for at nyde godt af hans Forbonner. Saaledes slutter man af Kong Eriks Gildefraa, forfattet Aar 1266, at den Mellemtid imellem hans Canonisation og Gildets Stiftelse ikke kan have været stor.

§. 21.

Af Hertug Knuds Gildefraa har jeg intet Exemplar fundet saae opspurgt, foruden det eene i Resenii Atlas (paa det Kongel. private Biblioh. Tom. I. p. 290. seqv.), astrykt i Pontoppidans Annales, som efter Pontoppidans Beretning skal være copieret af en gammel Pergaments Haandskrift (o), formoder alligevel, at der er eet i Behold endnu i de af Raadmand Flensburg bemeldte

Rings-

(o) At denne i Resenii Atlas, hos Pontoppidan astrykte, er samme Hertug Knuds Gildefraa af 1256, som Bartholin giver Underretning om, kan man slutte af Tite- len, samt den 1ste Artikel af Gildefraaen, paa begge Steder eet og det samme.

Ringstedtske Artiller. Thi at samme virkelig et den egenlige Hertug Knuds Gildestraa, har man Aarsag at slutte af det ansorte hos Flensb. p. 45, hvorfore ogsaa Rubriken eller Overskriften: Hæc est Skra convivii St. Canuti Ringstadiensis &c. Fl. p. 43, er den samme som i de ommeldte Exemplarer af Hertug Knuds Straa.

Meget ilde, at den gode Procanzler, i Mangel af noget reitere og bedre, har maatte lade sig nenie med en slet brøstefuld Afskrift af Resenii Atlas, der overalt er falden i vanlundige og skiedesløse Copiisters Hænder. Man saaer der adskilligt at see enten udeladt eller urigtigt. Af Udeladels ser, hvorved Meeningen bliver enten usorstaaelig eller uriktig, vil jeg ikkun nævne et Par, der møder strax i Begyndelsen. I den 1ste Art. f. Ex. Lin. 2. hos Pontoppidan II. p. 346. forved: efficiant ut interemptor, flettes følgende Ord: Si autem non poterint. Ligeledes i samme Artikel, Lin. 7, naar der siges: reddat omnibus congildis, burde der først have staact ved emendaverit: heredibus & congildis, ut lex dictaverit, qvod qui fecerit reddat &c. Ligeledes flettes p. 347. Lin. 12. forved: ei lebum, følgende Ord: Et si vicinus aquæ fuerit, acquirant ei &c. Dess

uden saer man oste at see Vanskabninger af Ord. Overalt læses: f. Ex. Fac, i Steden for Tac eller Tak, Bissen, Borgen; Nitsing for Nithing eller Nidding; p. 349. Most for Mot ∵ Mode, eller, som det heder i Kong Eriks Gildeskraa: Stæfnæ; circum for cereum, reliqvis for reliquiis, rudit for nudus, med meere. Til al Lykke, at man har et godt gammelt Exemplar af Kong Eriks Gildeskraa, som paa de fleste Steder tiener til at rette Hertug Knuds. Dog maae jeg paa den anden Side ogsaa erindre, at Afskriften af Hertug Knuds Gildeskraa i Resenii Atlas, hvor urigtig den er for Resten, tiener alligevel i eet og andet enkelt Ord til at rette Kong Eriks, anført i Anmerkningerne ved det Exemplar, jeg har ladet trykke. Den sidste §. i Skraaen hos Resenius, er, ventelig af Forseelse, udeladt hos Pontoppidan, nemlig denne: Si alicui fratri impotenti suo consilio ladesse fratrem suum conjuratum vel truncatum vel imperfectum aqvirat ter XII fratres & juret si non potest acqvirere, discedat cum malo nomine.

§. 22.

I Henseende til Hertug Knuds Gilde spørges: Om det ingen Skraa har høvt, førend i

Nar

Åar 1256? Saaledes meener Terpager, jeg veed ikke paa hvad Grund: Statuta ejus (scil. convivii S. Canuti Ducis sive Ringstadiensis) anno 1256, id est 126 annis post cædem ejus primum literis mandata, p. 423. §. 14. Skraen selv giver al-ligevel tilkiende, at den ikke paa den Tid er blevet forfattet af nye; Lex, qvam homines senes & discreti olim invenerunt, heder det i Titelen hos Pontopp. II. p. 346. Som det heller ikke er ri-meligt, at Hertug Knuds Gilde, formodentlig op-rettet alt længe tilforn, uden Twil i Ringsted, for-end i Skanør, skulde i al den Tid været lovlest. Den Skraa, hvoraf Begyndelsen og Slutningen ansøres af Canzler Westphal Tom. 3. Monum. Präf. p. 4. (p), foregives at være forfattet i År-ret 1231, og skulle følgelig være 25 Åar ældre. Men saa længe man ikke kan faae Skraen at see in extenso, for at underlæste den alle critiske Pre-ver, maa man lade den staae ved sit Bærd, da man veed, hvor uesterretlige Åarstallene ofte ere
i gamle

(p) Ista Statuta fuerunt inventa & compilata in Rynckstate ab Alderimennis de convivio S. Canuti A. D. millesimo ducentesimo trigesimo primo. Begyndelsen og Slutningen er ellers den samme her, som i de andre om-meldte Haandskrifter, ikkun at de figes her at være for-fattede i Ringsted, i Steden for Skanør.

i gamle Haandskrifter. Jeg tænker, at de i Hertug Knuds Gilder først har benyttet sig af Kong Knuds Gildeskraa; (denne er maaske den gamle Lov, som bemeldte Titel sigter til;) og at derpaa Oldermændene i Skansr, i Overeensstemmelse med samme, have forfattet en meere fuldkommnen, og bedre passelig paa da værende Tider, der siden i de andre Gilder ogsaa er blevet enten med alle vedtaget, i Kong Eriks f. Ex., eller i eet og andet brugt til at formeere og forbedre de gamle Skraaer. Man ligne Kong Eriks Skraa med Hertug Knuds hos Pontoppidan, og man vil faae at see, at de ikke alleene i Materien og Indholdet, men endog i Stilen, ere Ord efter andet aldeles eensstemmige, uden videre Forskiel, end alleene denne, at den sidste har ved Slutningen et Par Artikler, som flettes i den anden. De Kongelige Gilder gjorde sig saa meget mindre Betænkning over at antage hinandens Love, som de to sidste havde deres Oprindelse af Kong Knuds, og de alle have haft samme Anledning og Hensigt, foligelig ogsaa, hvad Hovedsagen angaaer, samme Love (q).

§. 23.

(q) Naar der siges i Begyndelsen af Kong Eriks Gildeskraa
Lit.

§. 23.

Zeg ter vel ikke just sige med Canzler Westphal paa anserte Sted, p. 4, at alle disse Gilder have haft een og samme Lov, da man seer af de Skraaer, man har, at hvert Gilde, eller i det mindste hvert Slags Gilder, haver haft en Skraa for sig selv, og, hvormeget de end i de fleste Stylker komme overeens, at der alligevel mode adskillige vigtige Forskiels-Poster, saa de ikke med Freie kunde ansees for eet og det samme (r).

Wist er det dog, at Forskiellen i Henseende til Indholdet, naar man undtager endeel scerdes les Tillæg, formodeitlig af nihere Herkomst (s),

streel-

Lic. B., at den var opfundne ikke alleene ad utilitatem congildarum ejusden convivii, men desuden legges til: & ubiqunqve in properitate & utilitate observandam statuerunt, da gives icmed tilkiende, at det har været brugeligt i Gilderne (og i de 3 Kongelige især) at antage hinandens Love.

(r) En nsiagtig Sammenligning mellem vore ældste Exemplarer af Kong Knuds, Hertug Knuds og Kong Eriks Gilde-Skraaer, uenlig foruden de to vedtrykte, den Glensburgske Malmøesse og den hos Pontoppidan, legge dette for Dagen.

(s) Saaledes har den Odenseiske et Tillæg af 8 Artikler; det Mellemrum i Originalen, imellem disse Artikler og foregaænde, viiser, at det er et nyt Tillæg. Den Malmøesse

strækker sig kuns til nogle, paa adskillige Tider og Steder, tilkomende Forandringer og Forbe dringer, Hevedsagen uret. Især ere de overeens stemmende i de Artikler, Drabs Sager angaaende. Hvad der ellers paabydes, i Henseende til indbyrdes Hjelp og Kierligheds Gierninger, er i de fleste Stykker omrent det samme, som i alle gamle Gilde-Skraer. Dog gaaer heller ikke Overeensstemmelsen saavidt, at der jo fremviiiser sig endel Forskiels-Poster baade til at skille Kong Knuds Gildes Skraer fra Hertugens, saavelsom i ethvert Slags den ene fra den anden.

§. 24.

møeste har adskilligt, baade i Begyndelsen, fra Art. 1. indtil den 9de, saavelsom i Slutningen, fra Art. 46. til Enden, der ikke forekommer i de andre af dette Slags Skraer; ikun at de 3 første, Art. 46, 47, 48, til deels ogsaa den sidste, Art. 50, ere eensstemmige med Art. 38, 39, 40, 43. iblant Tillæggene ved den Odenseiske. I den Glensborgske synes de 5 sidste Artikler, 46-50, i de seenere Tider at være komne til. Den Artikel imod Bagere, forsattet af Oldermændene i Skraerner, som ansøres tilsidst i Hertug Knuds, Kong Eriks, samt den Malmøeske Skraa, har ogsaa Sted iblant nye tillæg. Jeg veed ikke tilvisse, om det samme kan siges om Anordningen om Minnæ, som ansøres tilsidst i Kong Eriks Skraa. I Originalen er den streeven med samme Haand, som alt det øvrige.

§. 24.

Begge Kong Knuds Gilde-Skraer, den Odenseeske og Flensborgske, stille sig fra Hertug Knuds, deels i Henseende til Straffene, deels til nogle særdeles Artikler. Straffene i de første ere haardere. Maar en udengildes Mand, der havde dræbt en Gildesbroder, ikke kunde erlegge over ret Mandebod 40 Mark, maatte han høde Liv for Liv, Flensb. Gildeskr. Art. 1. I de andre heder det: Si uero interemper non poterit pro se acquirere tak, nominati ex conuiuio ferant ipsum ad iudicium regis. Pontopp. II. p. 346. K. E. Skr. Art. 1. Malm. Art. 9. Især var Straffen for See- og Skov-Revere, efter de Tiders Love, overordentlig haard. Hvem der i saa Maade tilspiede en Gildesbroder nogen Skade, han skulde have forbrunt Liv og Gods, Flensb. Skr. Art. 20. Denne Artikel forekommer luns i de to Kong Knuds Gildesbraer. Man søgte i Begyndelsen af Christendommens Alder ved strænge Straffe at affasse den barbariske Maade at erhverve paa ved Reverie. Da det omsider gik af Brug, borisfalvt tillige Lovene derimod.

§. 25.

§. 25.

Den Odensøeske og Flensborgske Skraa kommer vel, i Henseende til Materien og Indholdet, langt bedre overeens sammen, end begge disse med Hertug Knuds. Endog Materiernes Orden er paa de fleste Steder overeensstemmende; men i Henseende til Skrivemaaden og Stilen er Forskiellen kendetegnet. I Straffene møder ogsaa noegen Forskiel. Naar den Flensborgske Skraa, i dens 1ste Artikel, taler om en udengildes Mand, der havde dræbt en Gildesbroder, i en Lovgivnings Tone: tha scal liif bæthræs for liif, da heder det derimod i den Odensøeske: tha maa thct vendes hanom til lifs vode (t). I Steden for at Søvereere efter den Flensborgske Skraa skulle have forbrudt Liv og Gods, Art. 20, da gaaer Straffen i den Odensøeske ifkun paa Ære og Gods: han scal altiid bliue niding. och hans penningæ scal almynnig tel dömes brödre, Art. 10. Den 36te Art. i den Odensøeske Skraa, om en Mand, der finder een alleene med sin Hustrue,

og

(t) Den Odensøeske Skraa synes ikke at ville have det anseet for en usorbigeelig Straf, men for en ustraffet Havn, om saa var, at Manddraberen, der ikke kunde eller ville betale Boderne, blev derudover dræbt.

derpaa dræber ham uden Bidne, "at han skulle underligge, som det heder, saavel Brødrenes For-smædelse, som Guds Havn, og blive Nidding, paa det at ingen skulle tænke, at han dræbte sin Broder for noget hemmeligt Raad," er besynderlig, og findes ikke, det jeg veed, nogen andue steds. Hertug Knuds Skraa: Item si frater, Pont. Ann. p. 351, saavel som den Malmøeske, er derimod. For Resten er den Flensborgske og Odenseiske Gilde-Skraa i Hovedsagen overeens- stemmende.

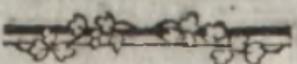
§. 26.

Foruden bemeldte 10 Exemplarer af Kong Knuds Gilde-Skraa, den Odenseiske og Flensborgske, bevares eet endnu i Malmøe, skreven paa Latin, som Hr. Cancellieraad Lagerbring i sine Monum. Scanens. I. p. 132. seqv. har ladet Publicum tage Deel udi.

At den Malmøeske Skraa maa være gammel, det vidner endog Sproget. Den skal være kommen fra det Skanørskie Kong Knuds Gilde, til Malmøe, skreven i en gammel Pergaments-Bog med Munke-Stiil, skal indeholde de ældste Artikler, og, efter Raadmand Flensburgs Om- domme, være et Original, p. 67.

D

Jeg

Jeg twiler ikke paa, at jo det Gilde, som denne Skraa egentlig var beskikket til, har været, som Hr. Lagerbring og Flensburg holde for, Kongsens, ikke Hertugens. Hvorpaa rieuer til Bevis, foruden Titelen: Incipit prologus Convivii Sti Kanuti Regis in Ecclesia beati Albani Othenso, à propriis suis subditis martyrisati, Bring Monum. Scan. I. p. 132. (hvormed komme overeens de i 13de §. bemeldte Haandskrifter af Kong Knuds Gildefraa), den Bon, der blev brugt i disse Gilder: Deus, qvi beatum Canutum Regem & martyrem — — glorioſo martyrio coronasti &c. Flensb. p. 25, samt den Anordning hos Bring Art. 4. pag. 136, at den første aarlige Messe skulde holdes K. Knud til Ere.

Kong Knuds Gilders Segle stadfæste det samme. Thi endſkiont de i nogle smaa Omstændigheder ere endeel forſkiellige (u), saa komme de dog

(n) Man kan see Kong Knuds Gilders Segle, det Odenseiske, Ribeiske, Malmoeſke, Falsterboeske, Landskrones, Goeborgs, enten aſtrykte eller beskrrevne, hos Westphal III. p. 559. Tab. IV. n. 33, Terpager p. 424, Flensburg p. 50. 90, Museum Regium i den anden Udgave P. 2. Sect. 3. n. 97, Worms Museum pag. 355; hvor man undertiden faaer at ſee omkring Kongen endeel Stierner, undertiden Kroner, undertiden en Halvmaa-

dog alle derudi overeens, at de forestille ham som Konge, siddende med Scepter i den høire Haand, og Jordkloden med et Kors over i den venstre; da man derimod, i Hertug Knuds Gildes Segl i Slesvig, iblant Etatsraad Langebeks Samlinger af Segle i det Kongelige Archiv, seer Hertugen siddende til Hest med Harnisk paa, samt en Hjelm eller Stormhat paa Hovedet, og en dragen Raarde i den ecene Haand, samt en Fane i den anden.

Jeg kan dog ikke troe, at den Malmesefke er den rette gamle originale Skraa for Kong Knuds Gilder, da det er siensynligt, at den i de fleste Stykker har sin Udspring fra Hertug Knuds Gildestraa. De 8 første Artikler har den Malmesefke for sig selv, de 5 sidste, 46-50, (hvorom er blevet meldet tilforn ved den 23de §.) findes heller ikke enten i Hertug Knuds eller Kong Eriks; men al Resten, fra Art. 9 til 45, er paa de fleste Steder Ord efter andet det samme, som i Hertug Knuds, ellers ikke allevegne frem-

D 2

sættes

ne paa den høire Side og en Stierne paa den venstre; det Falsterboeske Gilde har villet havt et Segl ziret med alle Himmelens Ros, Soel, Maane og Stierner; derimod har det hos Westphal med alle intet ved Siderne.

sættes i samme Orden. Den Erindring, der er giort, at de Kongelige Gilder have haft een og samme Hoved-Forsatning, og dersor ogsaa nogen Fælledskab i Henseende til hinandens Love, meener jeg kan tiene til at hæve alle twisomme Indvendinger herimod.

§. 27.

Da nu den Malmøeske Kong Knuds Gilde-Skraa i det mindste har sin Herkomst fra Hertug Knuds, saa kan det og let være seet, at eet og andet er indloben i K. Knuds GildeSkraa, egentlig hørende til Hertug Knuds. I den Malmøeske f. Ex. synes ikke den 6te Artikel, de Synodis celebrandis, naar den anordner, at, af de 4 almindelige Forsamlings-Dage, skulle den 1ste og 3die holdes paa Hertug Knuds Fest, at passe sig paa Kong Knuds Gilde; som det er at formode, at de først og fornemmelig have holdet deres Allmøder paa den Dag, der var bestillet til deres Patrons Dyrkelse (v).

Den.

(v) Prima dies est festum Sancti Kanuti, in crastino Sancti Johannis. — Tertia festum Sancti Kanuti in crastino epiphanie. At den 7de Januarii tillegges Kong Knud i Martyrologio Romano, reiser sig uden hvil af en Vildfarelse,

Den Lov om at ikke antage Bagere i Hell.
 Knuds Gilde, Art. 45, veed man er ikke kom-
 men fra Kong Knuds gamle Gildeskraa, men
 blevet gjort af Oldermændene i Skanser, Aar
 1256 (x): I den Flensborgske, saunt Odenseeske

D 3

Lit.

sarelse, at Kong Knud er bleven beblendet med Hertu-
 gen af samme Navn. See Stephanii Anmerkn. ved Saro
 p. 222, samt Bircherods ved Aelnothus, Westph. IV.
 pag. 1426. (219) og p. 1436. (263). Thi at den 7de
 Januarii, just den Dag, da Hertugen blev dræbt, har
 været oposret til Hertugens Dyrkelse, det vidne vore
 Danse Calendaria; som det og er vist, at Kong Knuds
 Martyrdag, den 1ode Julii, i Overeensstemmelse med
 vore Calendariis, har været Kongens rette Festdag. Ael-
 nothus cap. 29. Ch. Suhms Forbedr. p. 125 og 209.
 Langeb. ad Script. Dan. III. p. 371 (u).

(x) *Hanc quoque tradicionem & legem statuerunt Seniores Convivii S. Erici in Skanör, quod pistores in fraternitate ipsorum non recipiantur, vel receptos haec tenus nullatenus diuicius retinere debeant; saaledes heder det i K. Eriks Gildeskraa Lit. B. a. 45.* Hertug Knuds Gildeskraa hos Pontopp. II. p. 352, samt den Malmøeske Art. 45. har det samme, ifkun med den Forskiel, at paa de to sidste Steder siges: non recipiantur in convivium S. Kanuti. Den af Terpager anserte Haandskrift, der har tilhørt Bisop Worm, p. 423. §. 13. og p. 425. §. 23, stemmer dermed overens. Og at dette Forbud imod Bagerne ogsaa har været indsfort i de Ringstediske Artikler, kan man slutte af Begnydelsen af samme hos Flens-
 burg

Lit. A, findes den ikke. Maaskee ogsaa Begynnelsen af de Malmoeiske Artikler henhøre til Hertugens Gildeskraa. I det mindste passer det sig best paa samme, hvad der meldes om Kong Valdemar, som den første der har stadfoerstet denne Skraa, at han, der havde faaet sin Fader giort til Helgen, og hans efterladte Legeme høitidelig nedsat i Ringsted, ogsaa har besordret et Gilde samme-

burg pag. 45. Altsaa maa denne Anordning være giort først i Hertug Knuds Gildeskraa Aar 1256, siden antaget ogsaa i Kong Eriks A. 1266. Af hvad Aarsag Bagerne fremfor andre vare saa forhadte, at de ved udtrykkeligt Forbud bleve udefukte fra Lav med andre, veed ieg ikke tilvisse. Det har maaskee været en blot Folge af deres Profession, fordi de enten ikke har villet, eller ikke altid funnet, skaffe Brød saa tilstrækkeligt og godt, at det kunde finde Publici Bisald. Saa meget seer man af vore Stads-Retter, at de altid har haft et sørdeles vaagent Vie over Bagerne, samt at Straffen for deres Forbrydelse var meere end almindelig haard. Den gamle Roskilde Stadsret s. Ex. stadfoerster, at hvilken Bager der svigelig handlede imod Øvrighedens Skikkelse, hvis det skeede 3die Gang, skulde ei alleene i et heelt Aar ikke bruge sit Embede, men desuden pine med Legeins Vine, som kaldes Stödbæ, D. Magaz. V. p. 387. a. 21. En Straf, der synes at have været et Privilegium for Bagere især.

sammesteds, eg stadfæstet deis Love til hans æresfulde Dyrkelse (y).

(y) Men vil man sige, maaske det er som Canzler Westphal sætter, at Kong Knuds Gilde-Skraa er almindelig bleven brugt baade i Kongens og Hertugens Gilder. Kan være, at de i Skaane have brugt een og samme Skraa i alle Kongelige Gilder; overalt i Danneimark er det ikke skeet, esterat Hertug Knuds Gilde sit en Skraa for sig selv, som man seer af den Odenseiske og Glensborgske, Kong Knuds Gildes Skraaer, forskellige fra Hertugens.

3. Afdeeling.

Om store og smaa Gilder, samt Forskiellen paa samme.

§. 28.

Man gjorde sordum Forskiel paa høiere eller større, og ringere eller mindre Gilder (z). Formedentlig har endel Gilder stemfor andre saet Navn af større eller høiere, deels i Henseende til et større Aantal af Gildesbrodre, deels til Personernes høiere Stand og Anseelse (a), deels

(z) I den gamle Slesvigke Stadsret nævnes §. 3. sumnum, §. 4. majus convivium, D. Lovh. II. in access. Jur. Municip. p. 2. 3. I den nyere Slesv. Stadsret, trykt 1534, meldes i det 8de Cap. om XII Eeden vth dem højesten Gyldelage. I den gamle Glensborgiske Stadsret hos Westphal, i Fortalen til Tom. 3. Monument. p. 92 §. 8, tales ogsaa om majus convivium; ligeledes om Gildbrothær af høghæst lag, i den Glensborgiske Stadsret, trykt for nogle Aar siden i Glensborg, Art. 78. 99. 115. 116. 119. 121.

(a) I Brevet hos Canpler Westphal III. p. 113. 114. (c), som forbryder de Verdslige i Rostock alle Kaland-Forsamlinger, undtages *fraternitas majorum Kalendarum*, qvi-
bus

deels til Gildernes store Formue og Indkomster, hvorfor ogsaa de store Gilder havde gjerne fleere Kapeller, Altere og Messe-Prestter, til en meere udbredet og anseelig Religions-Ovelse.

Saaledes er der og paa endeeel Steder i Thyskland gjort Forskiel paa Brødrestaber. I Zwickau f. Ex. var to Slags Kaland, som D. Blumberg beretter Cap. IX, det eene, som holdtes ved Hovedkirken, kaldte man det store, fordi Brødrene, saavel som Alterne og Solenniteterne vare fleere. Eigeledes i Braunschweig var St. Jørgens eller Matthæi Kaland det største og fornemmeste. Reithmayer Braunsch. R. Hist. Cap. 12. §. 4. Schröder i Wism. Erstl. p. 135. sq. melder om großer Kaland zu Wismar; hos Leufeld Antiquit. Groning. p. 107. seqv. ansøres: Artikeln des großen Kalandes in Osterode.

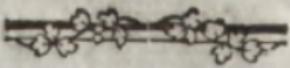
§. 29.

At de Kongelige Gilder hos os, som de anseeligste, talrigeste, mest formuende og særdeles privilegerede, have været iblant de store Gilders Tal, derom kan ikke være Evil. Saaledes var

D 5

St.

bus Domini terrarum, cum Ecclesiarum Rectoribus & qibusdam Consulibus conveverant & solent interesse.

St. Knuds Gilde i Skanør, iblant dette Slags Gilder i Skaane, det største og fornemmeste; der skalde enhver antages til Gildesbroder (b), og naar nogen af St. Knuds Gilde, hvorsomhelst det var, (in aliquo Sti Canuti convivio, ubi cuncte sit,) der lovligen var blevet stævnet til et almindeligt Mode i Skanør, fandtes modtvillig, da blev han aldeles udelukk fra Gildet (c). Man maa deraf slutte, enten at St. Knuds Gilde i Skanør har været et Over-Gilde, som andre af samme Slags i visse Maader stode under, eller at alle disse Gilder i Skaane ere blevne anseete som

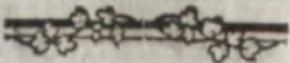
(b) Qvicunqve hujus fraternitatis consortium assequi volunt, idonea sit persona & sine infamia — ita tamen quod istam fraternitatem recipiat in generali Synodo, &c. Glensburg p. 48. Raadmand Glensburg forstaer dette her ommeldte almindelige Mode om Kong Knuds Gilde i Skanør; dog har andre store Gilder ogsaa havt deres almindelige Forsamlinger. Den Odenseiske Skraa melder om Adelgierd a. 32. 33; & Eriks, de colloquio fratrum omnium, a. 22. Den Lundiske i Monum. Scan. om Aalstevne, Art. 5; den Malmoeiske sammesteds om Synodo generali.

(c) Qui in aliquo S. Canuti convivio, ubi cuncte sit, consumax inventus fuerit, vel satisfacere noluerit, si legitime citatus fuerit ad Synodum generalem in Skanør, & si ibidem respondere contemserit, ex tunc ab dicto convivio excludatur. Glensb. p. 47. Det samme Ord efter andet i Malmoes Skraa, art. 8. fin.

som eet, der have havt deres almindelige Sammelplads i Skanør. Ogsaa dette er et stort Beviis paa det Skanørskc Gildes store Anseelse, at begge Skraaerne, baade for Hertug Knuds og Kong Eriks Gilder, saavel som og den Lov om at udelukke Bagere fra Gildelavet, bleve forfattede af Oldermændene i Skanør, og siden ere blevne antagne ogsaa i de andre Gilder.

I Slesvig og Flensborg have disse Kongelige Gilder ligeledes varet i største Agt. Dem, eller nogle af dem, er det uden Tvil, der kaldes i deres gamle Stadsretter: høieste Gilde. Den sidste især giver et særdeles Beviis derpaa i Henseende til Raadmænd, der fulde i= eller assættes: noget, der ikke maatte ske uden efter Oldermanden af St. Knuds Gilde, samit de senenimeste Stadens Raadmænd, deres Raad. Flensb. Stadgret Art. 127.

Fremfor alle var Kong Knuds Gilde i alle Henseender stort. Den dyrekibste Høiagtning, denne ulyksalige Konge stod udi hos de Geistlige, som deres store Belgører, sik Folk til at troe, at hans Forbønner hos Gud vare langt vigtigere end andres. Enhver vilde derfor have ham til Patron og

og Forbeder (d), og hans Gilder udbredte sig saa stært overalt i Riget, at der næppe var nogen Dansk Stad, der ikke havde oposret et særdeles Gilde til St. Knud. Flensburg p. 20. Terpager p. 431. §. 3.

Som nu de beste og anseeligste Folk, end- og endeel Kongelige og Fyrstelige Personer, for at tage Deel i Brødrenes Forbønner og Fortienerster, gave sig ind i disse Brødrestaber (e), saa vorste

(d) Hvor høit Kong Knuds Forbønner den Tid er bleven anset, sees af adskillige gamle Breviarier og Missaler, f. Ex. Lundensi i Brings Monum. Scan. I. p. 125, og Slesvicensi i Cypræi Ann. Ep. Slesv. pag. 111. Bonnerne til Kong Knud, eller saa kaldte officium, vare vel i adskillige Andagts-Bøger forskellige, som Bircherod erindrer ved Elnothus, Westphal IV. pag. 1436. (263); dog ikke overalt. [Bonnen f. Ex. i det Aboeske og Kjøbenhavnske Missale; Dens qvi Kanutum R. & Mart. &c., er Ord efter andet paa begge Steder den samme; Script. Dan. III. p. 638. & 643.] De vidne dog alle om den store Tillid de havde til Kong Knuds Forbønner hos Gud.

(e) For den Aarsags Skyld seer man ofte Standspersoner, Grever, Fyrster, Konger, &c. at have begivet sig ind i disse Brødrestaber; man kaldte dem i Lydskland Fürsten- eller Herrn-Kalanden. Et f. Ex. i Werda, hvorom Blumberg har et Diploma, pag. 300. Endel andre Exempler paa Herre-Kalander ansører Cantzler Westphal i titbemeldte Fortale, p. 114. Adskillige Hertuger og Grever

vorte derved deres Anseelse, og tillige med Anseelsen deres særdeles Privilegier og Fortrinne; Fortrinne, som de vel først have givet sig selv, men siden ved langvarig Brug ere blevne ansete som virkelige Privilegier.

§. 30.

Grever i Holstein og Meklenborg, der have becøret det Monstervorste Gilde med deres Brodrestab, opregnes af Steinman hos Westph. III. p. 549, Christiani, III. p. 374, Geuss p. 127. 128. og Gibbern Biblioth. D. N. Cap. IX. §. 16. Endog Kong Christian 1. samt hans Dronning Dorothea, og Friderik 1. Gemahl, have været Medlemmer i dette Selskab. Hos os reed man af den Siell. Kronike p. 19. i A. Magnæi Udgave, at Her-tug Knud, Kong Valdemar den 1stes Fader, var Olderman (senior, defensor) for det Slesvigiske Gilde. Kong Valdemar 3. var Medlem i K. Knuds Gilde i Gulland, Kerpager Sect. 13. Cap. 1. §. 23. og Cap. 4. §. 8; ligesledes Kong Hans og hans Gemahl Christina, samt Son Franciscus, Lorentzen Museum Reg. P. 2. Sect. 3. n. 97. Dronning Margrethe har skienket en heel Deel til Hell. Tresoldigheds Gilde i Flensborg, som findes antegnet paa Gildestraaen af 1362. Jeg vil dog ikke deraf slutte videre, end at hun har været blandt deres Fal, der ved særdeles Maadesbevisninger have gjort sig vel fortiente af Gilderne, for derved at blive indelukte i deres For-bonner. Kong Christian 3. tillige med endeel af hans højerste Mænd og Dienere, indgik i det Danse Kieb-mands Gilde Aar 1542. De mange Kongelige og Fyr-stelige Personer, som i de sidste Aarhundrede have antaget K. Knuds Gildes Brodrestab i Malmoe, opregner Hr. Flensburg pag. 104 seqv.

§. 30.

I Rettergangs Sager tilstøge de sig mange besynderlige Rettigheder, stridige mod Lovens almindelige Maade. De havde deres egen Ret og Rettergangs Maade, bygget paa Grund af nogle Gilde-Skraer, som de selv vare Forfattere af (f). Gildes-Retten maatte ingen skyde sig fra, den alleene skulde være første og sidste Dommer (g). Kunde det ikke undgaaes, at en Gildesbroder jo maatte indfinde sig for almindeligt Sage-Ting, da maatte Bredrene ledsage ham til Retten, austrage sig hans Sag, og nogle af dem ved Lod-fastning udnævnes til hans Med-Eedsmeend (h).

Ingen

(f) Om Retterne og Rettergangs-Maaden kan sees især Odens. Skr. Art. 6. 9. 13. 14. Glensb. Art. 6. 10. 25. Malmoeiske, Art. 8. 29. conf. Art. 17. 20. Kong Eriks, Art. 21. 22. 2c.

(g) Odens. Skr. Art. 6. Kong Eriks, Art. 21. Hvad som vorder ænt i mellom brödhraæ thet skal ængen opdrave igen. K. Eriks Skr. Art. 13. Den Glensb. Skr. har det samme, Art. 28. Hvorsore ingen maatte slage over sin Gildesbroder for uoget Herstab enten inden- eller udenlands. Odens. Skr. Art. 9. Glensb. Art. 21. K. Eriks Skr. Art. 6. Malm. Art. 17. Ikke engang for Kongen eller Biskoppen. K. E. Skr. Art. 9. Malm. Art. 20.

(h) Odens. Skr. Art. 12. Glensb. Art. 11 - 13. Malm. Art. 37. 39. Dog skulle ikke Oldermænd kaste Lod for sig,

Ingen Udengildes-Mand maatte vidne mod no-
gen af Gildet, og Gildesbrødrene, fremstillede til
Bidner, maatte vidne med, ikke imod (i). Det
var kuns her om Forsvar at giere. En Gildes-
broder maatte forsvares paa hvad Maade skee kuns-
de, om ikke ved Rettens Hielp, da med Magt.
Dette (jeg veed ellers ikke hvad) maa have været
Hensigten af den Ledsgning til Tinge, som Brø-
drene under Straf varer forbundne til.

§. 31.

I Bidnesshyrd og Eed tiltoge de sig et stort
Fortrin fremfor andre. De vilde ansees for bedre
og

sig, heller ikke Stolbrodre, uden i vigtige Sager. Odens.
Skr. Art. 32. 33. Hosom hauer ærendæ til thing ha-
nom sculæ allæ brødræ følgæ. Od. Skr. Art. 23. Kong
Eriks Skr. Art. 33.; endog naar han var indfaldet for
Kongen eller Bispen, K. Eriks samt Malm. Skr. Art. 9.
Især naar en Broder stod Fare, fordi han havde hæv-
net sig, skulle 12 Brodre være hos ham til hans Forsvar
baade Nat og Dag, & sequantur eum cum armis de
hospicio ad forum de foro autem ad hospicium. K. Er.
Skr. Art. 40.

(i) Odens. Skr. Art. 12. Flensb. Art. 11. Si autem con-
gilda confratri suo in legibus non astiterit aut testimo-
nium adversus eum perhibuerit, & hoc modo ei dam-
num rerum suarum fecerit; testimonio convictus einen-
det

og troeværdigere. En Eed af een af dem var at regne imod andres, som Tre imod Eet. „Hver af Brødrene gielde ong gaae for tre Maend gilde og giesue,” siges der i Gilde-Skræn for Kong Knuds Gilde i Lund. Monum. Scan. pag. 180. §. 17. Efter den gamle Roskilde Stads-Ret, naar en Gildesbroder skulde give Lov (k), da maatte han befrie sig med en Trediedeel mindre Lov end andre Borgere. D. Magaz. V. p. 334 seqv. Art. 4. 11. 13. 15. I Kong Valdemars saunt Kong Eriks Privilegier for Malmee af 1364 og 1414 gik det endog saa vidt, at Sex af St. Knuds Gilde galdt lige saa meget, som tre Tølfster Eeder. Flensb. p. 83. Hvor høit disse Gildebrosdres Vidnesbyrd og Eed er bleven anseet i Flensborg, det vidner den Flensborgske Stads-Ret, som i de groveste Misgerninger forbinder den Skyldige, omendskist han ikke var Gildesbroder,

det ei III mr. fratribus VI or. Saaledes i K. Eriks Skr. Art. 8. ligeledes i den Malin. Art. 19.

(k) I Kraft af den Roskilde Stads-Rets Alder, der blev stadsfæstet af K. Erik Glipping Aar 1268, (see Vorhist. II. pag. 335.) har man Varsag at slutte, at den med det Navn af Gildes-Brodre sigter især til Brødrene af Kong Knuds Gilde.

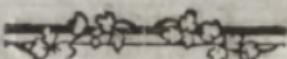
broder, til at give Lov af höghæst gild, Art. 78.
115. 116. (1).

§. 32.

Især var det et stort Privilegium, de Kongelige Gilder havde, eller maaskee kuns øvede, i criminelle, fornemmelig i Drabssager, hvad heller det blev begaact af eller paa en Gildesbroder. Hvorledes, vil man tænke, ere disse Gilder konue til denne criminelle Jurisdiction, især Kong Knud den Helliges, der udstrakte deres Myndighed endog til Straf paa Liv og Gods? Skulle de have faaet den ved et Kongeligt Privilegium, eller have de givet sig den selv? Jeg skulde snarrest troe det sidste; synes ogsaa, at Kong Erik, naar han i sit Beskyttelses-Brev, givet Kong Knuds Gilder, (see Fortalen til den Odens. Skr. Lit. A.) truer alle dem, der uden lovlige Sag i

nogen

(1) Høieste Gilde: det største og anseeligste, hvormed uden Evil sigtes især til Kong Knuds. Ved höghæst lagh derimod, Art. 99. 119. 121, forstaaes den Lov eller Beskyttelses Fed, hvortil behovedes det største Tal af Medeedsmand. Thi ester Sagens Digtighed og Misgernings Størrelse udtrævede vore gamle Love et større eller mindre Tall af Svarende. See Lovhiss. II. p. 469.

nogen Maade forurenede nogen af disse Gildest-
Sodskende, at de ikke skulde undgaae Kongelig
Hævn: vil dermed give tillende, at Gilderne selv
ingen Rettighed havde til at hævne. At denne
derom efter vore Tiders Beskaffenhed, maatte det
vel synes næsten utroeligt, at nogle private Per-
soner, uden Kongelig Tilladelse, egennymndig tor-
de tiltage sig saa stor en Frihed. Men Kongerne
fordum maatte ofte taale, hvad de ikke kunde hin-
dre, især i Henseende til disse Gilder, der havde
mange Mægtige i deres Selskab med, som gave
Brødrene Mod og Gildestraaerne Styrke. Des-
uden saa almindelig, og tildeels fornøden, som pri-
vat Hævn var i de ældre Tider, er ikke slig Egen-
nymndighed den Gang blevet anseet med samme
Dine, som nu.

§. 33.

Det er Umagen værd at vide, hvorledes Drab i adskillige Tilfælde efter Gilde-Straaerne blev anseet. Den almindelige Straf for Drab var 40 Marks Beder til Arvingerne (m), for-
uden

(m) Efter Flensb. Skr. maatte bodes, foruden 40 Mark
ret Mandebod til Arvingerne, end 40 Mark Overbod,
Art. 1. og 4.

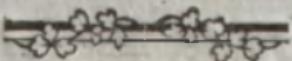
uden hvad der skulde bødes til Gildet, nemlig, naar Drab var begaaet af den eene Gildesbroder paa den anden, 3, 9 eller 12 Mark. Var det begaaet af en udengildes Mand, da skulde Arvingerne af deres Mandebod afgive 3 Mark til Gildet. Odens. Skr. Art. 1. Hertug Knuds og Kong Eriks, Art. 1. og 3. Var Drabet forsætteligt, da blev Manddraberden desuden udvist fra Gildet med Navn af Nidding (n). Han kunde derimod, om det var begaaet af Hændelse eller Vaade (o), fremdeles forblive i Gildet, naar ilkun Boderne varc betalte, og Arvingerne vilde tillade det. Malm. Skr. Art. 12. K. Eriks Skr. Art. 28.

E 2

Det

(n) Si autem confratrem suum propter nimiam stulticiam suam & negligenciam & longevo rancore existente interficerit, (dette tænker jeg er en Beskrivelse paa forsætteligt Drab) exeat à consorcio omnium confratrum cum malo nomine Nithingh. K. Eriks Skr. Art. 4. Malm. Art. 10. Ligelædes i Hertug Knuds hvs Pontoppidan.

(o) Ligesom Vaade i vore gamle Love indbefatter baade culpam og casum, saaledes og, tænker jeg, at casus her skal forståaes ikke om blet Hændelse, men ogsaa om Vaade, forståae naar Forseelsen ikke var saa overmaade stor, at den kunde ansees som forsættelig, nimia stultitia & negligentia, som den kaldes i bemeldte Skraa.

Det er vel kuns den Malmøeske Skraa, der melder om hændeligt Drab (P); I Hertug Knuds og Kong Eriks Skr. Art. 28. siges vel tildeles det samme (q), men uden at binde det til Hændelse eller Vaade. Man har alligevel Aarsag at trøe, at det er saaledes, som den Malm. Skraa har; da det ikke er rimeligt, naar den eene Gildesbroder med Forsæt havde dræbt den anden, at Brodrene fremdeles vilde beholde Manddraberne i deres Lav; den 4de Artikel i Kong Eriks Skraa synes og at stride derimod.

§. 34.

(p) Si quis postquam congildam suum casu interfacerit & heredibus interfecti legitime satisfecerit, si ad ipsius convivii communionem redire voluerit, emendet omnibus congildis III marcas puri argenti, & sic eidem convivio cum consensu cognatorum interfecti, societur. Malin. Skr. Art. 12. Monuin. Scan. p. 142. 143.

(q) Neppe er den rette Casus fremsat enten i Hertug Knuds Skraa hos Pontopp. p. 350, eller i Kong Eriks, A. 28. De komme alle Tre derudi overeens, at de ville viise, naar en Broder, der har begaact Drab, kan fremdeles blive i Gildet, og under hvad Vilkaar. Men hvene ville applicere dette, i Overeensstemmelse med Hertug Knuds og Kong Eriks Skraer, paa en Manddraber, der paa nye begaater Drab, esterat han har bødet for et Drab tilforn? Det retteste blwer, i dette Stykke at holde sig til den Malmøeske Skraa Art. 12.

§. 34.

Var Drab begaæet af Nedværge (om gildbroder vorder nød tel manslæt, heder det i Od. Skr. A. 3. Si ipsum coactus interficerit, K. Eriks Skr. A. 5. Malm. Art. 10. 13. 15.), da skulle Bredrene skyde sammen for ham til Mandehods Betaling, og, naar Drab var begaæet paa en udengildes Mand, gaae i Borgen for Bederne, selgelig ogsaa betale dem for ham, i Fald han ikke kunde betale selv.

Herved er at merke, at det Begreb om Nsværge her er temmelig vidstrækende. Man forsøgte derved ikke alleene det fornødne Forsvar for sig og sit, men ogsaa Drab til Hævn for tilføjet Uret; det eene agtedes i de Tider for lige saa nedvendigt, som det andet. Allslags Uret og Vanære imod en Gildesbroder maatte havnes; herudi maatte intet estergives, under Straf at udviises fra Gildet. At en Gildesbroder vilde lade sig vanære, uden Hævn, det var at vanære det heele Gilde. Odens. Skr. A. 15. Malm. A. 27. Kong Eriks, A. 20. conf. Glensb. A. 14. (r). Alt saa

E 3

kunde

(r) I Henseende til den Odenseske Skraa opvækker den 7de Artikel nogen Evil, om og Selvhævn har været tilladt, siden

kunde ikke Drab for at hævne Uret, om end stient forsætteligt, efter Gildestraaen straffes. Det var ellers en Modsigelse at straffe for en Gierning, som een ester Loven under Straf var forbundet til.

§. 35.

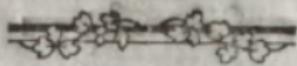
Blev Drab begaaet enten paa en Gildestroder af een uden for Gildet, eller af en Gildestroder paa en udengildes Mand, da skulde Brødrene i den eene Tilsælde være Drabets Hævnuere, i den anden Manddraberens Forsvar. I første Tilsælde skulde Brødrene, hvis de ikke kunde hindre Drabet, hielpe den Dodes Arvinger til at faae Bissen for 40 Marks Boder (s), det er at sige, de skulde med Magt tvinge ham dertil, om han ellers vilde være sikker paa Livet: Æn om han ikkæ setter then louen foræ segh. tha maa
thet

siden der siges om een, der slaaer igien, at han skal bøde lige saa meget, som den der slog først. Menningen maa nok være, at han ikke strax maatte betale lige med lige, men først skulde klage derover for Oldermanden og Brødrene; siden kunde han hævne, om han vilde, siger den 15de Art. Det er at sige: han skulde hævne, om han ikke vilde miste sit Brødrestab.

(s) Tha sculæ the then mandræber hinder (i den Nydse Oversættelse hedder det: nothigen) at bæther then döthe man efter, siges der i den Gleusb. Skr. Art. 1.

thet vendes henom til lifs vodæ, heder det i den Odens. Gildeskr. Art. 4. Saadan en Manddraber maatte ingen Gildesbroder have Samfund med, enten til Lands eller Vands, ikke hielpe eller troste han i nogen Maade, som det heder i den Odens. Skr. Art. 5, førend han efter Skraaens Bydende havde syldestgiort Arvingerne og Gildesbrødrene. K. Eriks Skr. A. 1. Flensb. A. 3. Havde derimod en Gildesbroder dræbt en udengildes Mand, da skulde Bredrene befordre Manddraberens Flugt, enten til Lands eller Vands. Var han nær ved Havet, da skulde de skaffe ham Baad og Alarer, Øsekær, Fyrtsi og Dre. Vilde han flyve til Lands, da skulde de følge ham til Skoven, og forsyne ham, om han behovede det, een Dag og Nat med fri Hest. Odens. Skr. A. 1. 2. Flensb. A. 15. Malm. A. 14.

For saavidt var vel dette overeensstemmende med Fædernelanders ældgamle Skilke, at, naar en Misgierningsmand i Ubodemaal var blevet landflygtig og fredlos, hannem da blev overladt, enten han vilde flyve til Lands eller Vands, Sapo pag. 199, hvorpaa de ledsgede ham paa samme Maade, som i disse Gilde-Skraer, til Skoven eller Havet, og derved overlod ham til sig selv,

udelukt fra sine Medborgeres videre Samfund. Men i Lovene var dette en Straf, der ikke kunde tilfindes nogen uden efter Beviis og Dom: Tha weræ fæld og fly land, heder det i Bitterlags-Retten. Her derimod er det heller at ansee som et Forsvar end Straf, for at hielpe Manddraben, som der siges i den Odens. Ekr. Art. I, fra Livs Vaade.

§. 36.

De andre Gilder øvede vel ikke saa stor en Magt og Myndighed, som de store; især finder man ikke, at de har besattet sig med Drabssager saaledes som disse. Deres Straffe, sightende til at befordre Erbarhed i deres Lav og gode Saeder, vare Tugtelser heller end Straffe, gemeenlig ikke større, end at de jo kunde bestaae med de borgerslige (t). Havde en Gildebroder begaaret en straf-

værdig

(t) Der blev straffet enten paa Venge, hvilket var det almindeligste, eller Straffen maatte erlegges i Bahre, nemlig saadanne, som behovedes til Gildets Hornsdenheder. Deriblant var fornemmelig Ml, Livet og Sixlen i alle Gilder, ogsaa Honning og Vor. Honning brugtes mest ikke alleene, efter de Tiders Spiisnings-Maade, til Mad, men især til Mod; (see Hr. Lagerbrings Anmerkn. om Honnings Brug hos de Gamle, p. 145.) Vor til Lys, baade

verdig Misgierning, da blev han i det heieste enten udelukt fra Gildet, eller, naar Misgierningen var stor, paa en skammelig Maade udviist, og for Resten overladt til Lands Lov og Ret (u). Endeel af disse sinaa Gilder tiltoge sig dog mere, end hvad der med Rette kan tilkomme nogle private Selskaber, fornemmelig derudi, at de segte at afgjøre alle Sager, uden Forstiel, en Gildes-

E 5

broder

baade i Gilder saavel som Messer og Gudstieneste. Hvem der gif ind i Gildet, skulde være over et Vorlhs, Kong Eriks Skr. §. fin. Ligeledes skulde der vidnes over et Vorlhs, Malm. Skr. p. 156. Art. 37.

(u) At udviise af Gildet med Niddings Navn, (at mæles vth aff gildet meth eet ont navn som er nidingh, som det heder i den Odens. Skr. Art. 1. 2. 3. 32.) blev i Gildeskraaerne anseet iblant Straffene for den haardeste; thi saadan een blev agtet for uværdig til at være længere i Selskab med brave Folk. Ingen af Brodrene måtte siden have Samqvem med ham, under 12 Marks Straf, Glensb. Skr. Art. 16, eller i nogen Maade troste den, der var bleven viist ud af Gildet med Niddings Navn, Odens. Skr. Art. 3. Dog strakte denne Straf sig kuns til Gildet og Gildesbrodrene: Han væræ alle gildbrøthær nithæng och ey ander mends; heder det i Glensb. Skraa, Art. 4 og 8. Sit nithing omnium gildarum; Hert. Knuds Skr. hos Pontopp. II. p. 342 &c. K. Eriks §. 7. Malm. Art. 18. Jeg veed ikke, om den Straf i i Glensb. Skr. Art. 5: Han schal afslættes (o: udelukkes fra Gildet) ogh væræ ey thyys bæthær man; skal iust sige det samme.

broder vedkommende, imellem sig selv, omend ~~skjent~~^{skjont} Kongelige Brøder vare vedhængende, og Sagen af den Natur, at den burde været påtalt for als mindeligt Sage-Ting. Adskillige Forbudde og Anordninger herimod i det 15de og 16de Aarhundredet tiene til Bevis derpaa.

§. 37.

Gilderne i Allmindelighed sogte at udgøre et lidet Selskab for sig selv, i adskillige Henseender fravært fra Medborgernes almindelige. De vilde selv skrive Love, selv straffe, dømme og execvere deres Domme. Især havde de verdslige Smaagilder (v) dette tilfælles med de store, at de vilde have

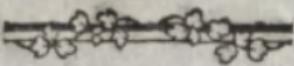
(v) De blot gudelige Gilder, der ikke besatte sig med videre end Andagts og Kierligheds Quæller, behørde selven nogen Ret eller Rettergangs Maade, og naar det end behovdes, blev det anseet af de Herrer Grislige, altid gjerne myndige og heftesnge, for noget henhørende under deres Paakiendelse allecne. I saa stolt en Tone have de Hrr. Forfattere af den Nordstrandiske Gildestraa, skrevn henimod A. 1490, giort den Beslutning: „In den Dingen, welche betrassen die definition und absprechung, oder die gütter der brüderschafft, oder die brüder zu strafen und zu beßern, haben die Leyen keine stimmen, sondern sollen in vorgehenden gehorsamen den befehligen des Dechans, und gehet sie nicht an, alles

have en Gildes-Ret for sig selv, og ikke kunde taale, at deres Laugs Brødre eller Søstre blevet tiltalte for samme Ting, som deres Medborgere. Understod sig nogen at indstevne sin Gildeshbroder til Tinge, førend Sagen var foredragen for Oldermanden og Brødrene, da blev han anset ved for, efter endel Skraer, endog med Udviiisning fra Gildet (x).

Deres Jurisdiction var, saavidt man kan skjonne af de ældste Skraer, i Henseende til Gilde-Sager, det er at sige, de Sager som reiste sig

zu erfragen, und zu erforschen. Es ist genug, daß sie theilhaftig sind der guten werke.,, Dog forsikre de tillige, at de paa ingen Maade ville ved deres Statuta bruge den ordentlige Jurisdiction, eller svække deres Prälaters og Overmænds Dom, men heller ved Kierlighed at udvise Lydighed mod Gud og Prälater. See Heimreichs Nordfres. Chron. p. 83. 84. samt Pontopp. Annal. Eccl. Dipl. I. p. 702. a. 52. 55.

(x) Saaledes, ester Gildeskraen af 1403 for Bagerne i København, i Pontoppidans Ann. Eccl. II. pag. 502 : Hvilken broder (heder det) ther kær then annen for Foudlen for første stesne var hollen, han skal aldri blifve her i Laug meth, och skrivis eth Skæliæ-Bref esther, enten Qvinne eller Man giftue hannum Brod esther. Meeningen er, tænker jeg, at hannem skulde gives et Skilsmisse-Brev, om endog saa var, at den Forurettede, vare sig Qvinde eller Mand, havde estergivet ham Forseelsen.

sig af Gildefraaens Overtrædelse (eller maaſkee alle Sager imod en Gildesbroder bleve regnede derhen) uindſkæuet, indtil den fra Dronning Margrethes og Kong Christoser den Tredies Tid esterhaanden blev indſkæuet.

De havde ikke alleene deres Gildes-Ret for sig selv, men i adskilligt ogsaa, angaaende Stevnemaal, Forelæggelse, Forfald, Eed, Execution, deres egen Rettergangs Maade, jeg vil ikke just sige, stridende imod Lovens, dog i adskilligt, i Henseende til Terminerne, f. Ex. de Sværendes Tal, med meere, afvigende fra det Almindelige, hvorom kan sees iblant andre den Svenborgske Kriebmænds Skraa, hvoraf et Stykke anføres iblant Tillæggene, under Lit. C, samit K. Hanses Privilegium for Odensee Kriebmænd af Hell. Trefoldigheds Gilde A. 1496, som findes i den 4de Deel af Resenii Danske Atlas p. 81 seqv., i det Gr. Moltkiske Exemplar, Art. 4. 18. 23. Samme findes ogsaa trykt i Saml. til D. Hist. p. 29. seqv.

4. Afdeeling.

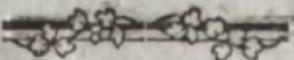
Om Gildernes Undergang og dens Årsager.

§. 38.

Gemeenlig holder man det for en Hoved-Årsag, hvorfore Gilderne blev affattede, at ikke ved flige store Selffabrer, bestaaende ved sig selv og uafhængige af Øvrighedens Tilshu, skulde aabnes Dør for farlige og Stat-stridige Sammensindelser. Saaledes meener, foruden andre, Loccenius Antiquit. Sveo-Goth. Lib. 2. Cap. 22.

Sandt nok, at de ældre Tiders Historier giver os Beviiser nok derpaa, at slikt er ofte Skeet; hvorfore mange flige Forsamlinger, som farlige for Staten, ofte ere forbudne. I den Henseende ophævede Keiser Augustus alle Collegier, som ikke af Alders Tid havde været agtede for lovlige. Suetonius in Aug. Cap. 32. (y). Trajanus vilde have

(y) Cum plurimæ factiones, titulo collegii novi, ad nullius non facinoris societatem coirent, collegia, præter antiqua & legitima, dissolvit.

have oprettet et Snedker- eller Smiedde-Lav, men Plinius, for at forebygge Oprør, fraraadde ham det, Epist. 43. Lib. 10. Da Jøderne i Rom, under Keiser Claudio, havde formearet sig saa stært, at de vare blevne besrygtelige, søgte Keiseren, i Steden for at jage dem af Staden, hvilket for deres store Mængdes Skyld ikke vel kunde skee uden Allarm, at afsørge det besrygtelige ved at forbyde dem Forsamlinger. Dio Cassius Lib. 60. §. 6. p. 945, ex Edit. Reimari. Hæ enim sodalitates, cum alioquin multis in rebus conducibiles sint civitatibus, ad seditiones tamen concitandas immodicè sunt opportunæ; Saaledes dommer den lærde Gvil. Budæus, i Overensstemmelse med de Gamle, i 2den Deel af hans Annot. ad Pand. p. 12. ved den Titel: De collegiis illicitis.

Vi har endog i vores egen gamle Historie et stort Bevis derpaa, at det farlige i Gilderne har strakt sig fordum endog til Thronen. Chron. Seland. in Scriptor. Rer. Dan. I. p. 612. conf. Chron. Erici, l. c. I. p. 161. & Saxo pag. 247. Jeg troer dog ikke, at Oprør og Sammenurottelser imod Staten just har været rette Marsag til Gildernes Forsald hos os. Det skeede først i de mindre

Dere Tider, da Folkets Tankemaade var blevet noget bedre oplyst, og Regieringen mere virkende, nemlig i det 15de og 16de Aarhundred, at vore Gilder efterhaanden forfaldt. Havde de ført med sig nogen Usikkerhed for Staten, da vare de uden Evil blevet aldeles affkaffede; Konger og Hyrstelige Personer havde ikke givet sig i Selskab med, og man maatte i Gildefraaerne have fundet noget Spordertil. Jeg vil snarere troe, at Gildernes Undergang, foruden adskillig anden Misbrug, Overdaadighed, Fylderie, Trætte, Slagsmaal, Drab, reiser sig fornemmelig deraf, at de, omend først egentlig stiftede for Religionens Skyld, tiltogte sig megen Magt og Myndighed, der ikke vel kunde bestaae med den høieste Regierings Magt.

§. 39.

Saa christelige og gode, som de første Gilders Anordninger vare i sig selv, saa gave de dog Anledning til adskillig Misbrug; Misbrugen gjorde det Gode til Ondt. Kirkesædrene havde givet Gilderne Magt til at giere alt, hvad der kunde er-agtes nyttigt til Sælens Salighed (z). I Folge deraf,

(z) Saaledes heder det i Concilio Nannetensi, holdet sidst i det

deraf, for at forebygge onde Sæder, holdt de første Gildernes Stiftere det for godt, at de usikkelige iblant Brødrene ved Tugtelse, om muligt, skulde føres til Rette, eller, om ikke anderledes kunde være, ved at viise dem bort fra Gildet. Men Tugtelsen blev siden til Straf, og Straffen øste haardere end Landslovens.

Gildernes Jurisdiction har uden Twil sin første Grund derudi, at Brøderne til Styrke for det broderlige Venstabs Baand, søgte i foreudsædende Twistigheder at fåste Fred og Eenighed. En Kierligheds Pligt, som bemeldte Kirkesædre have anseet for billig og overeensstemmende med Brødrerstabernes Hensigt (a); men derved blev givet Anledning først til Sagernes Forber og Undersøgning,

i det 9de Seculum, i den 15de Can. de Confratriis, i Labbei og Cossarti Udgave af Conciliis, T. IX. p. 471: De confratribus præcipimus, ut tantum fiat, quantum rectum ad auctoritatem & utilitatem, atque ad salutem animæ pertinet.

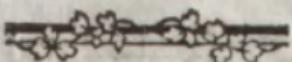
(a) Omend stjort Fædrene i dette Concilium vare ellers meget imod den Umaadelighed, der gif saa sterk i Svang i disse Confratriis, og derfor ikke vilde taale almindelige Forsamlinger uden hoi Formodenhed, saa sandte de dog for godt, at det blev tilladt: Si forte aliquis contra parentem suum discordiam habuerit, quem reconciliari necesse sit, at sine conventu Presbyterorum & coeterorum esse non potest.

ning, siden til en videstrækkede Jurisdiction. Ved alt sligt blev aabnet Dør og adskillig Misbrug, som foraarsagede til sidst Gdernes Undergang.

§. 4c

Den Magt Kong Knuds Gilder øvede i at straffe paa Liv og Gods, ar ikke alleene overordentlig stor i de Tider, da Livs Straf var meget sjeldan, men desuden partisk og ubillig. Kan det vel hede billigt, at en udenildes Mand, naar han havde dræbt en Gildesbrodt, og ikke kunde skaffe Bøderne tilveie, skulde straffes paa Livet, og en Gildesbroder derimod, der havde gjort det samme imod een uden for Gildet, skulde forsvares og befries for Straf?

I Hertug Knuds og Kong Eriks Gildes Skraer er vel dette for savidt bleven forandret, at det heder om en udengilhes Mand, der havde dræbt nogen af Gildet, i Steden for at straffes paa Livet, naar han ikke finde skaffe Borgen for Bøderne, at han skulde fires hen for Kongens Ret; nominati ex convivio ferant ipsum ad judicium Regis. Aarsagen til denne Forandring, da dog disse Skraer i ovrigt ere meget overensstemmende, maa formodenlig have været denne,

at Kongerne, ved at stadfæste samme, ikke have villet tillade Gilderne at hævne Drab efter ejet Godtbeindende, men at Hævnens Skulde overdrages til Lands Lov og Ret.

§. 41.

For Resten blev de Kongelige Gilder ved at øve Jurisdiction, endog i criminelle Sager, og som det var dem meget derom at giøre, at ingen i nogen Maade maatte risre deres Person, saa kom de og alle derudi overeens, at de ikke alleene tillod, men endog paabød Selvhævn, altid meget farlig for den almindelige Sikkerhed. Selvhævn lader sig sielden holde inden Rettens Grændser. At tillade den Forurettede at hævne sig selv, det er at give ham Sverd i Haand til at handle med sin Fiende, estersom hans opbragte Sind finder for godt.

Tiderne kunde vel nogensledes undskylde det, men ikke aldeles. Om det end havde været desres Sag, ved selv at hævne Drab, at bede paa den Mangel, som den Tid var ved Lovene og Statsforfatningen, saa burde de dog have taget i Agt den Lighed i at straffe for lige Misgieringer, der i alle criminelle Renter bør være Grund Regel,

Regel, og burde ikke saa meget have søgt deres Medbrødres Hjælp og Forsvar, som Retfærdighed og Sandhed.

Det kan vel ikke feile, at jo Kongerne alt for lang Tid siden have indseet denne store Missbrug, men de have ikke kundet afskaffe den hos et Folk, meget hengiven til gamle Skikke, førend de nyere Tider gave Folket større Lys, og Regieringen større Magt. Det skede først, saavidt jeg veed, i det 16de Aarhundred, at de store Gilder mistede deres Jurisdiction i Drabs Sager, som man kan slutte af Kong Knuds Gildestraa i Lund af Aar 1586, i Monum. Scan. I. p. 162 seqv.

§. 42.

Især kunde Regieringen ikke taale den store Frihed, Gilderne brugte i Rettergangs-Sager. I den Tid, da Landet var fuldt af Gilder, maa ikke alleene den almindelige Jurisdiction, ved Gildernes tiltagne Dommer-Magt, være blevet meget indskrænket, men ogsaa Retten øste krænket ved Afsigelser fra Landets almindelig vedtagne Rettergangsmaade, efter Formodning altid den retteste og beste. Saa meget er vist; at der soges ved en Ret ikke saa meget efter Sandhed, som

ester Forsvar, og at der altid skal vidnes med, ikke imod; at det ingenlunde er det rette.

Det store Fortrin i Bidnesshyrd og Ged, som Bredrene, i de Kongelige Gilder især, tilegnede sig fremfor andre, om de eg virkelig fortiente samme, saa var det dog baade stridigt imod de Tiders Tænkemaade, da man holdt for, at Sandhed saa meget vissere kom for Dagen, esiersom de Sværendes Antal var større, og desuden foreenet med en ubillig Ringeagtning for andre; thi enhver god Borger, den ringeste saavelsom fornemmeste, kan billigen paastaae, at han bør agtes for ørlig og troeværdig, ikke mindre end andre, saalænge man intet ved derimod.

At de selv vilde exseqvere deres Domme, dermed skeede Regieringen for nær, og at de ikke vilde taale Domnienes Paaanke for nogen Over-Ret, derved uden Evil er ofte skeet Retten for nær. Thi der var da ingen Redning meere for den Forurettede, om saa var, (og hvorfor skulde det ikke kunde være?) at en Olderman med sine tilstagne Bisiddere donite feil.

§. 43.

Ingen Under da, at Regieringen ikke kunne taale slige Undtagelser fra Landets almindelige

Juris-

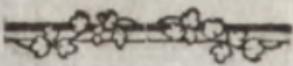
Jurisdiction og Reitteraangsmaade, der ikke alle-
ne medførte megen Uorden og Ulighed i Under-
saatternes Rettigheder, og svækkede baade Lovenes
og Øvrighedens Magt og Mynudighed, men ogsaa
vare en Stette for Uret. Men saa almindelige
som Gilderne vare den Tid, og saa stor en Anseelse
de stode udi, kunde de ikke ophæves med alle.

Kongerne, som Religionens Fostersædre, fun-
de ikke andet end vedligeholde saadanne gudelige
Selskaber. De saa langt fra vilde opheve, at
de heller stadsæstede dem, tienlige, som de mente,
baade til Religionens Besordring i Almindelighed,
saavel som især til deres egen Salighed (b).

§ 3

Ikke

(b) For at befordre Gudstjeneste og deres egen
Salighed; dette anføres gemeenlig i Kongernes Stad-
sæstelses-Breve, som en bevægende Varsag. Hvilket gil-
dhe oc skraa wii af wor syndherlige gwnst oc nadhe,
vpja ther at gutz tjeneste maa thes ydermere öges oc
vi holdes ther aff, haffwe thennem stadfesth oc fwlburdh.
&c. heder det i Kong Christians Stadsæstelses-Brev paa
Kisbmændenes Gildestraa i Svenborg, Lit. C. Og da
Kon. Hans, for adskillig Brøst Sklyd, havde gienkaldet
Gloemager-Lavers Skraa i Slagelsoe, tillod han dem igien
at bruge deres Embeds-Skraa, som Kongen havde stad-
sæstet, "at nu, figes der, Gudstjeneste som af dette Em-
bede pleier at opholdes, fremdeles kunde opholdes og for-
meres., Brevet h:rom af 1512 ses i No. 361. af Ar-
[ne]

Ikke destomindre, da Gilderne alligevel i verdslige Sager, Religionen uvedkommende, tiltoge sig
adskil-

nce Magnæ Haandkr. i Gol. p. 105. „Ath Guç tie-
nestæ thes uthermere forøges oc medt macht holdes ma-
the,” siges der i Kong Hanses Stadsfæstelses-Brev paa
Smedie-Embedet i København af 1512, i det Kongel.
Archiv. De havde under Pavedommen saa høi en Tanke
om Gildernes Virksomhed i henseende til Saligheds Sag,
at de troede, den strakte sig ikke alleene til deres Levetid,
men endog efter, ikke alleene deres Gildebrosre og So-
stre, da vterende og tilkommende, men endog alle christne
Sicæle til Saligheds Befordring. Saal overslodige vare
deres Fortienester! I Stadsfæstelsen paa Skinder-Em-
bedets Skraa i København, af Kong Hans Aar 1495,
og af K. Christian Aar 1505, findes følgende: „Sam-
meledes stadsfæste vi og fuldbyrde til evig Tid den Guds-
tieneste, som fornævnte Gilde-Breve stadsfæstet have,
dem og alle christne Sicæle til Nutte og Salig-
hed.” Grev Henriks Gemahl i Holsteen gav A. 1305
til det Mynsterdorpiske Brodreskab en Grund til et Ka-
pels Bygning, samt endeel Gods dertil, til hendes
Sal. Herres Sicæls Salighed. Brevet staaer hos
D. Blumberg pag. 214. Ut in eadem confraternitate
Kalendarum sumus, nosque reddamus participes tam in
vita quam post mortem, omnium orationum & eleimo-
synarum, cunctorumque bonorum operum quæ per ean-
dem confraternitatem fiunt, sicutque perpetuæ, heder
det i Gavebrevet af Hertug Henrik i Brunsvig A. 1318,
som ligeledes findes hos D. Blumberg, p. 233. I den
Holsteens-Enderstediske Gildeskraa hos Canzl. Westphal
II. p. 508. siges Brodreskabet at være stiftet: vimine alle
vnser

adskilligt, der ikke kunde bestaae med det Almindelige; saa sogte de esterhaanden at indskrænke det Statstridige i Gilderne.

Den første hos os, der gjorde Forseg derpaa, var vores priiselige Dronning Margrethe, ved at legge Gilderne under Øvrighedens Tilsyn. I sin Danske Købstæds-Ret (Lovhist. II. access. J. D. municip. pag. 233. art. 8.) befalede hun, at ingen maatte begynde nyt Gilde eller Selskab, i nogen Stad, uden Fogdens, Borgemesters og Raad Villie, og med deres Fuldbyrd dertil. Det samme blev siden ikke alleene fastsat i Henseende til nysoprettede Gilder, men desuden udstrakt til Gilderne i Almindelighed, i K. Christosser den 3dies almindelige, saavelsom serdeles Stads-Retter; „Og om Gilder sandtes, siges der, som noget Parti havde optaget, eller vilde optage, unyttige og Byen til Skade, da skulde Kongens Foged, Borgemester og Raad have Magt at forbyde og aflegge samme uden nogens Modsigelse.,, Man kan see derom, foruden de adskillige Haandskrifter man har af hans Stads-Retter, den Københavns-

F 4

ſke,

vnsrer broder vnn sustere salichheyt wylle. beyde der de nu synth vnn ok deriennen de tho nach kamenden tyden in vnsrer ghyilde ghan.

ſke, udgiven af Resenio, pag. 6. Det samme
anordnes i Odense Stads-Ret af 1443, i den
4de Tome af Resenii Atlas.

Gildernes Jurisdiction blev længe staaende
ved Magt; Især i Gieldssager maatte ingen til-
tale sin Gildesbroder for nogen anden Ret, end
Gildets, om han ellers kunde faae sin Ret der (c).
Man sagte dog efterhaanden at indskrænke samme,
saavidt ſke kunde (d), især blev der förgtet for,
at Kongens Ret intet derved ſkulde fragaae (e).

Et

(c) I Smedenes Gildestraa i Kjøbenhavn af 1512, stad-
fæstet af Kong Hans, som forvares i det Kongl. Archiv,
figes, at Oldermanden ſkulde, naar den Skyldige var
overgaet 4 Lavdage, og han ikke vilde betale, ſaffe Cre-
ditor Betaling af Pauptet, og hvis Oldermanden det ikke
vilde giøre, at Sagſøgeren da kunde forfolge sin Ret for
Fogden, Borgemester og Raad efter Stadsretten.

(d) Saaledes ſeer man i den Svensborgſke Gildestraa, Lit.
C. Art. 25, Sager angaaende Huus og Jord undtagne
fra Kjøbmænds-Stevne. Forsatterne af deune Straa
har vel ikke fundet for godt udtrykkelig at bestemme, hvad
for en Ret ſlige Ejendoms Sager ſkulde henhøre under:
om hws ællr jord (heder det) ther dele the meth hver
anden hvor the kwine; Saa meget ſeer man dog, at
samme ikke ſkulde drages hen til Gildes-Rettens Pa-
fiendelſe.

(e) Hvilken Gildebrosder eller Gofter tiltaler en anden til
Tinge for vitterlig Gield eller anden Sag, som Kongens

Sag

Et særdeles Geviis derpaa i Kong Christian den 1tes Stadfestelses-Brev paa den Svenborgske Skraa, hvor man seer de to Artikler i Gildeskraaen, angaaende Dommens Execution, nemlig Art. 26 og 27, udeladte; uden Evil for den Aarsags Skyld, at ikke Kongens Ret derved skulde kraekes. Hvortil Kongen var saa meget mere besoet, som det altid har voeret en særdeles Kongel. Rettighed, at sørge for Dommenes Execution, som ogsaa Bøderne for Overhørighed i saa Fald vare Kongens.

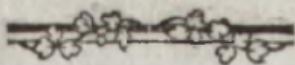
Og for at forebygge, at intet ulovligt ved Gildes-Retterne skulde gaae i Svang, blev der anordnet i endael Skraaer, at een Raadmand skulde ved Retten være nærværende (f). Magis-

F 5

straten

Sag eller Ret ikke med isalder ic. heder det i Skoemagernes Gildeskraa af 1509. Og besoales samme steds Oldermændene, at give Kongens Foged og Embedsmand i København det tilkiende, hvorudi Kongen nogen Rettighed maatte tilsalde. I bemeldte Smedenes Skraa af 1512, naar der siges, at 6 Brødres Sigelse skal bestemme, hvad en Gildesbroder, der saarer en anden, skal bøde mod Lavet, da legges der til: men thenn som schade haffuer fangett oc sogethens oc statzens ræt vforkræncket.

(f) I Kong Hanses Stadfestelses-Brev af 1495, samt K. Christians af 1505, paa Skinder-Embedets Lav's-Artikler

straten i Svenborg har vel stadfæstet bemeldte Gil-deskraa, dog med den Indskrænkning, at de ikke maatte tage sig selv til Reute. De vilde være Kjøbmændene behielpelige, heder det, at Skraen fuldkomelig skulde holdes, ja endog gare dem Fuldmagt, at de selv maatte formeene dem det, der vilde giøre dem nogen Uret, men under Til-læg, at det skulde skee: med Fogdens hielp og deres Raad.

§. 44.

Vore udedelige Kirke-Lærere, der ved det store Reformations-Beck have tilbragt Staten, saavel som Kirken, saa mange vigtige Fordeele, udbredde deres Omsorg ogsaa til Gilderne. D. Luther, den ivrige Sandheds Forsegter, var, til-sigemed manze andre, meget opbragt imod Gilderne, især i Henseende til det ryggesløse i sams-me: „Nicht solche Brüderschaft, wie unser loser Kaland,” siger han i sin Postill, i en Prædiken paa Paaskedag, om de Christnes sande Brødre-
Fab. Desuden kunde ikke Gilderne, foreenede med Religions-Duelser efter den Romerske Kirkes Maade,

Kler i Kjøbenhavn, siges, at ingen af Gildesbrodrene skulde holde Stevne, uden der var en Raadmand hos, som Raadet tilsetter.

Maade, bestaae med den Protestantiske Kirkes
Lærdommie (g). Overalt, saasnatt den Fordom
var udryddet, at Salighed ikke kunde bnygges paa
Fortienester, følgelig ikke ventes i Gilber, var
Grund sætningen for Gilderne kultuskabet, tillige
med den bevegende Grund, der tilskorn havde dre-
vet Folk med saadan Iver til at søge disse Bre-
dreskaber.

§. 45.

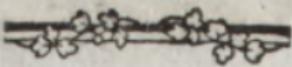
Paa den Maade forsvandt Gilderne Tid ef-
ter anden, uden just at ophæves eller med alle at
affkaffes ved neget Forbud (h); De bare hos sig
Materien til deres Undergang, og borfaldt der-
ved af sig selv.

Hos

(g) Maar Theologi i Leiden, estersom Blumberg fortæller
p. 162, blev spurgte til Raads, om og de Reformerede
kunde med uskad Samvittighed forbinde sig under Eed
i Brodreskabene til at dyrke Jomfrue Maria, holde
Messer og bede for de Døde? da kunde vel ikke ventes
andet Svar end Nei.

(h) Gilderne bleve ikke gierne udtrykkelig forbuddene, med
mindre enten Brodrenes Opsorsel var meget slet og for-
argelig (for den Aarsags Skyld blev det Zerbstiske og
Dessauiske Kaland opnævet, Beermann Hist. Anhalt. 6 Th.
Cap. 4. §. 9. og 12.) eller at de medførte nogen Ujækk-
hed for Staten. I den Henseende, tænker jeg, bleve
de i Engeland opnævede af Kong Edvard 6. Spelman,

Glossar.

Hos os findes ingen Gilder, saavidt jeg veed, udtrykkelig ophævede, uden Præstes Kalander; I Lov og Forordninger faldes de: Calenter. Hvor meget end vore Kirke-Reformatores vare imod de forrige Kaland-Gilder, saa vare dog Bisperne hos os ikke just for, at Præsternes Forsamlinger med alle skulle afskaffes, men heller henvendes til christeligt og nyttigt Brug. De sagte derved iblant andet at stille Genighed mellem Præsterne i Lærdom og Kirke-Ceremonier, at give Herreds-Præsterne Deel udi hvad der var blevet forhandlet ved Lande- eller Provste-Møde, med videre. Nogle Synodalia derom anføres i Pontoppidans Annal. Eccles. III. pag. 48. Men det kunde ikke hindres, at jo endeeel Misbrug forenede sig, um som før, med disse geistlige Forsamlinger, især i Henseende til umaadeligt Værtskab. Man blev alt ved den Tanke, at ingen slige Forsamlinger kunde bestaae uden Gilder, og ingen Gil-
der

Glossar. Tit. Cilda. For samme Aarsag har Bisop Fri-
derich til Schwerin A. 1364, efter Rostocker Magistrats
Anmodning, forbudet de Verdslige, videre at tage Deel
i noget Kaland-Gilde: Propter plurima futura pericula
reipublicæ dictæ civitatis (scil. Rostochiensis) exinde im-
minentia, hedder det i Brevet derom hos Weßphal T. 3.
Monum. Präf. p. 113.

der uden Overdaadighed i Mad og Drik. Dette bevægede veres hersommelige Kong Christian den Hierde, ved Forordningen om Proovste-Moder af 1 Mai 1618, at forbryde Herreds-Præsterne i des res Calenter at anrette nogen Maaltid eller Lov, samt at afflasse alle Calenter, Lov og Gilder, som tilforn havde været brugelige iblant de Gestlige, ved Recessen af 1643, 1. B. 1. Cap. Art. 29. I Overeensstemmelse dermed forbrydes det samme i K. Chr. 5tes D. Lov, 2. B. 18. Cap. 12. Art. Præsterne maatte vel, naar de vare hjemkomme fra Landemode, eller de ellers kunde have noget med samtlige Herreds-Præsterne at forrette, forskrive dem til at møde i en beleilig Kirke, men ingen Calent, Lov eller Gilde; Maar det var forrettet hvad Præsterne maatte have med Præsterne at handle, skulle enhver igien forsøie sig hjem til sit, Chr. 5. D. L. 1. c. Art. 11 og 12. Utsaa hedde de ikke længere Calenter, men Præstemoder. Man var efter Reformationen saa meget meere bange for, at Umaadelighed skulle udbrede sig iblant de Geistlige, som man tilforn havde seet samme at gaae i Svang især hos dem (i).

S. 46.

(i) Daniel Cramer, en bekjendt Pommersk Theologus, forteller

§. 45.

Af verdslige Gilder blevne nogle faa, endog efter Reformationen, staaende ved Magt, men under Forandring i forrige Pavelige Kirke-Skilke (k). Saaledes blev i Kong Eriks Gilde den forrige Skil, at driske Helgenes Skaale, efter Reformationen affkafft, som man seer af den Danske Oversættelse af Gildestraaen, under Datum af 24 Mai 1584, hvor den Anordning om Minnae i den Latiniske Text er udeladt, og sengende derimod tillagt: Wor oc dette stadfest wdi Konning Erickis Lauff, att di skulle læse herrens böñ som er fader wor, oc siunge den Euge Gud loff med sinucke loffsange, &c. (l).

J

tæller i sin Pomerske Kirkehistorie 2. B. Cap. 36. Indholdet af et Kirkemode, holdet til Stargard under Bisopen Benedictus Aar 1492, hvor iblant andet blev de Geistlige forbuden at soge Kalander-Heußen. Dette forklarer bemeldte Skribent saaledes: „Die Kalander waren Heuser, darinnen die Geistlichen Bier ausschenken liessen, vnd da die geistlichen Fratres ihre Zechen halten pflegten, daher man noch von Trunkenbolten sagen pflegt: er kalandert die ganze Woche durch..,

(k) Saaledes og i Tydfland. Hvad Forandring, s. Ex. der stede i S. Matthai Gildes Stiftelse i Braunschweig, derom kan sees Rethmeyers Antiquit. Eccl. Brunsv. I. pag. 158 seqv.

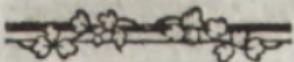
(l) Hør har man ikke hed os, efter Reformationen, villet taale

I Malmøse, Lund og Østad underholdes endnu St. Knuds Gilde, Flensb. pag. 21, dog hvad Lund anbelanger, erindrer Hr. Lagerbring, at Gildebrødrenes Tal nu omstunder sielden strækker sig videre, end til Lunde Byes Indvaanere, Monum. Scan. I. p. 164. St. Knuds Gilde i Lund (m) har en Gildestraa, fornyet Aar 1586, hvor ligeledes alt Pavligt er blevet udeladt, imod at forbinde Laugsbredrene til at takke Gud med Sang og Læsning. Monum. Scan. p. 210. art. 129.

At ogsaa Gilderne paa mit Fødeland Bornholm, om ikke just indtil nærværende Tid, (hi saale-

taale den hedeniske Skik i Gilderne, at drifte Guds og afdøde Helgenes Skaale. Saaledes fortæller Prof. Birch-herod, hvorledes en Bonde, som i et Gilde havde drukket Guds Skaal, blev vel ved Høieste Ret besriet for Boeslods Fortabelse, men maatte alligevel udstaae Kirke-Disciplin. Antiquit. Jul. p. 132.

(m) Spørsmål, hvad for en Hellig Knud? Af Lunde Gildes Segl, saaledes som det bruges endnu, aftrykt hos Stobæus, Oopusc. p. 279, kan man vel slutte, at dette Gilde, saavelsom det Malmøske, har havt Kong Knud til Patron; dog synes Gilde-Straaen at stride derimod, naar der siges i den 5te Art. at Allstefne skulle holde St. Knuds Dag, som er næste Dag efter de hellige tre Kongers Dag, det er at sige, paa den Dag, der blev hellingholdt Hertug Knud til Ere.

saaledes som de bruges nu, ere de ikke at agte for
ander, end blotte Drikkelsav,) saa dog en Tid lang
efter Reformationen ere blevne vedligeholdne, det
vidner en Gildeskraa, der bevares endnu, som
Hr. Justitsraad Wivet har været saa god at med-
dele mig en Copie af. Thi at samme i den Form,
den har nu, ikke er fra Pavedommet Tid af, kan
man slutte deraf, at der intet meldes om Messer
eller Helgenes Dyrkelse, nogen i dets Sted anord-
nes, at Gilderne skulde begyndes med Sang og
Bon til Gud, om Styrelse og Belsignelse. At
denne Skraa er ikke synderlig gammel, seer man
ogsaa deraf, at den ikke understøtter den utillades-
lige Magt og Myndighed, i Henseende til Rettier-
gangs Sager, som ellers de gamle Gilder pleiede
at tiltage sig. Disse Gilder havde vel, ligesom
andre, deres egen Jurisdiction. Samme strakte
sig dog ikke videre, end at Sex af Bredrene, uds-
nævnte til at dømme i Sagen, maatte straffe For-
bryderen paa Øllbøder, eller i det høieste, "om
en Broder ikke ville holde Skraaen, men være
egensindig og uraadig, ville pallementere (n),
pukke,

(n) Pallementere eller parlementere, d. at stiftse Strid og
Ueenighed; af Parlement, Samtale, Forsamling; Vel
et

pukle, sværge og bande, at han da skulle udskrives af Lovet, og være forsalden i Øvrighedens Hænder. „ Havde nogen begaet Drab eller Saar, da kunde hans Tonde Øl ikke befrie ham, at han jo alligevel maatte forlige sig med Øvrigheden, saamt Slægt og Venner, og stod det da til meenige Brødre, om han skulle blive i Gildet eller ei (o).

Endeel

et Ord af fremmed Herkomst, (Parlementum, Danis & Saxonibus peregrina vox, reperitur qvidem in legibus Canuti sed è recentiore interprete Anglo-Normanno; Ita Spelman.) møder dog undertiden hos os ogsaa, i Middealderens Skrifter, men gemeenlig i en ond Meening, om Strid og Oprør. Thi som Ueenighed pleier gjerne at følge Parlmenter, saa er det skeet som Gudm. Andr. figer i sit Isl. Lex. p. 190: Parlamentum in proverbium pro turbis abiit.

- (o) De Bornholmske Gider blevne forestaaet af en Oldemand, en Skraaherre, der var svet i at læse og skrive, og 2de Stolbrødre. De havde deres eget Gods, hvorfra Indkomsterne vare beskikkede til almindelig Brug; „Af den Gildes Jord, (saaledes begynder Skraaen) som af Alders Tid har af Kongen været Bonderne forundt i Vester Mariæ Sogn, sem en Skenk for deres Skats Ydelse, gives af dem, som samme Jord i Brug og Dyrkning haver, til samtlig Sognets Bonder 1½ Tonde Øl, som ved Samling af dem alle ved St. Hans Dags Tid:

paa

Endeel Gilder blevne omdannede til noget andet. I Dithmarsken, Pinneberg, samt paa adskillige andre Steder, ere Kalander forandrede til Consistoria, hvorudover samme fik siden Navn af Kalander; Westph. p. 113. Det Mønsterdorfske Kaland borfaldt ved Reformationens Tid af sig selv, og i Aaret 1544 stiftede Kong Christ. 3. i dets Sted et Consistorium. Cronhielm Histor. Bericht for ved Corpus Statutorum p. 32. Geuss p. 145. 151. Det Københavnske Købmands-Gilde blev under Kong Christian 3. forandret til et Skyde-Compagnie, der vedvarer endnu; hvormed første kan ventes en udsørlig Historie af Hr. Justitsraad Wivet (p). I Hellig Knuds Gilde

paa fornævnte Gildes Vold drikkes, efter den Orden, som af alle er indgaaet og vedtaget, saaledes som efterfolger. „

(p) Efterat Kong Christian 3. i Aaret 1542 tilligemed en-deel af hans ypperste Mænd og Dienere indgik i Lauget, svede Brodrene sig i at omgaaes med Skydegevehir, men alligevel beholdt sit gamle Navn og Formand, som de kaldte Olderman, indtil Kong Christ. 5. Mar 1694 be-stikkede Stadens da værende Politimester til Directeur, og K. Fred. 5. Ober-Præsidenten til Compagniets Chef. Dette har Hr. Justitsraad Wivet ladet indrykke i Københavns

Gilde i Lund ere ogsaa Brødrene aarlig forbundne til at afskyde Papegoien. Monum. Scan. p. 204. seqv.

§. 47.

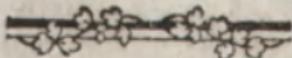
Bed Gildernes Fald bortsaldt tillige deres tillagte Renter, Gods og Ejendomme (q). Man ansaae det som forfalden Arv. Hvad der tilsorn var blevet brugt til Belønning for Overtroens Dieneste, blev siden anvendt til Fattige, Kirker, Skoler, eller andet gudeligt og nyttigt Brug.

G 2

Saales

benhavns Adresse-Conteirs Esterretn. for Aaret 1778,
No. 68.

(q) Under Pavedommene var det saaledes brugeligt, at der blev givet adskilligt til at fremme, som det heder, Guds-tjeneste. Øste beløb sig dette til noget stort, som man seer f. Ex. af Fortegnelsen paa St. Knuds Gildes Gods og Indkomster i Flensborg, ved Gildestkr. pag. 53. seqv. Ligeledes i Malmøe, Flensb. p. 82. seqv. Den Guds-tjeneste, der skulde forfremmes, bestod fornemmelig i at holde Messer; men Messer kostede Penge. Religionens Handtlangere i de Tid:r vilde ikke, at Folk skulde blive salige for intet. Vi begiere noget for Messer, blev i Alexandri 3. Tid anseet for et Slags Simonie; Siden er det blevet til en gudelig og berømmelig Skil. Behmer J. Eccl. Protest. Lib. V. Tit. 3. §. 30. seqv.

Saaledes er det skeet næsten overalt i de Protestantiske Lande; I det Saxiske, Bruns-
vigiske, Holsteenske &c. See Blumberg, Feller,
Kensler, Beelman, Rethmejer, Muhlius, med
fleere. I det Slesvig-Holsteenske især har vor
store Kirke Reformator K. Christian 3. været om-
hyggelig for, at denne Stette sordum for Øvers-
troe esterdays maatte tiene til at understetne ret-
kassen gudeligt Brug. Omnes hos redditus, siger
D. Muhlius om Kalund-Godset, & ad sacra po-
tissimum facienda instituta legationes & donatio-
nes, Christianum nostrum rectius tantum com-
mutasse easque vel Holsaticæ præposituræ &
Munsterdorfensi speciatim consistorio, ut ex so-
cietate in Welna factum, adjecisse vel ad sacros
ufus alios convertisse, quod in pluribus Holsa-
tiæ & Slesvicensis quoque Ducatus paroeciis con-
tingisse constat, vel Scholis earumque Præceptoris-
bus fovendis, ut Husii, in Eiderstadia, Nord-
strandia, &c. sustentandisque alibi pauperibus
dicasse, ex tot idoneis sufficientibusque, quæ in
promptu mihi sunt, monumentis aperius peni-
tiusque cognoscitur. De reform. relig. pag. 88.
Åar 1531 gav han til Armehuuset i Flensborg:

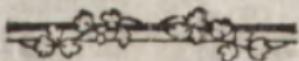
den

den Kaland mit allen synen Renten, Hüsingen und Tostien — und alles wat by den Kaland noch vorhanden isz unde dartho høret ic. Forordningen derom staaer i Noodts Behtråge, I. 5 St. No. 9. p. 477. 1533 skal han, efter Heinreichs Berets ning, have anordnet, at hvad Gods og Tiender, der var endda hos Kalands-Broddrene, skulde bruges til Skolers og Skolebetienters Underholdning. Og i den Slesv. Holst. Kirke-Ordn. af 1542 besalede han Bisperne, at de skulde lade oprette en almindelig Arme-Casse, hvorudi Kulle samles, foruden Almisser, Testamenter, med meere, Kalende, Broderschap, Gylde ic. (r). Saaledes har og K. Friderik 2. udgivet et Rescript af 13 Martii 1583, at Renten af Enge og Jorder i Ribe, given til Gilderne, for at holde Messer og anden Gudstieneste, skulde efterdags anvendes til faltige Huus-Arme sammesteds, hvorfore disse Ind-

G 3

Komster

(r) Jeg twiler heller ikke paa, at jo de af Kong Christ. 4. i Aarene 1618 og 1630 stadsættede Kaland-Lehne i Germern, i Staden Burg saavelsom paa Landet, (Brevene forvares i det Kongel. Archiv) have været af det Slags Gods, som tilsorn har tilhørt Kalands-Gilderne, men efter Reformationen er henlagt til at forbedre de Geistliges Indkomster.

Konster kaldes endnu Gilde = Venge. Terpager, Rip. Cimbr. pag. 455. At slikt ogsaa er stuet i Skaane, derom kan sees Hr. Flensburgs Be- retn. pag. 83.

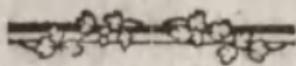
§. 48.

Baade Knebmaend og Haandverksfolk havde deres Lav og Lavs-Artikler, som de ogsaa kaldte Gilder og Gildeskraaer, af samme Beskaffenhed, som de andre. See de paaberaabte Skraaer §. 43, hvorfore Spelman beskriver Gilde ved Societas qvorundam, pura charitatis, religionis vel mercaturæ gratia confoederatorum, Tit. Gilda p. 260. Endnu i Tyskland bruger man at kalde Haand- verks-Lav Gilden, og vare de, ligesom de andre, forbundne at dyrke Helgene med Drif. Keyller, Antiqu. Septentr. p. 350. 359. Dette Slags Gilder, understøttede af nogenslags Fornodenhed, blev længst staende ved Magt. Thi Lovgiv- ningen i de ældre Tider strakte sig ikke saavidt, at jo øste private Skraaer og Vedtegter vare uforbi- gengelige. Naar da Folk af samme Haandte- ring fandt for godt, i Selskab med andre at be- stemme visse Anordninger, som til selles Nytte maatte

maatte eragtes nedrendige, da maatte, efters gansle Tiders Maade, Overlægget skee i Gilder, og Slutningen stadfæstes ved Gildestraaer.

Men som deres Skraer befandtes ofte at stride imod det Almindelige, saa blev dem vel overladt den Frihed, at foreslaae saadanne Artis-
ller, som de formeente at være deres Haandte-
ring meest til Nutz, men uden at give dem no-
gen fuldkommen Gyldighed, med mindre de vare
enten af Magistraten samtykte, eller af Kongen
stadfæstede.

Aar 1619 fandt Kong Christian den Fierde for godt, ved en Forordning af 19de Junii, overalt i Dannemark at forbyde og afflake alle Skraer og Laugs-Retter, "fordi Haandverksfolk, der havde samme, oversatte deres Vahre, som de ellers kunde tilkieve sig for en billig Værd. Hvorfore Borgemester og Raad i Kiesbæderne bleve besalte at frataage alle Haandverker og andre deres havte Skraer og Laugs-Retter, og

dem indtil videre at beholde i deres Forvaring. „ Derved tabte disse Gilder og Gildestraer deres gamle Navne. Siden kaldte man dem gemeenlig Lav og Lavs-Artikler.

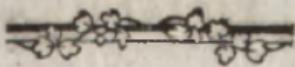

A.

Statuta conuiuii beati Canuti Regis & Martiris. (a)

W y gild brödræ innæn sanctæ knuts gildæ som hælig martir wor i otthensö stath boendes: göræ thet allæ men viderlict neruærende och kommende met thennæ neruærcen
G 5 de

(a) Denne Skraa er aftrykt efter et, maaſſee original, Exemplar iblant det Kongel. Danske Selskabs Skrifter, No. 17. i Octav, forørret til Selskabet, estersom Etatdraad Langebek erindrer, af Landsdommer von Bergen. Skraaen i sig selv har efter gammeldags Maade ingen Overskrift; Den ansorte Titel staer uden paa Bindet. Artiklerne, eller Capitula, som de kaldes i tillagte Register, har vel som oftest deres Rubra, tilskrevne enten oven over eller neden til paa Siden, men ere ikke saa noie adſtilte, at de jo behøve at ſilles ad noget noiere. Jeg har dersor inddelt Artiklerne efter Materiernes forskellige Indhold, som jeg syntes best, og tilfændegivet Deelene ved Tal. Begyndelses-Bogstaverne maa man have havt i Sinde at lade male eller zjærligen tilſtrive, ſiden de i Originalen øſte ere udeladte. Haandſkriften har vel en Deel Ordenes Forkortelser, dog ikke mange.

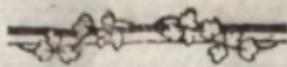
de skreft: ath wor nadighæ herræ kong Eric hawær ikkæ al enistæ i fyön mæden om væl iwær al danmarks rigæ sanctæ knuts gildæ fast giort. thæt statfestæt. och stadæligæ styrkæt. tel hwes störræ ynnestæ och troscap. hawer han taget allæ fornæunde gildes brödræ och gildsesken vnder sin ferlestes vern: saa ath hosomhelst woræ brödræ aller föster vden lofflig sagh vræt gör: och försinar ath kommæ tel bædring. han scal ikkæ vngaa kongelig hefnd. Forthi bedæ wi och radæ allæ brödræ och föster. fore thæres eget gafn skyld. ath the hawæ segh madæligæ och höueskligæ i hwerien stæt. och görlæ (b) gemæ gildens low och statuta. sosom the velæ vntgaa then thyngsel och pinæ som hæræ efter æræ screfnæ i thennæ neruærende skra weth hwær brödæ.

Thætræ æræ the low och statuta som forsynligæ mæn och beskedeligæ voræ forfædræ hawæ optaget och stadæligæ skulæ holdes:

Art. I. *Om mandrap.*

Om gildbroder ihiæl slar sin gildbroder.
han scal bödæ then dödes arwynghe xl march
pen-

(b) Görle, o: neiagtig og vel. See Gudm. Andr. Lex. Isl.
samt Thres Glossar. Tit. Görle.

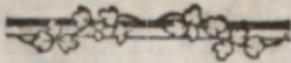
penningæ. och gildbrodræ iij march. och ther
iwær seal han mælæs vth aff gilder meth eet
ont nafn som ær nidingh. Om gildbroder slar
noghen man i hiæl som ikkæ ær gild broder.
och brödræ æræ neruerendes tha sculæ the hiel.
pæ hanom af lifs wodæ. Om han ær nær ha-
fæt. tha sculæ the skipæ hanom bod och aarer.
och öfæ kar. och eld fyræ. och öxæ. och siden
voktæ segh self socom han kan.

Art. 2.

Om han heft vederthorf. tha sculæ the föl-
gæ hanom tel skowen. och ikkæ i skowen. och
skibæ hanom fri heft een dagh och nat. Æn
hawer han hanom lenger. tha seal han giwæ
leiæ af hanom efter brödræ thökæ. Om hesten
hörer noger broder tel. och han vorder forder-
wet. tha seal then som hesten i verdæ hadæ giuæ
verd foræ hanom om han haver ther æfnæ tel.
Allers sculæ brödræ betalæ hanom. thok ikkæ
iwer iij march.

Art. 3. *De fideiussione.*

Om gildbroder vorder nød tel manslæt. ok
han vederthorff tak som kalles louen foræ segh
foræ xl march. tha sculæ brödræ væræ tak foræ
hanom. Och han seal selff betalæ alt om han
hauer

hauer æfnæ thær tel. Allers sculæ allæ brödræ betalæ foræ hanom. Æn flyr han foræ rætslæ och lader brödrænæ i anger efter segh. Tha sculæ brödræ löfæ segh seluæ som the best kunnæ. Och han som rymdæ bort scal mæles vt aff gildet met eet ont nafn som siges nidîng.

Art. 4.

Om gildbroder vorder ihiel flauen aff then som ikkæ är i gildet. Tha sculæ gildbrödræ hielpæ then dödes aruingæ tel ath the muæ fangæ tak aff hin som hanom ihiel flo sosom är forlouen foræ xl march. Æn om han ikkæ setter then louen foræ segh. tha maa thet vendes hanom tel lifs vodæ.

Art. 5.

Om gildbroder är nær och æy hielper sin gildbroder ther han ihiel flaas. och vorder han iuer uunnen met loulict vitnæ. Tha scal han mæles af brödræscap met nidings nafn. Æn huilken broder som vides foræ sådon sagh och är ikkæ to brödres vitnæ ther tel. Tha scal han tagæ fæm gildbrödræ tel segh och holdæ thet met sin eed. athi han ikkæ vistæ ther af. och ey saa sin gildbroder væræ stæd i saadont anger. Aller och ængæ lund kunnæ hanom hielpæ.

Æn

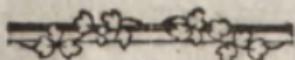
Æn vorder han ther foræ iuer uunnen tha scal han mæles af bröderscap. Och huilken som hielper aller tröster i noger madæ then som saa ær visd af gildet met nidings nafn. Aller then som sin gildbroder drap. han scal bödæ iiij march imoth allæ brödræ.

Art. 6. De recto iudicio contra fratrem.

Om trætæ vorder mellom brödræ. tha scal ræt dömes them i mellom efter lou och statutæ. Och hofom ræt dom ikkæ gör. Aller forsmar ræt dom som iuer hanom ær giord. han scal væræ forvden brödres hielp och raad. saa lengæ tel han louligæ bædrer baadæ imoth sagfögeren och brödræ. Æn ho som gaar i gildet. och hauer tel forn noger sag paa segh. ther æyæ ikkæ brödræ at heuoræ segh met vden the velæ. Mæden the sagæ som risæ mellom brödræ siden the æræ gangne i gildæt æyæ gildbrödræ och sculæ af rætæ af leggæ som the best kunnæ.

Art. 7. De percussione capit is.

Ho som slaar sin gildbroder tel bloots i gildes hus aller i gildes gaard met hammer. öxæ. kep. aller met noger annen thing huat som helst thet ær i houet. saa ath han meghet veder thorf læges lægædom. tha scal han bödæ xii march imoth

imoth hanom som saaret fik. gildbrödræ eet pund hunugh. och alderman i march. Och ho som slar igen han scal bödæ ther samæ vidæ om thet genslau ær stort och farligt.

Art. 8. De ingressu curiae confratris cum armata manu.

Hosom gaar i sin gildbroders gard eller hus veldælegæ met veriendæ hond. och slar hanom. hans husfruæ. hans börn. aller noger af hans hion. han scal bödæ vi march imoth hanom. gildbrödræ i march. och olderman een half march.

Art. 9. De accusacione.

Hosom kærer sin gildbroder foræ herscap innen lands aller vden. han scal op rætæ hanom al sin scadæ. och ther iuer bödæ imoth hanom iij march och eet halft pund hunugh imoth gildbrödræ. Æn siger han næy. och vorder iuer uunnem met ii brödres vitnæ ther foræ. orsagæ segh met siettæ hond.

Art. 10. De pecunia defraudata.

Hosom gaar i skip met siöröuæræ. Aller i skou met stubæröuæræ. och saa röuer fin gildbroder. och vorder ther foræ iuer unnen met fenne iertegn. han scal altiid bliuæ niding. och hans

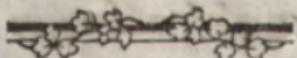
hans pennynge skal almynnig tel dömes brödræ. Æn om gildbroder gaar i sin gildbroders gaard aller hus. met then som æy gildbroder är. for vden andræ brödres semthökæ. och kaller hanom tel stefnæ aller thing. och skelner hanom scade tel paa sin thing. aller fester met eed. han skal bödæ veth hanom iij march. och ther tel al scaden. gildbrödræ een march. och olderman een half march.

Art. 11. De verbis importunis.

Huilken som thræter veth sin gildbroder i gildet. och saa fortörner hanom ath han kan ikkæ hauæ freeet i husfæt. och saa bort ganger. vorder han ther foræ felt. tha skal han bödæ veth hanom vi march. gildbrödræ een march. och olderman een halff march. Och hosom kaller sin gildbroder thyöff. trolös. aller heriensfön. Aller drauer hanom i haaræ. Aller vredæligæ slar met næuæ. han skal bödæ veth hanom vi march. gildbrödræ i march. och olderman een halff march.

Art. 12. De sortibus mittendis.

Om gildbroder skal giuæ lou. tha sculæ lod der castes. och paa huem loden faller. the sculæ mannæligh stonde met hanom. Æn hosom ikkæ

ikkæ kommer met hanom af the som loden ful-læ paa. och lader sin broder tabe heder aller pennyngeæ. och vorder ther foræ felt met to gildbrödres vitnæ. han seal bödæ iij march veth hanom. och al scaden. gildbrödre eet halft pund hunugh. och alderman een half march. Ængæn maa vitnæ vden han ær gildbroder. ikkæ scal och eet vitnæ höres. vden the vordæ tu vitnæ. mæden to ments vitnæ ær öffert. Nar brödræ kommæ tel gild stefnæ. tha sculæ the væræ semty (c) och metlidendæ.

Art. 13.

Ængen maa fremföræ kæræmol för æn hin annen fonger ændet sin talæ. hosom thet gör. bödæ een halff öræ veth alderman. Om alder-

man

(c) Tha sculæ the væræ semty, ∵ de skulle forlige sig godt sammen; af sænja, eller sæma, at komme vel overeens. Sæns them ey, heder det i den Skaanske Lov, XI. B. Cap. 10, ∵ komme de ikke overeens sammen. Skulle Ordet være sammensat, da kommer det maaßee af saman eller sæma, og tya. At thya, tye, ∵ at holde sig til een; I den Meening bruges det Ord endnu. I det Svenske Rigsraads Brev af 1436, hos Hadors i Tillæggene til Ruumkrøn. p. 104, tales om een, som folcket matte thy til, og noget efter, pag. 105, heder det: Tha torfwin i aldrigh thya til wart manskap eller tienist, det er at sige, da maa I aldrig holde jer til os.

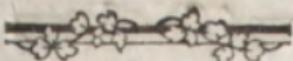
man ikkæ kommer tel gild stefnæ för iij sagæ æræ berætæ. bödæ veth gildbrödræ een halff march. Huatsom vorder ænt i mellom brödræ thet scal ængen op drove igen. Ængen scal paa brödres gildstefnæ sighe. thu liuuer. hosom thet sigher. bödæ een halff march. Ængen scal sendæ then man som ikkæ är gildbroder til sin gildbroders hus. alligeuel ath the æræ vden gildet. for vden brödres loff. paa hans scadæ. hosom thet gör. böde veth hanom vi march. gildbrödræ een march. och alderman een halff march. Om gild stefnæ vorder nefnd. tha sculae allæ kommæ. och hosom ikkæ kommer. han bödæ ix skilingæ. vden han hauer loulict forfael.

Art. 14. *De causa pecunie.*

Om noger maner gildbroder foræ pennynge. och hin som foræ sagen är figer næy. tha veryæ segh met thrediæ hond om hanom kræues halff march eller myndræ. Om hanom kræues iuer halff march. och faa och in tel xl march. tha seal hin som foræ sagen veryæ segh met siætæ hond. och ikkæ fleræ.

Art. 15. *De verberato non conquerente.*

Hosom vorder slauen. och ikkæ kærer thet foræ alderman och brödræ. han scal bödæ een

March veth brödræ. och een halff march veth alderman. Siden hefnæ om han vil. Allers möstæ brödræscap.

Art. 16.

Om gildbroder bær tel gildet öxæ. fuerd. aller annet vopn. ath scadæ noger broder met. han scal bödæ iij march veth allæ gildbrödræ.

Art. 17. *De fratre naufragante.*

Hosom finder sin gildbroder i hafs nød. han scal tagæ hanom i skip. Och om thet ær nötthörft. tha scal han vt caſtæ eet pund af siit gots af skipet. och giuæ hanom lifs hielp. huilket then som i hafs nød vor stæd scal gialdæ hin som hanom reddædæ nar han kommer heem. om han hauer ther æfnæ tel. Allers sculæ allæ gildbrödræ betalæ foræ hanom om thet æn voræ iij marchs skyld.

Art. 18. *De fratre captiuo.*

Hosom finner sin gildbroder fongen aff heetnyngæ. han scal læ hanom aff sine pennynge ath fri segh met. och the pennynge scal hin som fanghen vor igen giuæ nar han kommer heem. om han hauer æfnæ ther tel. Allers sculæ allæ gild brödræ gialdæ foræ hanom. om thet æn ær iij marchs skyld.

Art.

—
Art. 19. *De pecunia amissa.*

Hosom mister sinæ pennynge. saa ath nöuæ igen bliuer een halff march. förstæ gildet drikes. tha scal huer broder giuæ hanom efter sit eghet skön.

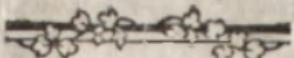
Art. 20. *De conuiuio faciendo.*

Nar gildet scal væræ. tha sculæ the brödræ som tel næfnæ af alderman antuorde them som stolbrödræ (d) æræ hunugh aller malt. huat som

H 2

the

(d) Gildeerne havde gierne, foruden Olderman, to eller fleere Stoelbrodre, som det tilkom at forestaae Gildets Indkomster, samt at gaae Oldermanen i alting tilhaande for at besordre Gildets Larv. Glensb. p. 97. 98. Den Odenseiske Kraa Art. 20. 33. 43., den Bornholmske, og især den Lundiske, i Monum. Scan. art. 1. 49. 65. 66. 70. 72. seqv., med flere, melder ofte om Stolbrodre. Uden Evil ere de ogsaa bleven brugte som Bisiddere i Gildes-Retten, og have deres Navn dras; thi ved Retten var det brugeligt, at Dommeren og Bisidderne havde Stole eller Banke for sig selv, Saxonsp. II. 12. Maar da den Svenborgiske Gildefraa taler om Gield, der blev kiendt for Stolen, og at der skulle forelegges den Skyldige at gielde den Gield inden an den Stoel, da synes den at forstaae ved Stoel: Retten, kaldet saaledes i Henrigt til Domstolen eller Dommersædet. Saaledes kaldes Judicia Vehmica: frene Stohl-Gerichte. Eimmingh Memorab. Susat No. 3. pag. 427. Sammesteds siges om Frie-Greven: Wan he den Stohl bekledet haft, og de der besad Retten tillige med Greven, kaldes Stuhl- it. Stoilherrn, a. 1 & 9.

the æyæ ther tel. Æn om thet forfares foræ thæræ forsömelsæ. thet scal vides them. Hosom vordæ telnefndæ ath göræ gildet. the samæ sculæ göret. Allers huer aff them som tel ær nefnd scal bödæ ii öre fölfs veth allæ brödræ foræ thæræ forsömelsæ. vden han hauer loulict forfal. The som tel æræ nefndæ ath göræ gildet orsages ath the thet ikkæ göræ. foræ siugdom. foræ fatigdom ath han hauer möst sit gots. och om han hauer skipet sit gots och ær paa sin farendæ väy. Aller i andrä maadæ thes ligæ.

Art. 21. *De recessu.*

Nar gildet ær veder reed. huilkæ brödræ tha velæ afgaa. the sculæ betalæ halft scot. och pennyingæ tel stuth (e). hosom thet ikkæ gör.
han

(e) Hvad der blev skudt sammen af Brödrerne til at holde Gilde med, hvilket gemeenlig skeede i Wahre, det kaledes her Scot; hvad der ellers skulle gives til Hielp i Penge, heder Stuth. Stuth bemærker vel ogsaa i visse Tilsæerde etslags Gammenskud af fleere; Stuthabot for Ex. Kaldtes den God, som i Drab blev sammenkudt af Frænderne, Sk. Lov XIII. 6, og at stutha, I. L. II. 29, heder at skyde tilsammen; conf. Lovhist. I. p. 61. Ordets første og egentlige Bemerkelse er alligevel Hielp. Saaledes siges der i den Malmøiske Skraa, at hvem der havde begaæt Drab af Nødværge, eller var bleven fanget, han skulle annamme af Brödrenc visse Penge, quod vulga-

han scal gaa for vden brödres hielp. Æn vil han alligæuel haue öl met segh. tha scal hanom giues een kannæ fuel.

Art. 22. *De absencia congildarum.*

Tel gildet æyæ allæ gild sesken ath kommæ förstæ thet ær redæ. faa vel quinnæ som mæn. och hosom ikkæ kommer. han scal alligæuel giuæ fult scot. och ther tel ix skilingæ. om han them ikkæ met viliæ vthgiuer. tha scal han nödes tel ath gialdæ iij march. Bortæuærendes broder orsages foræ siugdom. och foræ sterkæ feydæ.

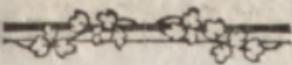
Art. 23. *De fraccione cerei.*

Hosom bryder liufeth i gildet. han scal bödæ een halff öræ pennyngeæ. Hosom bryder stol. han scal köbæ een annen. och giuæ gildbrödræ vi pennyngeæ. Om noger lader fallæ kar af hond met drik. bödæ een öræ. Om kar falder af hond paa nogers herdæ. bödæ ii öræ. Hosom op kafter. aller noget annet vreent gör. bödæ iij march. Broder aller föster som forsmaar ath gemæ lou och skraa. bödæ ii skilingæ.

§ 3

och

vulgariter dicitur Stuth, Art. 13. 40. I Pontoppidans Annal. II. p. 350 og 351. læses: Schuth; Læsningen i de Malmøeske Artikler troer jeg dog er den rette

och settes af gildet. Æn foræ sin forligelsæ scal han giuæ ii skilingæ solfs. Hosom gör vlyud i aldermans talæ. han scal bödæ vi pennnyngæ. Hosom hauer ærendæ tel thing. hanom sculæ allæ brödræ folyæ. hosom ikkæ kommer. bödæ i skiling fölfs. om han vorder feld ther foræ met vitnæ. Allers scal han veriæ segh enæ met eed. Hosom souer i gildet. och ther vorder thre sinnæ röt paa hans houet. bödæ ix skilingæ. Hosom vthær kar for vden loff. bödæ een öræ pennnyngæ.

Art. 24. *De procuratoribus.*

Om lius falder i gildet. ther foræ sculæ gærdemæn (f) bödæ een öræ pennnyngæ. Om allæ lius vtþöykkes i gildet. ther foræ sculæ ger-dæmæn bödæ ix skilingæ. Om gerdæmæn æræ allæ vden gildes huset telsamen. bödæ ther foræ ix skilingæ. Om dreek fates i gildes huset. ger-dæmæn bödæ ther foræ ix skilingæ. Om brö-dræ

(f) Gerde men, saaledes kaldtes de der vare satte til at forestaae Giæstebudet. I Kong Eriks Skraa kaldes de Giærthemæn, Art. 15. Gier eller gierd, af at giæra, ð: berede, lave til, bemærker Gilde og Giæstebud. Kong Magni Lagabætters N. Lov taler om Bryllups- og Arve-gierd, Arveb. Cap. 24. 24. Almindeligt Gilde falder denne Skraa Adelgerd, Art. 32. 33.

dræ velæ lengæ sidæ om aftennæn. tha æyæ ger-dæmen ath thiænæ them. Om noger dyrues ath sidæ efter allæ. tha sculæ gerdæmen settæ foræ hanom een span fuld met öl. och eet lidet lius. och saa gangæ tel seeings. Æn om the för bort gangæ. tha sculæ the bödæ ix skilinge.

Art. 25. De infirmitate.

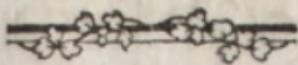
Om noger broder vorder siug saa ath man venter hanom ikkæ tel lifs. och han veder thorf brödræs hielp. tha sculæ the vogæ iuer hanom. to och to. saa lengæ tel the see ath han fanger bædræ. Æn bliuer han döth. tha sculæ allæ fölgæ hans ligh tel kyrkæ. och ofræ foræ hanom i messen. hosom thet forsömer han scal bödæ ix skilingæ.

Art. 26. De fine coniuuii.

Förstæ gildet ær ænd tha sculæ allæ kom-mæ tel kirken. och ladæ holdæ messæ foræ allæ brödres och fösters sielæ som af æræ gangnæ. huer met sin pennynge. hosom thet ikkæ gör. han scal bödæ een öræ pennynge.

Art. 27. De colloquio habendo.

Om brödres semtalæ vorder nefnd foræ noger stoor sagh. tha sculæ allæ brödræ samen

kommae. och hosom ikkæ kommer. han scal gialdæ ix skilinge.

Art. 28. *De sompno.*

Hosom sofner i gildes hufet. och glömer ath gangæ til hutæ. han scal bödæ j half öræ fölfs.

Art. 29. *De combustione domus.*

Om noger broders hus vorder brent. Aller han hauer mist siit skip. Aller han vil fara i pelægrims reysæ. om han thet veder thorff. tha scal han hauæ iij pennynge samningh af huer.

Art. 30. *De aduentu fratrī alieni.*

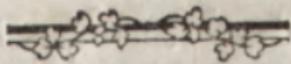
Om noger fremmet broder kommer rideñdæ aller gangendæ. och veder thorff hielp. han scal hauæ een öræ pennynge af alt.

Art. 31. *De mutilacione membris.*

Om noger broder vorder lemæ lestet. och thrænger om hielp. tha scal samnes tel hanom veth allæ brödræ. efter hans thrang. fosom han vederthorf meræ aller mynnæ. och efter aldermans och allæ brödres viliæ.

Art. 32. *De iure aldermanni.*

Nar som adel gerd är. tha scal alderman hauæ een half march pennynge foræ sin vmagæ.

Een skiling af huer then som gaar i gildet. och
gildet v skilinge. Item to gester saa lengæ som
fuld drik staar. Item af huer hedning (g) een
kannæ öl. Item huer dag to kanner öl. een
om moruenen. och een annen om aftennen saa
lengæ som adelgerd staar. Item scal han aldræ
castæ loth foræ segh. mæden han scal staa foræ
brödrænæ huare som helst the haue nöth torft.

Art. 33. De jure stolbrödræ.

Stolbrödræ sculæ væræ to. huer af them
scal haue to öræ pennynge i huer adelgerd.
huer af them scal hauæ een kannæ öl huer dagh
ther adelgerd staar. och huer af them een gest
huer dagh. Och af huer hednyng. huer thæ-
ræ een kannæ öl. Och the sculæ ikkæ castæ lo-
der foræ segh vden i höuæ saghæ. Och the
sculæ haue nöglæ tel allæ the stokkæ som them
æræ befalædæ.

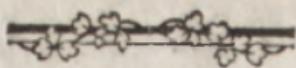
Art. 34. De fornicacione.

Om noger gör hoor met sin fornæ bro-

§ 5

ders

(g) Jeg kan ikke synes, at dette hedning (i den 33te Art.
læses hednyng) forståaes om Gentilis, Ethnicus (i hvil-
ken Meening det Ord heednyngæ tages i den 18de Art.)
men vil snarere troe, at det beimerker en fornem heder-
lig Person. I Gudm. Andr. Isl. Lex. forklares Hedin
ved nobilis.

ders husfru. och ther ær noger broder som thet kan skellige beuifæ met vitnæ ath han ha uer feet hanom anner finnæ gangæ tel och fra i thælig synd. tha scal han vises vt af gildet so som een foruunnen man met nidings nafn.

Art. 35. *De infamia.*

Om nogher vorder beructet och ikkæ feld met vithnæ. han scal skæræ segh met xii mænts eed af gildbrödrænæ. och bliuæ en gild man.

Art. 36.

Om nogher begriber nogher man enæ met sin husfru. och saa dræber hanom for vden an nen sembroders vithnæ. at ænghen scal tenkæ ath han drap sin broder foræ noghæt hemælict raad paa hans orsagæ. tha scal han vnder ligæ
sa

saa vel bröders forsmædelsæ som guts hefnd.
och bliuæ nidingh.

Art. 38.

Hosom voltager sin fornæ broders husfru.
aller doter. aller föster. aller frenkæ. han scal
vises vth aff gildet om han vorder felt. met tu
vithnæ.

Art. 38. *De vendicionibus.*

Huilken fornæ broder som felier sin gild-
broder nogher thing rörende aller vrörende. al-
ler noger boscap. och han bryder sinæ ord efter
köp ær giort. han scal bödæ tu so meghet imoth
hin ther köptæ som han sculde bödæ veth kon-
gens ombutzman om han ikkæ gildbroder voræ.
Och thuennæ sinne saa meghet veth allæ gild-
brödræ som han sculdæ bödæ tel statsens ræt.

Art. 39. *De supplantacione que dicitur forköp.*

Hosom gör sin gildbroder forköp paa köp
aller fall. han scal först oprætæ hanum sin sca-
dæ. och bödæ een halft march veth allæ gild-
brödræ. om han vorder feld met to brödres vit-
næ foræ forneunde forköp.

Art. 40.

Hosom ringer aller lader ringæ forneunde
gildens clokkæ sin broder tel scadæ. huilket guth
for-

forbiudæ. at han fanger ther scadæ foræ. aller paa sin eghen persones veghnæ. aller hans falk. aller paa siit gots. tha scal han fullæligæ oprætæ hanom al sin scadæ. Och bödæ veth allæ gild-brödræ eet pund hunugh. Allers vifes af gildet met nidings nafn.

Art. 41.

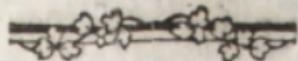
Nar nogher gildbroder döör tha scal huer bæræ sin pennynge som kalles ligscud. tel thet hus som liget ær innæn. hosom thet ikkæ gör. han scal bödæ een öræ pennynge. vden han ha-uer loflict forfald. Hosom ikkæ kommer then tiid liget bæres tel kirken för the hauæ gangeth omkring thre gaarde met ligæt han scal bödæ een öræ. Hosom ikkæ ær i messen met liget. och then tid thet iordes. bödæ een öræ.

Art. 42.

Hosom beder sin gildbroder stefnæ nogær tel semtalæ aller tel thing paa sinæ vegræ. och han vil thet ikkæ göræ. han scal bödæ een öræ pennyngeæ.

Art. 43. *De litera fraternitatis.*

Hosom vil hauæ bröderscap breff. han scal giuæ olderman och stolbrödræ iiiij gratæ. och förstæ thet scal besegles tha scal han giuæ een tynnæ

tynnæ öl. och bysens scriuæræ iiiij grotæ foræ
breffet. huilket ængæn scal scriuæ vden han.
Och ikkæ scal alderman hauæ makt ath besæylæ
saa danæ breff vden stolbrödræ sem thökæ. och
i thæres næruærelsæ.

C A P I T U L A.

De homicidio.

De fideiussione que dicitur tak.

De recto iudicio contra fratrem.

De percussione capitii.

De ingressu curie confratris cum armata manu.

De accusacione.

De pecunia defraudata.

De verbis importunis.

De sortibus mittendis.

De causa pecunie.

De verberato non conquerente.

De fratre naufragante.

De fratre captiuo.

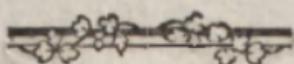
De pecunia amissa.

De conuiuio faciendo.

De recessu.

De absencia congildarum.

De fraccione cersi.

- De procuratoribus.*
De infirmitate.
De fine conuiuii.
De colloquio habendo.
De sompno.
De combustione domus.
De adventu fratris alieni.
De mutilacione membrorum.
De iure aldermanni.
De iure stolbrödræ.
De fornicacione.
De infamia.
De vendicionibus.
De supplantatione que dicitur forköp.
De litera fraternitatis.

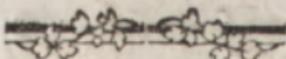
B. *

Hec est lex conuiuii beati Erici regis. Ringersadiensis. quam homines senes & deuoti olim inuenierunt ad utilitatem congildarum eiusdem conuiuii & ubicumque in prosperitate & utilitate obseruandam statuerunt.

Art. 1. Si quis non congilda interfecerit congildam & si affuerint congilde tunc uindicent eum si poterint. Si autem non poterint efficiant eum ¹ ut interemotor quod wlgo dicitur tak xl march pro se acquirat heredibus imperfecti ad emendacionem. Et ex illis xl marc omnibus
con-

* Haandskriften, som denne Skraa er trykt efter, meldes om i den 2. Afdeel. S. 19. Den er deelt ved Tegn i visse Paraphrpher eller Artikler, dog uden Tal hos. Denne Inddeeling, omendskient ingenlunde den beste, har jeg fulgt, uden at forandre, eller at legge noget videre til, end Tallene. Jeg har confereret Haandskriften med Hertug Knuds Gilde-Skraa i Pentoppidans Annal. Eccles. samt den Malinsefse i Brings Monum. Scan., for saavidt Indholdet er det samme, og neden under antegnet de vigtigste Forskielle. Den første betegnes med et P, den anden med Br.

1. eum, bør gaae ud. P. Br. art. 9.

congildis tenentur iii marc ad satisfaccionem. Et nullus congildarum cum illo bibat nec comedat aut in naui cum eo sit. nec aliquam communionem cum illo habeat. donec emendauerit heredibus & congildis ut lex dictauerit. Quod qui fecerit reddat omnibus congildis iii oras ² qualibet uice. Si uero interemptor non poterit pro se acquirere tak nominati ex conuiuio ferant ipsum ad iudicium regis.

Art. 2. Quod si congilda interficerit congildam & confratres presentes extiterint subuenient ei à periculo mortis quando ³ potuerint.

Art. 3. Si autem ipsum coactus interficerit heredibus xl marc & congildis ix marc ⁴.

Art. 4. Si autem confratrem suum propter nimiam stulticiam suam & negligenciam & langeuo rancore existente confratrem interficerit. exeat à confortio omnium confratrum cum malo nomine nithingh & recedat.

Art. 5. Si quis autem (congilda) interficerit non congildam uel aliquem potentem & propter insufficienciam suam liberare se non valuerit

2. VI horas denariorum. Br. a. 9.

3. quomodo. P. Br. art. 10.

4. adde: emendabit. P. & Br. habent III marcas.

luerit fratres qui presentes extiterint subuenient ei a uite periculo quomodo potuerint. Et si uicinus aquæ fuerit acquirant ei lebum cum remis. & haurile uas & ferrum cum quo ignis elidit ⁵ & securim. ipse sibi deinde preuideat secundum quod uoluit ⁶. Quod si equo indiguerit acquirant ei & comitentur ei (eum) ad siluam. & non in siluam. Et habeat equum postea per diem & noctem gratis si diuicius indiguerit conduceat. Si equus non reuenerit ipse eum soluat. si substanciam habeat. sin autem omnis ⁷ congilde precium equi persoluant. Quod si hiis modis ei subuenire non poterint & quod si ⁸ wlgo dicitur tak xl marc ab eo exigantur. presentes fratres sint pro eo fideiuſſores & ipſe met persoluat si substanciam habeat. sin autem. & si homicidium coactus perpetrauerit. omnes congilde persoluant ⁹. & si ita euenerit quod homicida nequicia uel timore necis fugerit. & confratres suos in angustia & periculo posuerit. sit ipſe exſors conuiuui cum malo nomine

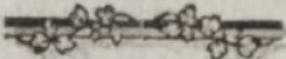
m-

5. elicitor ex silice P. Br. a. 14.

6. ualeat. P. Br.

7. omnes. P. Br. 8. si quod. P. Br.

9. additur: pro eo. P. Br.

nithingh ¹⁰. omnis uero congilde liberent eos qui in tak inierunt ¹¹. Si autem aliquis con- gilda affuerit ¹². & propter suam nequiciam & nimium terrorem confratrem suum à mortis pe- riculo non liberauerit & testimonio conuictus fuerit omnibus fratribus iii marc soluat. aut iu- ramento vi fratrum se expurger uel nithingh a fraternitate recedat. Siquis autem ita rebellis extiterit quod ad redempcionem confratris sui quantum tenetur prefigo die non addiderit iii horas ¹³ fratribus emendet.

Art. 6. Si autem congilda confratrem su- um apud potentes accusauerit (uel prolocucio- nem i. wæriæmal super ipsum receperit ¹⁴) quo- cumque loco & in ¹⁵ dampnum uel scandalum cum magna fatigacione consecutus fuerit testi- monio conuictus ¹⁶ ei sex marc & conuiuis di- midium pund mellis. aut cum sex fratribus se expurgeret quod illud non fecit.

Art.

10. quod vulgari nomine dicitur nything. P. Br.

11. Omnes congilda se liberent, qui pro eo in Tak ive- runt. P. p. 347. Omnes congilde ipsos liberent, qui tak pro eo inierunt. Br. a. 15.

12. his superfuerit. P. Br. 13. VI or. Br.

14. deficiunt hæc apud P. & Br. 15. inde P.

16. adde: emendet.

Art. 7. Et si congilda confratris sui pecuniam apud prepotentes adulando defraudauerit aut nauim cum piratis concenderit & sic congildam suum expoliare infudauerit certis iudiciis¹⁷ conuictus de fraternitate recedat & sit nothing omnium gildarum.

Art. 8. Si autem congilda confratri suo in legibus non astiterit. aut testimonium aduersus ipsum perhibuerit. & hoc modo ei dampnum rerum suarum fecerit testimonio conuictus emendet ei iii marc & fratribus iii oras¹⁸.

Art. 9. Et si gilda conuiuam suum ad regem uel episcopum siue ad synodum aut ad placitum sine licencia senioris & gildarum consensu citauerit. & ei dampnum rerum suarum indicauerit uel fecerit satisfaciet ei iii march. & confratribus iii marc¹⁹. Siquis frater captus fuerit & libertatem perdiderit de omnibus congildis in illo²⁰ episcopatu existentibus accipiet quod wlgo dicitur scuth s.²¹ iii denar.

Art. 10. Hoc quoque statutum fecerunt

32

senio-

17. iudiciis. Br. a. 18.

18. XII oras. P. VI or. Br. a. 19.

19. XII oras persolvat. P. VI or. Br. a. 20.

20. uno. P. p. 351.

21. Stuth, scilicet III den. Br. a. 40.

seniores conuiuii. Quod si quis frater confiscatus fuerit bonis suis ex parte regis uel alterius principis & captus fuerit. ad quoscunque fratrum in regno uel extra regnum declinauerit subuenient ei in v denarios ²².

Art. 11. Siquis conuiua naufragium passus fuerit de bonis suis estimatis ad mare argenti nichil retinuerit iuramento prestito & testimonio adhibito accipiet de quolibet fratre iii denar. infra terminum illius episcopatus.

Art. 12. Quod si congilda confratrem suum in captiuitate inuenerit redimat eum tribus marcis ²³. & ipsem persoluat si habet sin autem reddant pro eo omnes congilde. Quod si noluerit & testimonio conuictus fuerit easdem iii marc. fratribus persoluat aut cum sex fratribus se expurget. Siquis autem ²⁴ fratribus sui redempcionem non soluerit iii oras ²⁵ emendet.

Art. 13. Si autem congilda confratrem suum in naufragio reperit confrater ²⁶ ei uite subsidium conferat ita quod exponat ²⁷ de bonis

22. Malè apud Pont. p. 351. MV denar. Qvilibet in V denar. Br. a. 41. 23. cum 3 marcis. P. p. 348.

24. additur: ad, ap. P. 25. IIIX marcas. P.

26. confrater, defitit ap. P. & Br. a. 22.

27. excipiens. P. & si necesse fuerit, ejiciat. Br.

nis suis ualens ²⁸ iii marc. siue vnum skip-
pund ²⁹ & recipiat ipsum in nauim suam. ipse-
met illud projectum persoluat ³⁰ si habeat sin
autem persoluant pro eo omnes congilde.

Art. 14. Et si congilda confratrem suum
in captiuitate aut naufragio. aut in anxietatis lo-
co inuenerit. & opem ei ferre negauerit testi-
monio conuictus sit extra conuiuium & nithingh.
aut cum sex fratribus se expurget ³¹.

Art. 15. Et si congilde aliquos confratres
ad parandum conuiuium nominauerint si quis
eorum ³² neglexerit uel non curauerit fratribus
tres marc persoluat. Et si congilde nominati
ad conuiuium faciendum mel acceperunt. tunc
sit in custodia gildarum. postquam giærthemæn
accepti fuerint ³³. Siquis uero postquam cal-
darium conuiuarum igni suspensum est uel ³⁴
fuerit & ante inceptum conuiuium sine licencia
senioris se subtraxerit tantum soluat quantum
si ³⁵ bibisset.

3

Art.

28. valorem. P. Br.

29. pund. P. Br.

30. reddat. P. Br.

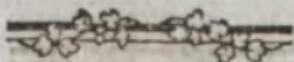
31. juret se voluntatem habuisse subveniendi ei & non po-
tuit. P. & Br. a. 23.

32. P. addit: parare.

33. postquam acceptum est. P.

34. est uel: def. ap. P.

35. si, def. ap. P.

Art. 16. Et si³⁶ cum fratre suo uerbis inopportunis³⁷ in domo conuiuui contenterit testimonio duorum circumscendencium conuictus iii marc³⁸ congildis persoluat. Siquis uero primo discordiam excitauerit vi oras reddat³⁹. Qui uero⁴⁰ consimilia responderit dimidium persoluat.

Art. 17. Et siquis fratri uerba conuiciosa dixerit siue in conuiuio siue in aliquo alio loco idem⁴¹ uocauerit eum nithingh aut furem aut in ceteris quibuslibet obprobriis adeo uilem dixerit ut ceteris hominibus in nullo⁴² coequari potest. emendet ei iii marc & fratribus iii marc⁴³ (eadem autem pena consorores de conuiuio puniende sunt⁴⁴) aut cum sex fratribus expurget se.

Art. 18. Et si in ira confratrem suum raperuerit per crines aut pugno percusserit emendet ei marc & fratribus iii marc⁴⁵.

Art.

36. adde: gilda. 37. importunis. P. & Br. a. 24.

38. oras. P. Br. 39. III^t oras persolvat. P. Br.

40. P. addit: patienter. Br. a. 24. impatienter.

41. &, P. vel, Br. 42. adde: loco.

43. XII oras, P. diuinidium pund mellis, Br. a. 25.

44. eadem autem pena &c. def. ap. P. & Br.

45. P. tres oras. Br. a. 26: emendet ei III marc. & fratribus XII or.

Art. 19. Et si contigerit ut baculo aut claua sulcata ⁴⁶ quam wlgo resti vocant congildam suum percusserit emendet ei vi marc & fratribus iii marc ⁴⁷. Si autem fuerit ex illis ieiibus baculentus ⁴⁸ aut sanguinolentus & plage vnguentato & alligaturis indiquerit ⁴⁹ emendet lesu xii marc & fratribus iii marc ⁵⁰.

Art. 20. Et si congilda ab aliquo de honestatus fuerit uerbis & factis & si uindicare noluerit cum auxilio fratrum sit extra gildam. & si sine gildarum consensu legis ⁵¹ satisfactionem quesierit testimonio conuictus de fraternitate deponatur. aut dimidiam marc argenti conuiuis persoluat. Si autem congilda variis iniuriis provocatus se uindicauerit & secundum leges lesu satisfacere noluerit. omnes congilde secundum quod ⁵² uisum fuerit sint ei in adiutorium.

34

Art

46. stellata. P.

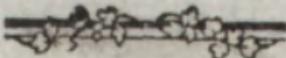
47. IX marcas & fratribus IIII oras. P. emendet ei IX mr. & fratribus III mr. Br. 48. cerulentus. P. & Br.

49. & plagæ unguentum & alligaturas apponere indiquerit. P. & Br.

50. insuper fratribus VI marcas. P. fratribus unum pond mellis. Br.

51. litiget vel satisf. &c. P. leges vel satisfactionem. Br. art. 27.

52. additur: eis. P. & Br.

Art. 21. Quod si aliquis congilda ad confratrem suum ledendum in domum conuiuuii securim aut gladium siue aliquod telum portauerit. & ibi inuentum fuerit iii marc emendabit ei & congildis iii marc⁵³. Quia omnia tela in domo conuiuuii prohibita sunt. & si aliquae⁵⁴ congilde discordes fuerint ex aliqua re habeant conuentum coram senatore & congildis⁵⁵ atemptent⁵⁶ eos concordare si possent. & si non potuerint tunc sit extra gildam qui legem & iudicium omnium gildarum habere⁵⁷ contempserit.

Art. 22. Et si quis non uenerit ad colloquium fraternalum omnium quod dicitur stæfno⁵⁸ solidum⁵⁹ reddat. Qui uero cereum fregerit reddat dimidiā oram⁶⁰. Si sponte uel casu ciphum⁶¹ fregerit emat alium & vi denarios reddat. & si cyphus de manu alicuius deciderit licet non frangatur vi denarios reddat⁶².

Art.

53. emendet congildis III oras, P. diuidiam pond mellis,
Br. a. 28.

54. P. quoque: aliue. Br. aliqui.

55. habeant conuentum & iudicium congildarum. P. & Br.

56. & tenent, P. & temptent, Br.

57. habere, def. ap. P.

58. fraternalum quod dicitur: Most, P.

59. oram denarii. P. 60. solvat oram den. Br. a. 36.

61. P. cistum. 62. solvat, P.

Art. 23. Si autem congilda in conuiuio sedendo dormierit oram soluat. & si in eadem domo se deposuerit & domum ire neglexerit iij horas reddat.

Art. 24. Si uero uomitum fecerit ibideā aut in discessu antequam domum peruenierit testimonio conuictus vi horas ⁶³ persoluat.

Art. 25. Si aliquis congilda infirmatur uisitent eum fratres. & si necesse fuerit uigilent super eum. Quod qui non fecerit reddat solidum. Si autem mortuus fuerit quatuor fratres nominati a senatore circa eum uigilias custodian. & si ad hoc denominati uenire contemplerint quiuis oram persoluat. Et qui uigilant defunctum ferant ad sepulcrum comitentur congilde ⁶⁴ eius & intersint missis cantando. Et unusquisque in missa defunctorum denarium sacerdoti ⁶⁵ pro anima fratris sui offerat. & antequam sepultus fuerit nullus recedet. Qui uero ista non seruauerit testimonio conuictus oram persoluat.

Art. 26. Si quis congildarum legem confratrum

35

fratrum

63. dimid. marciam. P. III horas denar. Br. a. 32.

64. adde: cadaver. ap. Br. a. 3, ita: comitentur congilde eius ad sepulchrum cadaver eius.

65. P. & Br. preposito.

fratrum obseruare noluerit⁶⁶ sit extra conuiuium.
 & si ad consorcium fratrum redire voluerit faciat
 introitum suum sicut a primo quum intrauit⁶⁷.

Art. 27. Siquis uero pro ebrietate cecidere
 rit in ipsa domo conuiuii uel antequam propri-
 am curiam intrauerit oram soluat.

Art. 28. Siquis congilda congildam inter-
 fecerit priusquam * heredibus interfecti legitime
 satisfecerit. Si ab ipsius conuiuij communione
 recedere noluerit emendet omnibus congildis —
 marc⁶⁸ & frater eidem conuiuio societur. tamen
 eum consensu cognatorum interfecti⁶⁹. Qui
 uero

66. Et si frater legem congildarum, ut scripta est, obser-
 vare vel tenere noluerit. P.

67. & reddat III oras, aut iterum dando solid. IX redu-
 cat se in congildarum convivium. P.

* Bentelig skal der staue: postqvam.

68. III marcas puri argenti, ita Br. a. 12.

69. Si quis vero congilda homicidium perpetraverit, post-
 qvam heredibus satisfecerit, si ad ipsius convivii coin-
 munionem redire voluerit, emendet omnibus congildis
 unum pot mellis, & eodem convivio spoliatur cum con-
 sensu interfecti (der skal uden lxxes: societur cum
 consensu cognatorum interfecti). Ita P. p. 350. Si quis,
 postqvam congildam suam casu interfecerit & heredi-
 bus interfecti legitime satisfecerit. Si ad ipsius convivii
 communionem redire voluerit, emendet omnibus con-
 gildis III marcas puri argenti, & sic eidem convivio,
 cum consensu cognatorum interfecti societur. Br. a. 12.

uero coactus homicidium perpetrauerit de omnibus congildis accipiat quod vulgariter dicitur scuth ⁷⁰ s. iij denarios ⁷¹.

Art. 29. Congilda cuius anterior pars domus id est coquina uel stupa aut horreum cum annonae in illa curia in qua residenciam facit combusta fuerit ⁷² accipiet de quolibet fratre iii denarios ⁷³.

Art. 30. Siquis uero rurensis conuiuio sancti erici ⁷⁴ se associauerit acquirat vnum de ciuibus scilicet de ejusdem conuiuii fratribus. qui de omnibus causis in presenti facca ⁷⁵ scriptis omnibus congildis pro ipso respondeat. aut secundum presens scriptum satissaciatur.

Art. 31. Siquis autem alium congildam de sede depulerit & alterius locum uolenter obtinuerit oram reddat ⁷⁶.

Art.

70. Br. a. 13: Stuth.

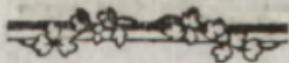
71. P. & Br. addunt: de quolibet fratre.

72. Si quis congilda dampnum combustionis in curia, in qua residet, pisis fuerit usque ad valorem trium marcum. Br. a. 34.

73. dent ei omnis congilda Sohuth sol. den. P. dent ei congilde singui stuth III denar. Br.

74. S. Caputi. I. 75. facca, def. ap. P.

76. solvat fratribus dimidiā in arcā & redeat ad locum, ubi prius sedient. P.

Art. 32. Si autem congilda cirea tabernas⁷⁷ uel aleas uel tesscribus ludendo⁷⁸ percussus siue in honestate⁷⁹ uerberatus fuerit testimonio conuictus congildis dimidiam marciam argenti reddat. aut cum vi manu se expurget. Si uero congilda a tabulis nuda⁸⁰ recesserit propter scandalum & dedecus omnium congildarum testimonio conuictus iij marc reddat⁸¹.

Art. 33. Si aliquis congildarum arduum negocium eundi ad placitum habuerit sequentur eum omnes congilde. & quicunque non uenerit solidum argenti persoluat si conuictus fuerit vnius testimonio. aut se solus expurget iuramento⁸².

Art. 34. Siquis congildarum strepitum uel clamorem in sermone senatoris fecerit uel prepositi vi oras denar. reddat⁸³.

Art. 35. Siquis clamosus absque certa ratione extiterit. & sic clamore suo infestat fratre

tres

77. tabulas. P.

78. vel tesscribus ludendo, def. ap. P.

79. inhonestè. P.

80. nudus. Br. a. 35.

81. III oras reddat, aut cum fratribus se expurget. P.

82. in coetero sin, se expurget juramento. P. in cereo.

Sin autem solus, se expurget juramento. Br. a. 37.

83. solidum den. persolvat. Br. a. 36.

tres sine omni contradicione sex horas⁸⁴ persoluat.

Art. 36. Si uero aliquis confratrum alterius auxilio eguerit ad partes propinquas & ille ambulando uel equitando subsidium ferre noluerit i marc⁸⁵ fratribus soluat.

Art. 37. Si uero ad regem uel episcopum aliquis fratrum uocatus fuerit senator⁸⁶ faciat conuentum fratrum & eligat xii ex fraternitate quos uoluerit qui cum eo ex conuiuij expensa uadant. & ei pro posse auxilium ferant. Si nominati contradixerint quiuis dimidiam marcam argenti persoluat. nisi detineatur copula nuptiarum uel infirmitatis causa uel ab aliis causis legitimis. & statim denominetur alius in eius loco qui predictat⁸⁷ cum predicto fratre.

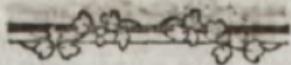
Art. 38. Siquis fratrum necessitate compulsus iniuriam suam vindicauerit & auxilio indiguerit in ciuitate causa defensionis & causa tutelle membrorum suorum aut uite sint cum eo die ac nocte xii nominati ex fratribus ad defensionem. & sequantur eum cum armis de hospicio

84. oram. P. & Br.

85. III horas. P. II horas den. Br. a. 38.

86. senior. P.

87. recedat. P. & Br. a. 39.

cio ad forum de foro autem ad hospicium quam
diu oportebit ne frater scandalizetur & fratribus
non sit obprobrium.

Art. 39. Siquis frater fornicatus fuerit cum
uxore coniurati fratris sui. & est frater qui testi-
monio comprobet in reliquis cum uidisse eun-
tem & redeuntem à tali scelere, a fratum com-
munione utpote reprobus & nithingh eiciitur.
Si uero infamatus fuerit frater. nec testibus con-
uietus expurget se iuramento xii fratum & sic
obtinebit gildam.

Art. 40. Siquis fratum per vim rapuerit
coniurati fratris sui uxorem uel filiam uel soro-
rem uel neptem ⁸⁸ duorum testimonio conuictus
eiiciatur a fraternitate.

Art. 41. Hanc quoque tradicionem & le-
gem statuerunt. seniores conuiuij sancti Erici in
Skanor ⁸⁹ quid pistores in fraternitate ipsorum ⁹⁰
non recipiantur. uel receptos haec tenus nullatenus
diucius retinere debeant.

Art. 42. Ipsa statuta fuerunt inuenta &
compilata in Skanor ab xviii senioribus. qui di-
cuntur

88. matrem vel neptem. Br. a. 44.

89. fecerunt seniores, qui dicuntur Aldermanni in Skanör.

P. & Br. a. 45.

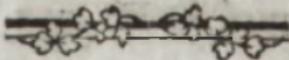
90. in convivium S. Kanuti. P. & Br.

cuntur aldermæn de conuiuio beati erici. Anno domini millesimo CC^{mo} lxvi^o septimo ydus septembris.

Art. 43. Hec sunt constituta de minnis a fratribus sancti Erici. Primo cantanda est beati Erici. Postea saluatoris domini. Deinde minnae beate marie virginis. & ad quamlibet illarum minnarum trium debent confratres recipere bicaria sedendo & bicariis singulis receptis debent vnanimiter surgere & inchoare minnam cantando.

Art. 44. Omnes qui intrant gildam iurent super candelam prout lex dictauerit quod omnes iusticiam & legem obseruare & tenere voluerint. prout in presenti skra est prenotatum. secundum consensum alderman & omnium fratrum & recipient priuilegia sua.

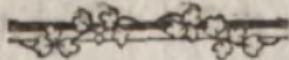
C.

I) Mogle Artikler af Gilde-Skraen for
St. Anne Lagh i Svenborg *.

Art. 12. Item sechtis noger man ther fo-
ræ æller for annen sagh vti wort lag bötæ som
ræt ær æller werriæ sik po thredie hende meth
wor bröder om bröder hannem finde wet wern.
Item fester han logh noger man selfkrauendis
tha werie sik som ret ær.

Art.

* For at legge Læseren det af denne Svenborgske Skraa oste
paaberaabte Beviis for Nine, har jeg ikke fundet efterlade
at lade trykke de didhsrende Stykker af samme. Videre
behøves ikke, da man seer af Fortalen til de Danske Hi-
storie-Samlinger, at den heele Gilde-Skraa, i adskillige
Henseender merkelig, kan ventes som snarest bekjendtgjort
ved Trykken. Dette Gilde er stiftet af Kibmændene i
Svenborg Aar 1444, Jomfrue Maria og St. Anna til
Ere, og kaldes dersor St. Anne Lagh. GildeSkraen,
samt dens Stadsfæstelse af K. Chr. 1. Aar 1477, findes
med gammel Haand paa Pergament iblant A. Magnæ
Haandskrifter. Begge have haft vedhængende Segle og
kunde anses for Originaler. Til Titelss for Læseren
har jeg adskilt Artiklerne ved Tal; I Originalen findes
ingen videre Forsiel, end at Artiklerne efter gammeldags
Maade begynde med; Item.

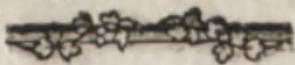

Art. 25. Item hwilken aff wor bröder ha-
wer skylding til annen han skal dele pa hannem
po köpmanne steffn wdhn thet är om hws ællr
jord thet dele the meth hwer annen hwor the
kwnne hwo annet deler wden laghet bötæ en
tynne öl til wide for hwert sinne.

Art. 26. Item hwo som wil föge hinn an-
nen j thette lag tha skal han dele som gildis ræt
är oc fwl kommet pa serte samfelde steffnæ Och
lade hannem ware til stefne thr han a deler Oc
nar han kendes giælden for stolen tha skal man
legge hannem at giælde then giæld innen annen
stol thr nest om han thet ey görer bödhe ij gro-
te til wide.

Art. 27. Item hwilken broder thr sechtis
for wide ellr syster tha skal man hans wide in
legge wil han thet ey betale selff krauendis tha
skal han annen tijd betale twifald wil han thet
ey gör tha skal han ghiælde trifald wil han thet
tha ey betale tha skwlle alle bröder thet selff be-
betale Oc han were vtaf thette lag och hvsfru-
wen giælde hosbonden i flige bröde.

Art. 28. Item weth noger af wor brö-
der at wor bröder ære skellaftich och förer
han thet ei for stolen thet the komme po wor

Steffne Thigær han ther om hwo thet ær giælde i tynne øl til wide.

Art. 29. Item hwo for annen lower j thette lag thet skal han off holde hwat helder han gær fra off ællr han wordhr vtsøt.

Art. 30. Item hwo gest bywdhr i therte lag han giælde hans øl giæld oc swore 'oc böthe hans bröde vti wort Lagh.

Allæ thesse forskreffne Artikelle som foræ ær sagd och skræffne Thöm statfeste wij borghermeester oc Radmen vti swineborgh wij och wore eftærkommæ at thettæ skal fwlikomme-lich holdes vtj alle madhe som forskräfftæ ær war thet so at nokær man wilde thettæ ei holdæ Och thr j modh göræ Tha til binde wij fornæunde borgermeester oc radmen j fornæunde steth oc woræ eftær kommæ off thennem behelpigh at være Och thet meth thöm aff at wise oc at formene the som fornæunde köpmæn wræth wil göræ oc wij giwe thennem ffwl macht meth fogedens hielp oc word radh thet selffwe at formene thennem Nar thæ thet befinde. Thes til ythemær bewisninghe &c.

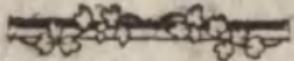
2) Nogle Artikler af Kong Christian den
Istes Stadfæstelse paa bemeldte Sven-
borgske Skraa.

Art. 12. Item settis nogher man her for
eller for andhen sagh i theres lagh bøde som ret er
eller werie sigh paa tridie hendhe met theres brø-
dre Om brødhre hannom finde widh wern Item
fester han lagh selff krawendhe nogher man, werie
sigh som rett er.

Art. 25. Item hwilken aff therre brødre
haffwer skyllingh til annen Han skal dele pa hans
nom paa kobmanne stessne vdhen thet er om Hws
eller Hiordh thet delee the her meth hwer annen
Hvor the kwnne, Hwo annen deler vdhen laghe
bøde en halff tynne øl til wide.

Art. 26. Item hwo som for annen lower
i therre lagh, tha skal han thennem holde
hwat heller han gaar fraa thennem eller han wors-
dher vtscth.

Art. 27. Item hwo Som gest biwdher i
therre lagh han gelde theris elgeldh oc swos-
re oc bødhe hans brodhe vdi theres lagh, Hwils-
keth gildhe oc Skraa wii aff wor syndherlighe gwnst
oc nadhe vppa thet at guhtieneste maa thes yder-
mere

mere oges oe vpholdes ther ass haffwe thennneu
stadfesth oc swolburdh oc meth therre wort oobne
bress stadfesthe oc fulbworde meth alle theris carti-
clis ordh oc wilkoor som the vrwise oc inhoolde
Som forscreswet staar. Thi forbiwthe wii icc.

Lokalsamling/håndbog / hist+bo

09.29

Sct. Knudsgilde

Ancher, P. Kofod

Om gamle danske Gilder og
deres Undergang

ex.1

3586

Dansk Centralbibliotek

3319134106

